

บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา
**ROLE OF WOMEN IN SOCIAL DEVELOPMENT
BASED ON MULTI-RELIGIOUS**

พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย (กุลจรัสโกคิน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

บทบาตตรรในการพัฒนาลังคมตามหลักพหุศาสนา

พระมหานัฏฐานันท์ อนาลโย (กุลจรัสโกคิน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศีกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสนาตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**Role of Women in Social Development
Based on Multi-Religious**

Phramaha Nattanan Anālayo (Kunjaruspokin)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.จรรวณ ขำเพชร)

กรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธารัง, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสม กลยาโณ, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูปริยัติกิตติธารัง, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสม กลยาโณ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย (กุลจรัสโกคิน))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา

ผู้วิจัย : พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย (กุลจรัสโกคิน)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร., พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ),

M.A. (Sociology), Ph.D. (Social Science)

: พระมหาสม กลยาโณ, ดร., พธ.บ.(รัฐศาสตร์), M.S.W. (Social Work),

Ph.D. (Social Work)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคมตามหลักของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ๒) เพื่อศึกษาการส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ๓) เพื่อวิเคราะห์บทบาทสตรีตามหลักพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลรวม ๓๖ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) ผลการวิจัยพบว่า ทุกศาสนาได้เปิดให้สตรีมีบทบาทในกิจกรรมในแต่ละศาสนาเป็นอย่างมาก และเปิดเผย อาทิเช่น ศาสนาพุทธได้ให้สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค กับสตรีมากที่สุดโดยมอบบทบาทสตรีในบางเรื่องเท่าเทียมกับผู้ชาย เช่นเป็นกรรมการ เป็นมัคทายก สัปเหร่อหญิง ไวยาวัจกร เป็นต้น นอกเนื่องจากการเป็นผู้นำในการทำบุญ การจัดงานต่างๆ ในวัด เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางวัด ส่วนศาสนาคริสต์ จะให้ความสำคัญกับสตรีเพียงการเป็นครอบครัว รักกันดังพี่น้อง ดังนั้น การแสดงบทบาทของสตรีจึงเป็นลักษณะของการแสดงความคิดเห็นในระดับครอบครัว และศาสนาอิสลาม มีความอิสระเช่นเดียวกับศาสนาพุทธ เพียงแต่ไม่สามารถเป็นผู้นำทางศาสนาได้เท่านั้น

๒. พุทธศาสนามีการส่งเสริมบทบาทสตรี ผลการวิจัยได้พบว่าพุทธศาสนาเปิดช่องให้มีการส่งเสริมสตรีให้มีบทบาทในสังคมปัจจุบันมากขึ้น เช่น ๑) การสร้างภาวะผู้นำสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้สตรีมีการแสดงความเป็นภาวะผู้นำ การจัดโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยใช้วิธีการผสมผสานระหว่างเพศชายและเพศหญิง เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการมองกิจกรรมที่ปฏิบัติ มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้าร่วมในกิจกรรมทำให้การทำงานภายในกลุ่มมีความคล่องตัวเป็นอย่างมาก ๒) มีการสร้างบทบาทสตรีในการตรวจสอบความถูกต้อง โดยทุกฝ่ายจะเห็นถึงความ

ละเอียดอ่อน ความรอบครอบของเพศสตรี จึงได้มอบหมายหน้าที่ในเรื่องที่ต้องใช้ความรอบครอบ และการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ๓) การสร้างบทบาทเกี่ยวกับการแสดงออกของผู้นำ การแสดงความคิดเห็นในด้านกิจกรรมอาทิต่างด้านการเงินของชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ออกไปตามความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศ ๔) การสร้างผู้นำสตรีที่สามารถเข้าร่วมการบริหารในทุกด้าน ซึ่งในแต่ละชุมชนมีการจัดการอะไรก็ตาม จะเปิดให้สตรีเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารด้วยทุกคณะ

๓. วิเคราะห์บทบาทสตรีต่อการพัฒนาสังคมตามพหุศาสนามี ผลการวิจัยพบว่า สตรีเป็นด่านแรกที่สามารถพัฒนาสังคมได้เพราะใกล้ชิดกับครอบครัว ความพร้อมของสตรีก่อนที่สตรีจะออกไปสู่สังคมในปัจจุบัน ตามพหุศาสนาสิ่งแรกๆ ที่ทำได้ก็คือ ๑) จะเป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษา ๒) เป็นเรื่องของสุขภาพอนามัยของสตรี ๓) เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพและรายได้ ๔) ด้านการเมืองการปกครอง ๕) การสร้างพลังและเครือข่ายสตรี เป็นต้น จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนาจะเน้นในเรื่องของการเป็นผู้นำซึ่งสตรีสามารถทำได้ดีในทุกด้าน ในปัจจุบัน ได้เปิดให้สตรีมีบทบาทได้มากขึ้น เพียงแต่มีข้อกำหนดตามหลักศาสนาเท่านั้นที่ถูกบัญญัติเป็นข้อห้ามเท่านั้น สตรีมีการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมในทุกๆ ด้าน และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ไปพัฒนาสังคม ปัญหาที่ควรสนับสนุน ควรให้สตรีได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชนก่อน และเริ่มในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้อื่นให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมกับบุรุษในสังคมและไม่จำเป็นที่สตรีจะต้องเป็นช้างเท้าหลังต่อไปอีกแล้ว

Thesis Title : Role Of Women In Social Development Based On Multi-Religious
Researcher : Phramaha Nattanan Anālayo (Kunjaruspokin)
Degree : Master of Arts (Social Development)
Thesis Supervisory Committee:
: Phrakhru Pariyattikittithamrong, Assoc. Prof. Dr.,
B.A. (English), M.A. (Sociology), Ph.D. (Social Science)
: Phramaha Som Kalyano), Dr., B.A. (Political Science),
M.S.W. (Social Work), Ph.D. (Social Work)
Date of Graduation: August 16, 2018

Abstract

This research has 3 objectives. 1) to study the role of women. In the development of society based on the principles of Buddhism, Christianity, Islam. 2) To study the promotion of the role of women in religions organizations, Buddhism, Christianity and Islam. 3) To analyze the role of women according to the principle of religious and social development. The qualitative research method was used to collect data from 36 interviewees.

The research found that.

1. The role of women in social development by multiple religions (Buddhism, Christianity, Islam). Research found that all religions have turned to women's role in the activities of each religion very seriously and openly, such as Buddhism granted. Liberty, equality, with most women. Offering the role of women in some way equal to men. The Board of Directors The deacons week waiting female drug innovators such as the leadership in philanthropy. Events such as the measure for the Katin forest harmony. Leader of the House to join me. As transitional head first into the activities of the temple. To participate in the cooking. The Christianity Will cater to women only as a family. Love each other as brothers and sisters, the role of women as a way of commenting on the family level. The mean is the mean between residents of the same church. In the family The practice, however, it is up to God. And Islam Are independent as well as Buddhists. It just can not be the only religious leader. According to the provisions of Religion The society is open to women development can be grouped strengthening and proposed various mosques in which a group of women and comment on the reason for each meeting as well. The researchers concluded that Women's role as primary religious pluralism today has opened a women's roles even more. The only requirements are constituted by religious taboo only.

2. Religious pluralism is to promote the role of women. Research has found that religious pluralism allow the promotion of women's role in society, such as: 1) creating conditions leading to the strengthening of the community. The woman is showing the leadership to co-operate with organizations such as attending a comment in an event organized philanthropy. The project will assist the neck. By using a mix of male and female. To strengthen the practice of looking at things is

open to women who have been in the news. The communication within the group With the use of new technologies; Participate in activities to build the facility. The working group has streamlined a lot. Fulfill the perceived problems. Cause of problem Women have the opportunity to participate in the storage and data to contribute to the social development of the community to develop higher 2) the creation of women's role in monitoring accuracy. By all parties to be seen as sensitive. The cover of women's sexuality The duties of the accounting system. Answering the visitors in the community. And to help ensure the correct fit. These can be seen that the role of women as a modern up to date. 3) create a role on the expression of leadership. Commenting on the event, including the financial community. And development of different areas along the suitability of the terrain, 4) creating women leaders who can participate in the management of the financial side. Each community has to deal with the financial aspects of the fund made up by the participating fund. If the Fund in accordance with the value and benefit to the community. The community has strengths in finance. The researchers concluded that. To develop women will have to start from their own development, starting from their own families to be well happy. To be able to develop the corporate group. Participation in the creation process and set the direction for the development of the community. You need to increase the role of women to leadership.

3. Analysis of the role of women to social development by religious pluralism what. Research analyzed the role of women in the development of social, religious pluralism, women were the first side to social development because of its proximity to family. So start developing that women should have a defined role and development potential. The availability of women before women go out into society. According to religious pluralism things first To do is 1) it is a matter of providing support in the field of education. Because education is regarded as the beginning of the development of every man's need to learn all the time to raise the self-knowledge. Be equal with others And to recognize their own development In today's global society, cognizant. 2) is the subject of women's health. Women should exercise Have a strong, healthy and live well with others. 3) as a matter of occupation and income. Currently, money is important in life. It is important for all women to have a career and earn an adequate family. 4) political dominance. Women need to be active participants in the process in motion. As can be seen today And sometimes Women have the opportunity to become the backbone of the resistance in many cases. 5) Empowerment and Women's Network etc. Today women have the opportunity to participate in the community, especially the integration among the women. Researchers have concluded that the issue of good leadership in all aspects. Because today's women do not lack opportunities to develop. Not being exploited But by not acting on their own. Therefore, women should have a key role in strengthening the community.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูปริยัติกิตติธำรง รศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุม, อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ ดร. กรรมการ, และขออนุโมทนาขอบคุณ คุณธีรรัช นิธิโรจนารักษ์ ที่ช่วยให้คำชี้แนะแนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ จนได้เนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ซึ่งมี ๑.พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ประธานกรรมการ ๒. รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร, ผู้ทรงคุณวุฒิ ๓. พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร. กรรมการ ๔. พระมหาสม กลยาโณ, ดร. กรรมการและเลขานุการ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้ความกรุณาอย่างสูงยิ่ง จากคณะกรรมการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., รศ.ปรีชาติ วลัยเสถียร, ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชฌณรงค์, ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ และ ดร.สุริยจรัส เตชตันมินสกุล ที่ช่วยให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคมทุกท่าน ที่ให้การอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้ ตลอดจนประสบการณ์แก่ผู้วิจัย กราบในเมตตาพระเถรานุเถระทุกรูปที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ พร้อมกับขอเจริญพรขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกศาสนา และเพื่อนนิสิตทุกท่านที่ช่วยสนับสนุนเป็นกำลังใจในการให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูล

อานิสงส์บุญใดที่บังเกิดจากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย ถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ขอบูชาคุณศรัทธาธรรม คุณบิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ พร้อมทั้งอุทิศบุญกุศลนี้แก่ พุทธศาสนิกชน คริสตจักรชน และมุสลิมทั้งหลาย ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงตามประสงค์ ขอบูญกุศลจงส่งผลให้ทุกท่านที่กล่าวมาในข้างต้น มีความสุขความเจริญในธรรมตามคำสั่งสอนของแต่ละศาสนายิ่งขึ้นไปด้วยเทอญ

พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย

๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา	๔
๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร	๔
๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาวิจัย	๕
๑.๓.๔ ขอบเขตด้านประชากร	๖
๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๑
๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๑๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๑.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๓๑
๒.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๔๐
๒.๒.๑ พระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘	๔๐
๒.๒.๒ ศาสนาสากล	๔๐
๒.๒.๓ แนวคิด หลักการ และข้อปฏิบัติ	๔๐
๒.๒.๔ หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม	๔๒
๒.๓ บทความ และแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	๔๓
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๗
๓.๑.๑ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	๔๗
๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๔๘
๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	๔๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๐
๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์	๕๐
๓.๓.๒ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	๕๑
๓.๔ ลักษณะของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview)	๕๑
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๒
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๕
๔.๑ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม	๕๖
๔.๑.๑ ศาสนาพุทธ	๕๖
๔.๑.๒ ศาสนาคริสต์	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๑.๓ ศาสนาอิสลาม	๖๑
๔.๒ การส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม	๖๗
๔.๒.๑ พื้นที่กับการส่งเสริมบทบาทสตรี	๖๗
๔.๒.๒ การมีส่วนร่วมในการทำงาน	๗๔
๔.๒.๓ กระบวนการส่งเสริมบทบาทสตรี	๗๕
๔.๒.๔ หลักคำสอนทางศาสนา	๗๗
๔.๒.๕ ผลกระทบจากความหลากหลายทางศาสนา	๗๙
๔.๓ บทบาทสตรีในพหุศาสนากับการพัฒนาสังคม	๘๒
๔.๓.๑ ด้านสังคม และสาธารณสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	๘๒
๔.๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ และการอยู่รอดของสังคม	๘๓
๔.๓.๓ ด้านการเมือง เพื่อความสมานฉันท์	๘๕
๔.๓.๔ ด้านวัฒนธรรมและสันติภาพ	๘๕
๔.๔ รายละเอียดบทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนา	๘๘
๔.๔.๑ ตามหลักศาสนาพุทธ	๘๘
๔.๔.๒ ตามหลักศาสนาคริสต์	๘๙
๔.๔.๓ ตามหลักศาสนาอิสลาม	๙๐
๔.๕ ผลการวิจัย	๙๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๗
๕.๓ ปัญหาและอุปสรรค	๙๙
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๑๐๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	๑๐๓
ภาคผนวก	๑๐๙
ภาคผนวก ก แบบการสัมภาษณ์เพื่อวิจัย	๑๑๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไข เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์	๑๑๕
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๑
ภาคผนวก ง ประมวลรูปภาพ ผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informants)	๑๕๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	เปรียบเทียบทฤษฎีการพัฒนา
๔.๑	แสดงรายละเอียดบทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนา

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา	๘
๔.๑ ความสัมพันธ์ของบรรดาศักดิ์ต่างๆ ในอิสลาม	๖๓

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑.๑ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย	๕
๒.๑ วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cahen and Up Haff	๓๕
๒.๒ การมีส่วนร่วม ๘ ขั้น ของ Amstein	๓๖
๔.๑ พระไตรปิฎก	๕๖
๔.๒ พระทะเลลามา มีปฏิสัมพันธ์กับสตรี	๕๗
๔.๓ พระคัมภีร์ไบเบิล	๕๙
๔.๔ พระคัมภีร์กุรอ่าน	๖๔
๔.๕ บรรยายภาคการบำเพ็ญฮัจญ์	๖๖
ภาคผนวก ง ประมวลรูปภาพการสัมภาษณ์	๑๕๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพูดถึงคำว่า “เพศ” คนเรามักที่จะเอาอวัยวะสืบพันธุ์มาตีกรอบให้กับความเป็นเพศเสมอ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นความแตกต่างที่มีมาตามธรรมชาติ กล่าวคือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งนำไปสู่สถานะของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย ตัวอย่าง ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ไม่เท่าเทียมกับเพศชายมาโดยตลอด เพราะถูกมองข้ามว่าไม่มีความสามารถ และความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีคุณสมบัติหรือความสามารถทางเพศในการดูแลผู้อื่น ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้รับภาระหลักในการดูแลลูกและคนในครอบครัว เป็นต้น สาเหตุหรือที่มาของความไม่เสมอภาคทางเพศ มักมีอคติรากฐานความคิดของสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นปิตาธิปไตย ชนชั้นกลาง ผู้ชาย และผิวขาว อนึ่งปัญหาเพศสภาวะอันได้แก่การเลือกปฏิบัติระหว่างชายหญิง สิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ของชายหรือหญิง ตลอดจนสถานะและบทบาทตามเพศในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ปัญหาเหล่านี้ปรากฏเป็นภาพซ้ำซ้อนตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน แม้ว่าสภาวะการณ์แห่งความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชายทุกวันนี้ในหลายพื้นที่ หลายภูมิภาคต่างๆ ทั้งในทวีปยุโรป ออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ หรือบางแห่งในเอเชียจะแปรเปลี่ยนไปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำหรืออยู่ดีธรรมระหว่างเพศให้ทุเลาลงกว่าแต่ก่อนได้ แต่อย่างไรก็ตามภาพสะท้อนของความไม่เสมอภาคดังกล่าวนี้นี้ก็ยังดำเนินอยู่ หรืออาจดำรงอยู่ต่อไปภายในบางสังคมวัฒนธรรมดังที่อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าโดยธรรมชาติผู้ชายอยู่เหนือกว่าและอยู่ในฐานะผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงนั้นด้อยกว่า อยู่ในฐานะผู้ถูกปกครองและผู้หญิงก็คือผู้ชายที่เสื่อมสมรรถภาพนั่นเอง รวมถึงเสนอความแตกต่างของผู้หญิงและผู้ชายไว้ว่าผู้หญิงมีความนุ่มนวลในการจัดการเรื่องต่างๆ มากกว่าผู้ชาย

หากเราต้องการศึกษาเรื่องเพศวิถี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อจะได้เข้าใจผู้อื่น รวมถึงตระหนักคุณค่าของผู้หญิงซึ่งเป็นเพศแม่ หรือความเข้มแข็งที่แสดงถึงผู้ชายซึ่งเป็นเพศพ่อ เป็นการทำความเข้าใจผู้อื่นอยู่เสมอว่า หากเราเป็นผู้ถูกระทำบ้างจะรู้สึกอย่างไร การศึกษาบทบาทของเพศชายหรือเพศหญิง ก็คือศาสตร์ที่มุ่งเน้นสร้างเสริมความเข้าใจอันดีและสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความเข้าใจระหว่างกันและกันนี้จึงนำไปสู่การไม่อคติแบ่งแยกเขา หรือเราให้หมดไปจากมโนสำนึกของคนในสังคมได้ในที่สุด^๑

แนวคิดทางศาสนาจึงมีส่วนสนับสนุนระบบชายเป็นใหญ่ นับเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้วที่ผู้ชายครอบงำและควบคุมการนำในองค์กรทางศาสนา ภายใต้ระบบสังคมปิตาธิปไตยอันมีหลาย

^๑ ณรงค์ กรรณ รอดทรัพย์, “ปิตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๑๕-๑๖.

ศตวรรษเกือบทุกศาสนา จัดระเบียบเปิดทางให้ผู้หญิงมีบทบาทเพียงเป็นรองผู้ชาย ระบบความเชื่อและจารีตประเพณีได้สืบทอด ผิดซ้ำอย่างสอดคล้องกัน เพื่อดำรงความเป็นผู้นำในสังคมของกลุ่มเพศชาย แม้ว่าเมื่อเริ่มแรกก่อตั้งนั้นปรัชญาของศาสนาใหญ่ๆ ได้ให้ความสำคัญต่อผู้หญิงในศาสนาและกิจการของส่วนรวมหลายๆ เรื่อง ทว่าภายหลังในบางแห่งอิทธิพลจากกลุ่มเคร่งคัมภีร์ ซึ่งมุ่งใช้ความรุนแรงในสังคมมีเพิ่มมากขึ้น และกลุ่มอนุรักษ์นิยมได้ดัดแปลงกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมและเอาเปรียบผู้หญิง จนมีความเห็นจากนักสตรีนิยมจำนวนหนึ่งว่าเป็นการทำให้ศาสนาถดถอย เพราะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการครอบงำสังคม เพื่อบ่อนทำลายและศักดิ์ศรีอันชอบธรรมของกลุ่มผู้หญิง^๒

อย่างไรก็ตาม สังคมมนุษย์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย มีการให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น มีการยอมรับในเรื่องสิทธิมนุษยชน การเคารพซึ่งความเป็นคนของแต่ละคน ฯลฯ ส่งผลให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งได้รับโอกาสในด้านต่างๆ มากขึ้น ถึงกระนั้นความแตกต่างทางเพศนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่สังคมให้ความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน โดยการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว ได้ใช้ความคิดรวบยอดที่ชื่อว่า เพศสภาวะ (gender) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ที่สำคัญ กล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องความแตกต่างทางสรีระเป็นตัวกำหนดความแตกต่างทางสถานภาพและบทบาทของหญิงและชาย เป็นความคิดที่แคบและไม่เป็นเหตุเป็นผล ความแตกต่างทางชีวภาพระหว่างเพศ มิได้มีความเกี่ยวข้องที่จำเป็นต่อการกำหนดลักษณะของพฤติกรรมและสังคมของมนุษย์ ความเป็นผู้หญิงและผู้ชายจึงขึ้นกับการตีความทางชีววิทยาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของแต่ละวัฒนธรรมนั่นเอง

โดยสรุปความเท่าเทียมทางเพศ มีสาเหตุมาจาก ๓ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยทางธรรมชาติ และชีวภาพ ปัจจัยทางโครงสร้างครอบครัว และปัจจัยทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจัยทางธรรมชาติและชีวภาพ กล่าวคือโครงสร้างทางกายภาพของเพศชายแข็งแกร่งกว่าเพศหญิงในขณะที่สภาพร่างกายของเพศหญิงอ่อนแอและใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่า ปัจจัยโครงสร้างครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งงานระหว่างเพศและยังผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพหญิงและชายในครอบครัว ซึ่งเกิดขึ้นจากระบบคิดที่แบ่งสังคมออกเป็น ๒ ส่วน คือส่วนที่เป็นสาธารณะ (Public) อันได้แก่ เรื่องนอกบ้านหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยกล่าวว่าโลกส่วนนี้เป็นโลกหรือสังคมของผู้ชาย และส่วนที่เป็นเรื่องส่วนตัว (Private) อันได้แก่ เรื่องในบ้านหรือการดูแลบ้านเรือนและสมาชิกภายในครอบครัว โดยมองว่าโลกส่วนนี้เป็นของผู้หญิง ทำให้ผู้ชายมักอยู่ในฐานะผู้ผลิต เลี้ยงดูครอบครัว จึงอยู่ในฐานะที่เหนือและมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง เป็นบทบาททางเพศแบบประเพณีหรือไม่เสมอภาคนั่นเอง ซึ่งระบบคิดนี้เริ่มขึ้น

ในสังคมตะวันตก เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากระบบเกษตรมาเป็นอุตสาหกรรม โดยทำโรงงานและบ้านถูกแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด และปัจจัยทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม กล่าวคือ ในแต่ละวัฒนธรรม สมาชิกหญิงชายเมื่อแรกเกิดจะถูกปลูกฝังให้มีอุปนิสัยแตกต่างกันออกไป โดยสมาชิกใหม่ต้องยอมรับเจตคติและบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้โดยอาศัยพื้นฐานมาจากเพศที่กำหนดโดยธรรมชาติ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในเกือบทุกสังคม ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความเชื่อ

^๒ วีระดา สมสวัสดิ์, สืบสาน และเติมเต็ม : เรื่องราวของภิกษุณีวันวานและวันนี้, (เชียงใหม่ : วนิดาเพรส, ๒๕๕๑), ๒๐-๒๒.

ของแต่ละวัฒนธรรม นอกจากนี้นี้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้เพราะบทบาทที่กำหนดขึ้น เป็นสิ่งไม่ยั่งยืน เหตุผลอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศจะปรากฏมากขึ้นนั้น เนื่องจากศาสนาบ่งชี้ว่า ความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ชายและผู้หญิง อาจเกิดจากแนวคิดและหลักปฏิบัติทางศาสนา เช่น ความไม่เท่าเทียมระหว่างชายและหญิงที่ชายสามารถมีภรรยาได้ถึง ๔ คนในศาสนาอิสลามมีเหตุผลอะไรหรือ ความก้าวหน้าด้านการงานระหว่างผู้หญิงและผู้ชายโดยแบ่งแยกพื้นที่ให้ชายอยู่นอกบ้านหญิงอยู่ในบ้าน การยอมรับของสังคมในเพศหญิงและชายโดยกำหนดให้ชายเป็นช้างเท้าหน้าและหญิงเป็นช้างเท้าหลัง เป็นต้น

ดังนั้น ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เห็นถึงบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม พิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา Edward W.Weider^๓ ได้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เห็นว่าการพัฒนาเป็นเรื่องของการเจริญเติบโต (Growth) โดยมีปริมาณผลที่สูงขึ้น เช่น การปลูกสร้างบ้าน การเลี้ยงลูกให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

กลุ่มที่สอง มองว่า เป็นเรื่องของ การเปลี่ยนในระบบที่กระทำการ (System Change) โดยอาจจะพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นของสตรี หรือบุรุษ ที่จะสามารถมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ที่ปฏิบัติอยู่ให้ดีขึ้น

กลุ่มที่สาม เห็นว่าการพัฒนา เป็นการปฏิบัติการโดยมีจุดหมาย (Goal Orientation) โดยเฉพาะจุดหมายเพื่อให้ทันสมัย (Modernity) หรือการสร้างชาติ (Nation-building) และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Progress) มุ่งให้เกิดความทันสมัย ในบ้านเมืองพร้อมกับเน้นหนักในการสร้างชาติ และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม

กลุ่มที่สี่ มองว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้ก่อน (Planned Change) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ฐานะของสตรีตามกฎหมายไทยสมัยก่อนด้อยกว่าบุรุษมาก สตรีมีแต่ภาระหน้าที่ ส่วนสิทธิแทบไม่มี ตามประเพณีถือว่าชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ความเท่าเทียมกันทางกฎหมายระหว่างหญิงกับชายได้รับการรับรองเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗ โดยกำหนดไว้ในมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗^๔

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าบทบาทสตรี มีผลต่อการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนา มีเหตุปัจจัยมาจากความเชื่อทางด้านศาสนา ของแต่ละบุคคลที่มีความเชื่อว่าแนวคิด หลักการ ข้อปฏิบัติในแต่ละศาสนา ผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและหลักปฏิบัติทางศาสนาทั้ง ๓ คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม มาวิจัยเพื่อให้เห็นภาพในลักษณะบทบาทของสตรีว่าแต่ละศาสนาสามารถสนับสนุนบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมได้อย่างไรบ้าง และมีแนวคิด หลักการ ข้อปฏิบัติ หรือการส่งเสริมบทบาทสตรีในด้านใดบ้าง และส่งผลให้สตรีมีบทบาทในการพัฒนาสังคมได้อย่างไรเป็น

^๓ Edward W. Weidner, "The Elements of Development Administration", in Edward Weidner (ed.), DEVELOPMENT ADMINISTRATION IN ASIA, (Kingsport, Tennessee : Kingsport press, 1970), p. 4-9.

^๔ ลำพวรรณ น่วมบุญลือ, สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพมหานคร : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙).

รูปธรรม การมีบทบาททางสังคมของสตรี ทำให้เกิดความเชื่อในแนวคิดและหลักปฏิบัติของเพศหญิง เป็นสำคัญ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคมตามหลักของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์บทบาทสตรีตามหลักพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาผ่านการพรรณนา (Descriptive Research) และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ โดยพิจารณาจากการเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทในการพัฒนาสังคม จากหลักศาสนา ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ ทฤษฎี กลยุทธ์ และแผนการพัฒนาสังคม โดยการศึกษาทั้งหมด ๖ ด้านที่สำคัญ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
๒. หลักศาสนาในการพัฒนาสังคม
๓. การดำรงชีวิต
๔. ความรับผิดชอบในสังคม
๕. การเรียนรู้ในด้านต่างๆ
๖. บทบาทหน้าที่สตรี

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

๑.๓.๒.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ หลักการพุทธศาสนา ที่ประกอบด้วย ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม การลงภาคสนามและการสัมภาษณ์

๑.๓.๒.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่หนังสือ บทความ เอกสาร วิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) ตามแนวทางดังนี้

- ก) หลักสากล

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาจากประชากร (Population) กลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับการวิจัย ประกอบด้วย

๑.๓.๔.๑ เขตภาษีเจริญ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตัวอย่างผู้นับถือศาสนาพุทธ

มีประชากร ๑๒๗,๕๘๒ คน มีวัดจำนวน ๒๗ แห่ง

๑.๓.๔.๒ เขตบางแค ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตัวอย่างผู้นับถือศาสนาคริสต์

มีประชากร ๑๙๒,๔๑๓ คน มีโบสถ์คริสต์จำนวน ๙ แห่ง

๑.๓.๔.๓ เขตธนบุรี ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตัวอย่างผู้นับถือศาสนาอิสลาม

มีประชากร ๑๒๐,๙๗๖ คน มีมัสยิดจำนวน ๑๐ แห่ง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) คือ เจ้าสำนักแต่ละศาสนาๆ ละ ๒ รูป/คน และผู้นับถือแต่ละศาสนาจำนวนประมาณ ๘ รูป/คน รวมเป็น ๓๐ รูป/คน

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา การศึกษาใช้ระยะเวลา ๑๘๐ วัน ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๖๐ ถึงเดือนเมษายน ๒๕๖๑

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคมตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) มีอะไรบ้าง

๑.๔.๒ การส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ผลการวิเคราะห์บทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) กับการพัฒนาสังคม มีลักษณะอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ บทบาทสตรี หมายถึง การที่เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน มีโอกาสในสังคมเท่ากัน มีเสรีภาพในการแสดงบทบาททางเพศของตนต่อสังคมได้อย่างอิสระเท่ากัน เป็นไปตามครรลองของจารีตประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น

๑.๕.๒ การพัฒนา หมายถึง การแปรจากสภาพหนึ่ง สู่สภาพหนึ่งในทางที่ดีขึ้น หรือได้แก่ การพัฒนาให้ความเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าสภาพเดิม

๑.๕.๓ การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การไม่เป็นอย่างเก่าผิดไปจากเดิม ของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นนอกเหนือจากมนุษย์อาจใช้คำว่าระบบนิเวศซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิด

จากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันเกือบทุกด้าน เช่น ประเทศ จังหวัด และอื่นๆ และมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีรวมถึงภาษา การละเล่น และอาหารการกินของตนเองในแต่ละสังคม และที่สำคัญมากกว่าคือความเชื่อในแต่ละศาสนาจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดมาก

๑.๕.๔ **สังคมและวัฒนธรรม** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ หรือตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้า

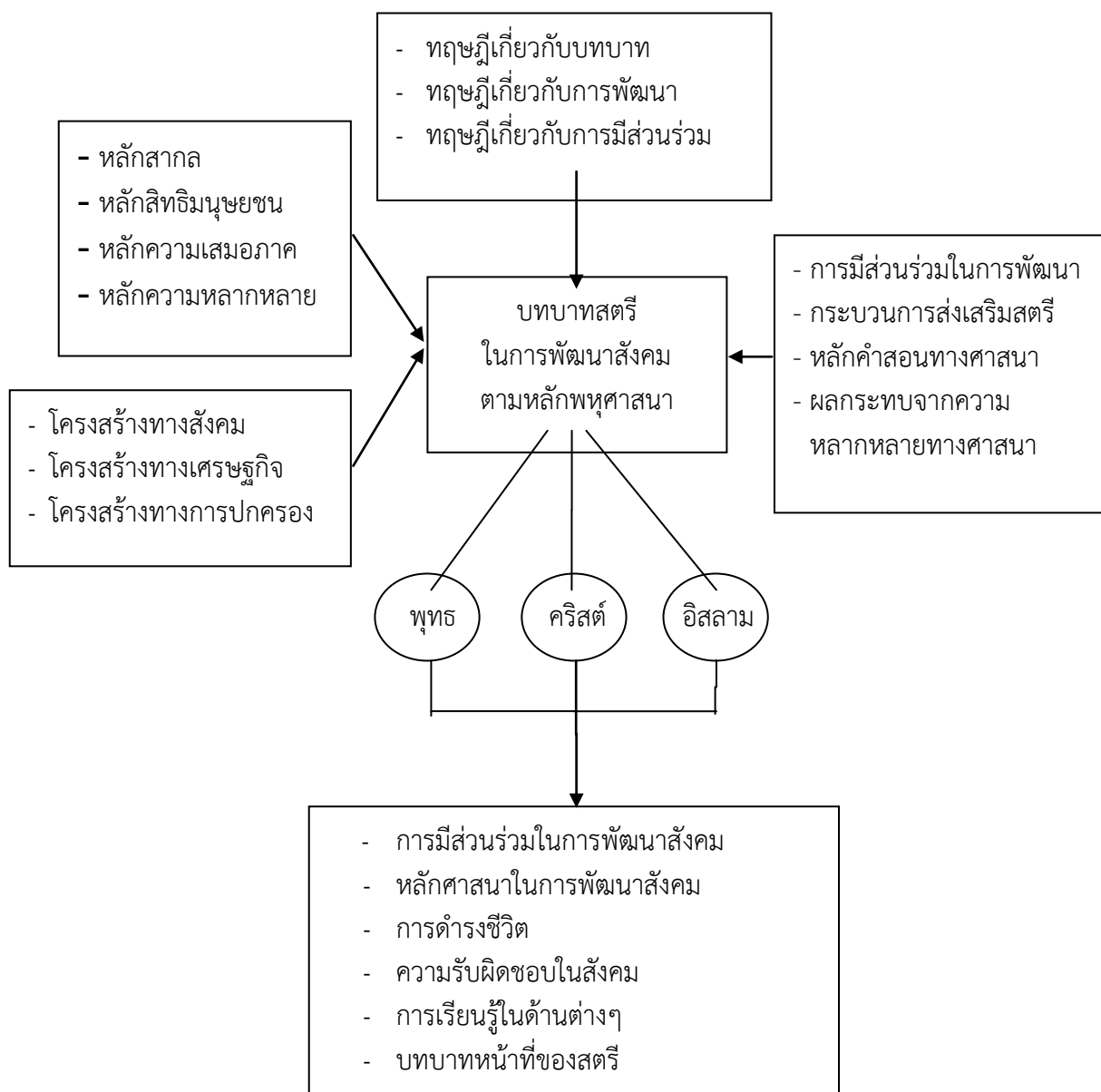
๑.๕.๕ **พหุศาสนา** หมายถึง ความหลากหลาย ทั้งแนวคิด หลักปฏิบัติ ที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๕.๖ **ศาสนาพุทธ** หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่มีผู้นับถือในเขตภาคีเจริญ

๑.๕.๗ **ศาสนาคริสต์** หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระเยซู ที่มีผู้นับถือในเขตบางแค

๑.๕.๘ **ศาสนาอิสลาม** หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระอัลเลาะห์ ที่มีผู้นับถือในเขตธนบุรี

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิด บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา ของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทสตรีของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

๑.๗.๔ ทำให้ได้ทราบถึงรูปแบบแนวทางการส่งเสริมบทบาทสตรีของศาสนาพุทธศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการเทียบเคียงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การดำรงไว้และการพัฒนาต่อไป ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
 - ๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
 - ๒.๑.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง
 - ๒.๑.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๒.๑ พระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘
 - ๒.๒.๒ ศาสนาสากล
 - ๒.๒.๓ แนวคิด หลักการ และข้อปฏิบัติ
 - ๒.๒.๓.๑ ศาสนาพุทธ
 - ๒.๒.๓.๒ ศาสนาคริสต์
 - ๒.๒.๓.๓ ศาสนาอิสลาม
- ๒.๓ หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรี
 - ๒.๓.๑ หลักสากล
 - ๒.๓.๒ หลักสิทธิมนุษยชน
 - ๒.๓.๓ หลักความเสมอภาค
 - ๒.๓.๔ หลักความหลากหลาย
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีบทบาท

นางสาววัลภา ไชยทิพย์^๕ ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาท หมายถึง การทำตามบท การทำตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดู บุตรธิดา บทบาทของครูในการสอนหนังสือ เป็นต้น บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ มโนทัศน์ (Concept) ของบทบาท คือ การแสวงหามาตรฐานทางสังคมเพื่อใช้ในการอธิบายถึงพฤติกรรม เช่น กับตันเรือย่อมต้องเดินทางไปกับเรือเพราะถูกยอมรับในบทบาทแห่งการเป็น กับตันเรือ หมายความว่า กับตันเรือย่อมที่จะมีอำนาจการควบคุมหรือสั่งการต่าง ๆ ในการ เดินทางด้วย เป็นต้น สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงตำแหน่งในแต่ละตำแหน่งจะได้กำหนดบทบาทไว้อย่างไรบ้าง

ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่ง ก็จะต้องมีบทบาทควบคู่กันไปเสมอ คือ เมื่อบุคคลมีตำแหน่งย่อมจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ตามมาเอง บางคนก็ปฏิบัติหน้าที่ได้ สมบทบาท บางคนก็ทำได้ไม่เต็มที่ เพราะเกิดขัดแย้งกันในบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของ ผู้ที่สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นการแสดงบทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้ ๑. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) หมายถึง บทบาทที่สังคมคาดหวัง ให้บุคคลปฏิบัติ ตามความคาดหวังที่กำหนดโดยสังคมและสถานการณ์ที่บุคคลนั้นครองอยู่ ๒. การรับรู้บทบาท (Role Conception) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของ ตนเองว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการ รับเน้นซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับความต้องการของ บุคคลนั่นเอง โดยที่การรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลก็ขึ้นอยู่กับลักษณะฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายใน ชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น ๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) จะเกิดขึ้นเมื่อความสอดคล้อง ของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและ บทบาทที่ตนรับอยู่ การโดยยอมรับบทบาท เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้ เพราะบุคคลจะไม่ไดยินดียอมรับบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการ คัดเลือกหรือถูกแรง ผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติตาม เพราะหาก บทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการ หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่กลับพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับ บทบาทนั้นๆ ๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทของ เจ้าของสถานภาพที่แสดงออกจริง (Actual Role) ซึ่งอาจเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคม คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่ บุคคลใดจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาท นั้น ๆ ของบุคคลที่ได้ครอง ตำแหน่งนั้นอยู่เนื่องจากความสอดคล้องกับบทบาทตามความ คาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาท ของตนเอง บทบาท คือการกระทำต่างๆ ที่ "บท,, กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラバไตที่ยังคงอยู่ใน "บท" นั้น เปรียบได้เหมือน "บท" ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดง ในละครเรื่องนั้นๆ ว่ามีบทบาทที่จะ

^๕ นางสาววัลภา ไชยทิพย์, (สังคมสงเคราะห์) (มมร.), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๕๕๘).

ต้องแสดงอย่างไร ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาท หมายถึง การแสดงถึงพฤติกรรมของบุคคลตามสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของสถานภาพ แบ่งได้ ๓ ลักษณะ คือ ๑.บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทที่ต้องแสดงตามความคาดหวังของผู้อื่น เช่น บทบาทของนักเรียนตามความคาดหวังของครู ๒.บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพ รับรู้ว่าตนควรมีบทบาทอย่างไร ๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดง ออกจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรือ อาจจะไม่เป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวัง

อย่างไรก็ตาม บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม มี ๓ ลักษณะ คือ ๑. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท (Peripheral Attributes) ได้แก่ บทบาทชนิดที่ แม้จะขาดหายไปหรือไม่ได้แสดงบทบาทนั้น ก็ไม่ทำให้บทบาทที่ต้องการผิดไป ๒.ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้ (Required Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่สำคัญ ถ้าส่วนสำคัญของบทบาทในส่วนนี้ขาดไปแล้ว ย่อมมีผลทำให้ บทบาทของตำแหน่งผิดไป ๓.ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน (legitimizing attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทตามกฎหมายและข้อบังคับกำหนดให้กระทำ หรือปฏิบัติ ถ้าบุคคลที่สวมบทบาทตามตำแหน่งนั้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจนแล้ว ย่อมถือได้ว่าบุคคลนั้นไม่ได้แสดงบทบาทในตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพ มากซึ่งบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำ ก็คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไร และบุคคลในสถานภาพนั้นย่อมจะต้องประพฤติหรือ ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ บทบาทเป็นรูปธรรม เห็นได้จากการกระทำที่แสดงออกมา บทบาท มี ๓ ด้าน คือ ๑.บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทอันกำหนดไว้ตามความคาดหวัง ของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่ มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำ แต่อาจมีใครที่ทำได้หรือไม่มีใครทำตามนั้นก็ไม่ได้ ๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทอันบุคคลคาดคิด ด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย ๓. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่ ทุพเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย ทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป บทบาท คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและ คาดหมายให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้อง พินักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นร้วของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

เมื่อคนเราติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ย่อมจะต้องแสดงบทบาทหลายบทบาท มากขึ้นตามคู่บท หรือตามสถานภาพอนเกิดจากความสัมพันธ์อื่นๆ และบางครั้งบทบาท ที่เกิดขึ้นอาจเกิดการขัดแย้งกันได้ เช่น ขณะที่เขาจะแสดงบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชา แต่ผู้ อยู่ใต้บังคับบัญชาในหน่วยราชการที่เขารับผิดชอบเป็นบิดาของเขา ในสถานภาพนี้ที่เป็น บุตรเขาจะต้องเชื่อฟังบิดา ต้องเคารพบิดา ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความอึดอัด ใจและจำเป็นต้องหาทางเลือกในการปฏิบัติลักษณะเช่นนี้จะป็นปัญหาที่เกิดจากบทบาท ขัดแย้งกันเมื่อบุคคลได้ดำรงตำแหน่งในสังคม ย่อมจะต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้น ๆ ตำแหน่งเดียวกัน แต่ผู้ดำรงตำแหน่งคนละคนอาจมีบทบาทต่างกันไป เพราะต่างคนต่างมี นิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความ

พอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพของจิตใจและร่างกายที่ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงรูปการณ์ (Aspect) ทางพฤติกรรมของตำแหน่งจากแนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ บทบาทเป็น แบบแผนพฤติกรรม หรือการได้กระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่สังคมคาดหวัง หรือกำหนดให้ กระทำโดยจะมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะ หรือตำแหน่งทางสังคมของบุคคลนั้นซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ยึดถือเป็นแนวทาง ปฏิบัติ หากบุคคลที่สังคมคาดหวังนั้นไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามที่ได้ดำรงตำแหน่ง ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา (Development) **สนธิ สัมครการ**^๖ มองว่า การพัฒนาสังคมเป็น กระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผนทางสังคมและวัฒนธรรม (A process of Planed Socio-cultural Change) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากแผนการกระทำทั้งหลายที่ก่อผลกระทบต่อแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม และแบบแผนของค่านิยมทางวัฒนธรรมของกลุ่มมนุษย์ใดๆ ถือเป็นการพัฒนาสังคมทั้งหมด ความหมายนี้รวมถึงทางเศรษฐกิจ การเมือง ครอบครัวย การศึกษา และการอนามัยด้วย

สุนทร โคมิน^๗ ได้กล่าวว่า การพัฒนา คือการพัฒนาในทุกด้านของความเป็นอยู่ที่ดีของคน (Well-being of Individual) นั่นคือทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และทางสังคม วัฒนธรรม

บรรพต วีระสัย^๘ เห็นว่า “การพัฒนา” ไม่มีความหมายที่ชัด แต่มีแนวกว้างๆ ทางด้าน ความเจริญ ความงอกงาม ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และปกติมักแยกออกไปในการพัฒนาต่าง ๆ เช่น ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทางการบริหาร

Saul M, katz^๙ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนานั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างสำคัญ เปลี่ยนสภาพรัฐที่มีความเป็นอยู่ของคนในชาติในลักษณะหนึ่งไปสู่ลักษณะอื่นที่มีคุณค่ามากกว่าเดิม โดยมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองประกอบกัน

Edward W. Weider^{๑๐} ได้รวบรวมแนวความคิดนักวิชาการที่ให้ความหมายคำว่า “การพัฒนา” ออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ

^๖ Snit smuckam, “Social Development and Peasant Culture : A Thai case” in Suntaree Komin (ed), Social Development : A Synthesis of East and Western Experiences. (BKK : NIDA, 1982), p 155-6.

^๗ Suntaree Komin, “The Relevance of value System to Social Development in Skomin” (ed.), Social Development : A Synthesis op. cit,p. 213.

^๘ บรรพต วีระสัย และสุชุม นวลสกุล, รัฐศาสตร์ทั่วไป (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕) หน้า ๒๐๑.

^๙ Saul M. katz, “A system Approach to Development administration”. In Fred W Riggs (ed.), FRONTIERS OF DEVELOPMENT ADMINITRATION, (Durtiam, North carolian ; Duke University Press, 1970), p. 110.

กลุ่มแรก เห็นว่าการพัฒนาเป็นเรื่องของการเจริญเติบโต (Growth) โดยมีปริมาณผลที่สูงขึ้น เช่น การปลูกสร้างบ้าน การเลี้ยงลูกให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

กลุ่มที่สอง มองว่า เป็นเรื่องของ การเปลี่ยนในระบบที่กระทำการ (System change) โดยอาจจะพิจารณาจากการแสดงความคิดเห็นของสตรี หรือบุรุษ ที่จะสามารถมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ที่ปฏิบัติอยู่ให้ดีขึ้น

กลุ่มที่สาม เห็นว่าการพัฒนา เป็นการปฏิบัติการโดยมีจุดหมาย (Goal Orientation) โดยเฉพาะจุดหมายเพื่อให้ทันสมัย (Modernity) หรือการสร้างชาติ (Nation-Building) และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคม (Socio-economic Progress) ซึ่งมีความทันสมัยนั้น หมายถึงการมีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิม ฯลฯ ส่วนการสร้างชาติ ซึ่งเป็นผลอีกอย่างหนึ่ง ที่ได้จากการพัฒนานั้น มองได้หลายด้าน สำหรับประเทศด้อยพัฒนานั้น อาจมองได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติ (National Identity) ความเป็นปึกแผ่นของประเทศ (Solidarity) การก่อร่างสร้างตัวของประเทศและการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน (Structuralization and Participation) สำหรับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคม หมายถึงการแก้ไขปรับปรุงโดยทั่วถึงและไม่ลดละ ทั้งในด้านวัตถุและสวัสดิการสังคม ซึ่งสามารถเห็นผลได้และวัดได้ เช่น ดูรายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per Capita Income) เพิ่มขึ้น หรือเด็กที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงเพิ่มจำนวนมากขึ้น และอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันกับประเทศที่พัฒนาได้อย่างรวดเร็ว จะต้องเป็นประเทศที่มีการปฏิบัติงานโดยมีจุดหมาย (Goal Oriented Country) มุ่งให้เกิดความทันสมัย ในบ้านเมืองพร้อมกับเน้นหนักในการสร้างชาติ และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม

กลุ่มที่สี่ มองว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้ก่อน (Planned Change) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ราชบัณฑิตยสถาน^{๑๐} ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ในภาษาไทยว่ามาจาก “อทุฒน” ในบาลี และ “วฒน” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ

สนธยา พลศรี^{๑๑} ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การก่อสร้าง ถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น จึงเป็นเรื่องของการเพิ่มพูน ขยายทำให้มากขึ้นหรือทำให้โตขึ้นในทางวัตถุ และได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า “การพัฒนา” หรือคำว่า “เจริญ”

^{๑๐} Edward W. Weidner, “The Elements of Development Administration” in Edward Weidner (ed.), DEVELOPMENT ADMINISTRATION IN ASIA, (Kingsport Tennessee : Kingsport press, 1970), p. 4-9.

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^{๑๒} สนธยา พลศรี, ทัศนคติและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวนั้นแต่มีความหมายว่า รก เช่น น สียา โลกพทมน โน แปลว่าอย่างเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือไม่ต้องเกิดปัญหาตามหรือไม่เสื่อมถอยลงไปกว่าเดิมถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลงไม่ใช่เป็นการพัฒนา

และได้สรุปแนวคิดนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” ว่า

๑. การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
๓. การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน
๔. กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ
๕. กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
๖. กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า
๗. การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
๘. การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
๙. การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
๑๐. การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
๑๑. การสร้างความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชนต่างๆ
๑๒. การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาและแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกเป็น ๓ กลุ่มลักษณะ

ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เมื่อนักวิชาการต่างๆ พากันคิดค้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมมนุษย์ หลังจากนั้น ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง ให้มีอำนาจในการอธิบายสูงขึ้นมาตามลำดับ การจำแนกทฤษฎีการพัฒนานั้น สามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น จำแนกตามยุคสมัย จำแนกตามสาขาที่เกี่ยวข้อง จำแนกตามสำนักความคิดของผู้สร้างทฤษฎี จำแนกตามอุดมการณ์อำนาจ หรือจำแนกตามวิถีทัศน์ในด้านต่างๆ จุดมุ่งหมายของการจำแนกก็เพื่อที่จะให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการพัฒนารวมทั้งวิวัฒนาการอย่างเป็นระบบ การที่ผู้ศึกษาจะใช้ระบบการจำแนกแบบใดเพื่อที่จะส่งผลให้การทำความเข้าใจละเอียดอ่อนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง รวมทั้งความถนัดของผู้ศึกษาแต่ละคน ในเอกสารวิชาการนี้ ทฤษฎีการพัฒนา สามารถจำแนกออกได้ ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ตามเงื่อนไขของเวลา คือ ๑) กลุ่มทฤษฎียุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modernization Era) ๒) กลุ่มทฤษฎียุคสมัยใหม่ (Modernization Era)^{๑๓} สรุปได้ว่า การพัฒนาคือ การทำให้เจริญดีขึ้นในทางที่ถูกต้อง โดยมีการวางแผนหรือเป็นไปตามธรรมชาติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สันติสุขและสันติภาพ สอดคล้องกับทุกขั้นตอนและการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่า จะเป็นคน วัตถุสิ่งของ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงจิตใจและวัฒนธรรม โดยประสานเหตุ ทั้ง ๖ ด้านไปพร้อมกัน คือ ๑) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ๒) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ๓) องค์การสังคม (Social Organization) ๔)ภาวะผู้นำ (Leadership) ๕) การฝึกอบรม (Training) โดยคำนึงถึงสถาบันทางสังคมที่จะเกิดการพัฒนาและเจริญขึ้นคือ ๑) สถาบันครอบครัว (Family Institution) ๒)

^{๑๓}ทรงวิทย์ แก้วศรี, เอกสารประกอบการสอนวิชา “แนวคิดและทฤษฎีทางการพัฒนาสังคม”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑-๑๓.

สถาบันศาสนา (Religious Institution) ๓) สถาบันการศึกษา (Educational Institution) ๔) สถาบันการเมืองการปกครอง (Political & Administrative Institution) ๕) สถาบันเศรษฐกิจ (Economy Institution) ๖) สถาบันวิทยาศาสตร์และนันทนาการ (Science & Entertainment Institution) ๗) สถาบันรัฐธรรมนูญ (Constitutional Institution) ๘) สถาบันวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (Cultural & Environment Institution) ให้เปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามแผนและบรรลุปเป้าหมายอย่างถูกต้องและตามเหตุปัจจัยไม่เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงต่อสิ่งอื่นๆ

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่างๆ หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
๒. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
๓. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
๔. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
๕. ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
๖. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้นำประเทศ

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change)

สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for Change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

คำว่า “พัฒนา” เกิดขึ้นและนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักเศรษฐศาสตร์ ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลง จากการใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่างๆ อาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากเพื่อการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า ที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หลังจากนั้นคำว่าพัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลกโดยความหมายกว้าง ๆ ทั่วไปแล้ว หมายถึงการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ^{๑๔}

^{๑๔} รังสรรค์ ม่วงโสธ, การพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, พ.ศ. ๒๕๕๖

อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาเชิงประเมินผลการพัฒนา พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงปรารถนาหลายประการ นับตั้งแต่เริ่มมีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑ ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ เป็นต้นมา ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศวิทยา (Social Ecology) ของสังคมไทย ผลที่คาดหวังสำคัญหลายประการไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้นักคิดจากหลายสำนักความคิดพากันหยิบยกประเด็นปัญหาต่าง ๆ มาถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางถึงความล้มเหลวเหล่านั้น พร้อมทั้งมีการเสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ บางแนวคิดได้รับการยอมรับจากสาธารณชนและกลุ่มผู้บริหารจนนำไปสู่การกำหนด เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเชื่อในเอกลักษณ์ รวมทั้งความเข้มแข็ง ของวัฒนธรรม บางแนวคิดชูประเด็นการเรียนรู้ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของคนพร้อมทั้งการให้เหตุผลอย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือและปฏิบัติตาม ในขณะที่นักคิดบางสำนักความคิดพยายามใช้ยุทธศาสตร์ทางศาสนา (Religious Strategy) มาชี้นำทางออกให้แก่สังคมไทยบนพื้นฐานแห่งนัยยะสำคัญตลอดจนความโดดเด่นทางวิชาการที่ว่า ความดีต้องอยู่เหนือความชั่วเสมอ โดยละทิ้งเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านมิติของเวลา (Time) พลังทางลบ (Negative Social Force) ที่ทำให้เกิดการต่อต้านเปลี่ยนแปลงอันไม่พึงปรารถนาในสังคม

ประกายความคิดเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความพยายามที่จะถักทอและบูรณาการความโดดเด่นจากแนวความคิดหลากหลายกระแสเข้าด้วยกัน นอกเหนือไปจากนั้น ยังมีการเสนอแนวคิดที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการพัฒนาเชิงนิเวศ (Green Development) เศรษฐศาสตร์เชิงนิเวศ (Green Economics) เศรษฐศาสตร์กระแสกลาง (Mid-stream Economy) หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) โดยมีความเชื่อพื้นฐานของการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติแก่ผู้คนรุ่นหลัง แล้วกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแนวใหม่ ด้วยการวิพากษ์อย่างแหลมคมต่อแนวคิดแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) อัตนิยม (Individualism) ที่ยึดเอาความพึงพอใจของมนุษย์ตามหลักการของอรรถประโยชน์นิยมหน่วยสุดท้าย (Marginal Utility) ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความหายนะและการทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรงในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์เจตนารมณ์ของแต่ละแนวคิด ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า โดยแท้ที่จริงแล้ว นักคิดแต่ละยุคสมัย แต่ละสำนักคิด ต่างมีเจตนารมณ์บางอย่างร่วมกัน คือ สันติสุข ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิก สิ่งที่แตกต่างกัน ก็คือ วิธีคิด สำนักคิด (School of Thought) ของเขตของการคิด (Boundary) ลักษณะการมองปัญหา การให้ความหมายและวิธีการในการทำความเข้าใจ รวมทั้งการวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา (Approach) ของกลุ่มแนวคิดเหล่านั้น

ดังนั้น ผู้ที่ศึกษาวิชาการทางด้านการพัฒนาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีพื้นฐานทางด้านวิชาการรอบด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ความรู้ทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รวมทั้งสถานะของการดำรงอยู่ ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ เหล่านี้ การพัฒนาชุมชนเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่พยายามใช้หลักบูรณาการบนพื้นฐานความเชื่อและความเข้าใจเบื้องต้นหลายประการร่วมกันดังต่อไปนี้

ของหน่วยการวิเคราะห์ อันหมายถึงชุมชน ว่าเกิดจากการครอบงำ (Hegemony) การรุกราน (Penetration) ขบวนการติดต่อและผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation & Assimilation) การพึ่งพา การไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว การแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ที่อ่อนแอกว่า รวมทั้งการขูดรีด (Exploitation) อันเป็นพื้นฐานทางจิตวิทยาของสังคมมนุษย์ เนื่องจากการพัฒนาหรือการด้อยพัฒนา ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของสังคมใดๆ ก็ตามนั้น มิได้มีความหมายในตัวเอง หากแต่เป็นความคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Concept) ซึ่งขึ้นอยู่กับการเชื่อมโยงเปรียบเทียบกับสภาพแวดล้อมหรือสังคมอื่น โดยใช้กฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนด โดยกรอบแนวคิดของผู้คิดผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนขึ้นเป็น ดัชนีชี้ วัด อาทิเช่น วัดความเข้มแข็งของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยการพิจารณาจากการเรียนรู้และ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของคนในชุมชนหรือวัด ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานเฉลี่ย เราไม่สามารถจะเข้าใจความหมายของพัฒนา หรือด้อยพัฒนา ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ความยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืนจากสิ่งใดได้ ถ้าหากไม่สามารถ พิจารณาสัมพันธ์กับสิ่งที่ใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ ซึ่งการเปรียบเทียบก็มักจะถูกอิทธิพลของมิติ ทางด้านวัฒนธรรม การครอบงำทางด้านภาษาซึ่งเป็นสื่อในกระบวนการถ่ายทอดความรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความรู้สึทางด้านชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) ซึ่งเกิดจากการยึดติดว่าวัฒนธรรมของตนเองนั้นดีกว่า สูงกว่าวัฒนธรรมอื่น ที่น่าสังเกตก็คือ แนวคิดเหล่านี้ ไม่สามารถก้าว พ้นไปจากความคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thought) กับศาสตร์สาขาอื่นได้อยู่แน่นอน

กล่าวโดยสรุป ก็คือ วิธีคิดพื้นฐานของการพัฒนาและการพัฒนาชุมชนนั้น มีลักษณะเป็นวิธีคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้อย่างน้อย ๖ กลุ่มดังต่อไปนี้ คือ

๑. แนวความคิดแบบวิวัฒนาการ (Evolutionary Perspective) เป็นการนำเอาคำว่า การพัฒนามาใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่ ดีกว่าหรือสูงกว่าเดิม

๒. แนวความคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Perspective) แนวคิดนี้จะสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแบ่งชนชั้นทางสังคม การปฏิรูป หรือการปฏิวัติ

๓. แนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์ (Economic & political Economy Perspective) แนวคิดนี้ จะมุ่งไปสู่การอธิบายโดยพิจารณาที่วิธีการผลิต (Mode of Production) วิธีการบริโภค (Mode of Consumption) หรือวิธีการแจกจ่าย (Mode of Distribution) ของมนุษย์

๔. แนวคิดแบบการปฏิบัติการและการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement & Social Action Perspective) เป็นแนวคิดที่รัฐพยายามที่จะปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการจัดทำแผนโครงการหรือการกำหนดอำนาจหน้าที่หรือการเคลื่อนไหวของมวลชนเพื่อต่อสู้เรียกร้องต่อรอง

๕. แนวคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Perspective) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในหลักการของวัตถุนิยม และมองว่าความขัดแย้งอันเกิดจากการควบคุมวิธีการผลิตจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม

๖. แนวคิดแบบการพัฒนาชุมชน (Community Perspective) เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาตินำมาใช้โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา

ทั้ง ๖ แนวคิดหลักในการพัฒนา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ คือ มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ รวมทั้งศักยภาพของมนุษย์เป็นหลักและการพัฒนาที่จะสื่อความหมายให้แก่ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนนั้นจะต้องมีค่านามที่มีขอบเขตของค่านิยมที่ชัดเจนต่อท้ายคำว่า การพัฒนาเสมอ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาองค์กร การพัฒนาธุรกิจ การพัฒนาการศึกษา หรืออื่น ๆ

ประการที่สาม ความเชื่อพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่สำคัญและแตกต่างจากแนวคิดที่ยึดถือปฏิบัติกันในการพัฒนาทั่วไปอย่างน้อยที่สุดตามประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาและการพัฒนาชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ปฏิเสธความเชื่อมั่นอย่างแน่นแฟ้นเกี่ยวกับศักยภาพตลอดจนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่ปฏิเสธไม่ยอมรับสิ่งที่ค้านกับตรรกศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นจริงสากลของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันด้านศักยภาพของมนุษย์ ทั้งทางด้านกายภาพ สติปัญญา ความเฉลียวฉลาด การเรียนรู้ การปรับตัว วิสัยทัศน์ การแก้ปัญหา ภูมิภาวะทางปัญญาและอารมณ์ และอื่น ๆ ความไม่เท่าเทียมกัน ในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์นี้เองที่น่าจะเป็นเหตุผลประการหนึ่ง ซึ่งอธิบายได้ถึงการประจักษ์ต่อความผิดพลาดและล้มเหลวในภายหลังของการพัฒนาประเทศ หลังจากที่ได้เดินตามร่องรอยความคิดที่ผู้นำทางความคิดแต่ละยุคสมัยกำหนดให้ด้วยวัฒนธรรมแห่งการยอมรับ อันเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคมไทยโดยขาดการพิจารณาและการโต้แย้งวิพากษ์อย่างมีเหตุผล ดังกล่าวมาแล้ว

๒. ด้วยเหตุผลรวมทั้งความเชื่อในความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์นี้เองที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างทางด้านสติปัญญา รวมทั้งศักยภาพด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จึงทำให้ไม่สามารถปฏิเสธความจริงของพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเคยเป็นมานับตั้งแต่ยุคเริ่มต้นเผ่าพันธุ์มนุษย์จนกระทั่งปัจจุบัน คือ ทุกองค์ประกอบของสังคมมนุษย์จะต้องมีผู้นำ (Leader) และผู้ตาม (Follower) เสมอ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการบริหารประเทศ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม การศึกษา และอื่นๆ ก็ตาม

ความเข้าใจในการไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว การร่วมมือ การช่วยเหลือ การพึ่งพา ความขัดแย้ง การผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เป็นขบวนการพื้นฐานทางสังคมนี้เองที่ทำให้เกิดการต่อสู้ ชิงชิงสิทธิอำนาจ ชัยชนะ ความพ่ายแพ้ สงคราม การขูดรีด การแสวงหาผลประโยชน์ การรุกราน (Penetration) ระหว่างคนตั้งแต่ 2 กลุ่ม สองชาติ สองวัฒนธรรมขึ้นไป จนส่งผลไปถึงความเข้าใจในรวมทั้งการก่อกำเนิดของความคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งในความหมายหนึ่งก็คือ กระบวนการที่มีเป้าหมายในอันที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งแน่นอนว่ากระบวนการดังกล่าวและไม่อาจปฏิเสธเหตุผลพื้นฐานของการที่จะต้องผู้นำในทุก ๆ ด้านของกระบวนการพัฒนาหรือกระบวนการพัฒนาชุมชนได้

๓. การยอมรับความคิดตามประเด็นทั้งสองข้างต้น ทำให้การพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่ให้น้ำหนักต่อการทำความเข้าใจในภาวะการณ์ก่อกำเนิด การคงอยู่ พลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ อารยะธรรม ความเป็นผู้นำ (Leadership) กระบวนการ

ตัดสินใจ (Decision Making Process) การบริหารจัดการ (Administration and Management) การวิเคราะห์ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ (Situational Analysis & Adaptation) และการวิเคราะห์ความไวต่อการเปลี่ยนแปลง (Sensitivity Analysis) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่แตกแขนงมาจากความเข้าใจเบื้องต้นดังที่กล่าวมาแล้ว

กล่าวโดยสรุป ก็คือ การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาประเทศรวมทั้งสันติสุขอันยั่งยืนอย่างแท้จริงของสังคมนั้น นอกเหนือไปจากการขึ้นอยู่กับทุกบริบทที่ประกอบขึ้นมาเป็นระบบสังคมแล้วยังควรต้องเน้นการขึ้นอยู่กับความเข้าใจอย่างลึกซึ้งรอบด้านในองค์ความรู้ที่มีต่อทุกระบบของสังคม รวมทั้งระบบปฏิบัติการ ผู้นำ และศักยภาพของผู้นำ ตลอดจนภาวะความเป็นผู้นำ ของผู้นำทุกด้านของสังคมนั้นอีกด้วย

แนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาทของนักพัฒนาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าพัฒนางาน ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และสร้างจิตสำนึก รับผิดชอบ ต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจใน โครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการเพื่อให้บรรลุ “การพึ่งตนเอง” ของชุมชน อันเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมีมิติของการพัฒนาที่มีส่วนร่วมของประชาชนและภาคต่างๆ ของสังคม ขั้นตอนสำคัญที่สุดในการพัฒนายก็คือ การเตรียมด้านสังคม ที่เริ่มต้นด้วย

แนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในทุก ๆ ภาคเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและเต็มใจร่วมมือร่วมใจทำงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในที่นี้ขอกกล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาที่สำคัญ ๓ ทฤษฎีได้แก่

๑. ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization theory)^{๑๕} ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นทฤษฎีการพัฒนาที่รุ่งโรจน์มาก และถูกนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศด้อยพัฒนาอย่างกว้างขวางในราวปลายทศวรรษที่ ๑๙๕๐-๑๙๖๐ จุดกำเนิดของทฤษฎีมาจากความสำเร็จในการพัฒนาของกลุ่มยุโรปตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งยึดแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยม (Capitalism) หรือเน้นการดำเนินการทางเศรษฐกิจแบบเสรี ซึ่งกลายเป็นแนวความคิดกระแสหลักที่สำคัญมากในยุคนั้น นักทฤษฎีที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวความคิดและทฤษฎีภาวะทันสมัย คือ ดับบลิว รอสโทว์ (W. Rostow) ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการสร้างความเจริญเติบโตตามลำดับขั้น (Stages of Growth) ๕ ขั้น ได้แก่ ขั้นที่หนึ่งเป็นจุดเริ่มต้นจากสภาพสังคมแบบดั้งเดิม ขั้นที่สองเป็นการเตรียมตัวเพื่อก้าวทะยานไปข้างหน้า ขั้นที่สามเป็นการก้าวทะยานไปสู่การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ขั้นที่สี่เป็นการบรรลุสู่ภาวะที่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ขั้นที่ห้าเป็นการเจริญสูงสุดของสังคมการพัฒนาตาม

^{๑๕} ปกรณ์ ปรียากร. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช), ๒๕๓๘, หน้า ๒๕.

แนวความคิดของทฤษฎีภาวะความทันสมัยนั้นสามารถพิจารณาได้จากจุดมุ่งหมายและกระบวนการดังต่อไปนี้

๑.๑ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยจุดมุ่งหมายหลักคือการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาชุมชนเมือง และการเสริมสร้างความก้าวหน้าของระบบตลาดมาสนับสนุน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้ จะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพิ่มขึ้นในอัตราที่แน่นอนและรวดเร็วว่าการเพิ่มของประชากร เป็นผลให้ระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในแต่ละปีเพิ่มสูงตามไปด้วยผลของความเจริญเติบโตจะค่อย ๆ แพร่กระจายจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ และจากเมืองไปสู่ชนบท ตามแนวคิดของ Adam Smith เกี่ยวกับทฤษฎีการแพร่กระจาย (Trickle Down) ทำให้ความทันสมัยทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทั่วถึงกัน

๑.๒ กระบวนการพัฒนาตามแนวคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยความสำเร็จของการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายข้างต้นได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการที่เกิดจากบทบาทของสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการบริหาร และสถาบันอื่นๆ ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐจะเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแผนพัฒนาซึ่งมีลักษณะเป็นการวางแผนจากส่วนกลาง (Top-Down Planning) เพื่อจัดทำโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infra Structure) อันได้แก่ การคมนาคม การพลังงาน การชลประทาน เป็นต้น

๑.๒.๒ การจัดตั้งสถาบันต่างๆ ทั้งสถาบันทางการเมือง สถาบันทางด้านการเมือง และสถาบันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเร่งรัดการพัฒนา เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

๑.๒.๓ การขยายตัวของเมืองและบริการสาธารณะในเขตชุมชนเมือง ทั้งเมืองหลวงและเมืองหลัก

๑.๒.๔ การให้บริการแก่สังคมชนบทในรูปต่าง ๆ เช่น การให้บริการทางด้านการศึกษาด้านสาธารณสุขให้มากขึ้น จากแนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ ได้ถูกประยุกต์ใช้ในประเทศกำลังพัฒนา โดยการวางแผนทางการพัฒนาประเทศที่คล้ายคลึงกันดังนี้ คือ การเน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) การสร้างความเจริญเฉพาะในเขตเมืองและเมืองหลวง ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ หน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการพัฒนา และมีการยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งในรูปของการให้เปล่า และการมีเงื่อนไขผูกพันจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัย ซึ่ให้เห็นว่าพื้นฐานอุดมการณ์ของทฤษฎีนี้ ตั้งอยู่บนหลักของการพัฒนาแบบทุนนิยม (Capitalist Development) และการสร้างระบอบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ผลที่ตามก็คือ ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายได้เข้ามามีส่วนร่วมในเศรษฐกิจโลกและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒. ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory)^{๑๖} ในทศวรรษที่ ๑๙๖๐ ได้มีนักวิชาการสายยุโรป เช่น กุนนาร์ ไมด์ดัล (Gunnar Myrdal), ดัดเลย์ซีเยร์ (Duley Seer), พอล สทริทเทิน (Pual Streeten) ได้คัดค้านแนวความคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย โดยเสนอว่าแนวความคิดดังกล่าวไม่สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในประเทศโลกที่ ๓ ได้ นอกจากนี้นักวิชาการสายลาตินอเมริกา อาทิ Frank, Cardose, Doossantos ได้เสนอว่า ทฤษฎีภาวะทันสมัยไม่สามารถนำไปใช้ในประเทศด้อยพัฒนาได้สำเร็จ เพราะยิ่งพัฒนาไป คนรวยยิ่งรวย แต่คนจนยิ่งจนลง หรือที่เรียกว่ารวยกระจุกแต่นจนกระจาย เขาจึงต่อต้านทฤษฎีภาวะทันสมัยมาก และได้เสนอแนวคิดทฤษฎีพึ่งพาเอาไว้ดังนี้ คือ

๒.๑ เขามองว่าถ้าพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัย ประเทศตะวันตกที่เจริญจะเป็น ศูนย์กลางทุกอย่าง ในขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาจะเป็นบริวาร หรือต้องพึ่งพากายนอกอยู่ตลอดเวลา

๒.๒ เขาเน้นว่าควรมีการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมเสียใหม่ เพื่อที่จะ นำไปสู่การกระจายผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

๒.๓ กระบวนการที่สามารถกระทำได้คือ การลดการพึ่งพาจากภายนอก และการที่ ประเทศพยายามเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองให้มากขึ้น แต่ทฤษฎีพึ่งพานี้ นักวิชาการมิได้ เสนอแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน หรือเป็นรูปธรรมนักจึงทำให้มีการปฏิเสธแนวทางการพัฒนาแบบ ดังเดิม และนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทฤษฎีใหม่ที่เน้นการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานต่อไป

๓. ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Theory)^{๑๗} แนวความคิดของนักวิชาการ กลุ่มองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (ILO = International labor organization) ได้เสนอกลยุทธ์ ในการพัฒนาใหม่ โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐาน และความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ และการมี ส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนา เหตุผลที่มาของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานก็คือ

๓.๑ เป็นข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความล้มเหลวของทฤษฎีภาวะความทันสมัย

๓.๒ องค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานเป็น กลยุทธ์ในการพัฒนา

๓.๓ ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของนักทฤษฎีพึ่งพาบางกลุ่มทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ได้รับอิทธิพล จากนักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน อาทิ ดัดเลย์ ซีเยร์, (Duley Seer) พอล สทริทเทิน (Pual Streeten), กุนนาร์ ไมด์ดัล (Gunnar Myrdal) โดยได้โต้ตอบแนวความคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัยด้วยการเรียกร้องให้มีการดำเนินการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเงื่อนไขทางสังคมและการจัดเตรียม สถาบันต่าง ๆ ก่อนการพัฒนา ซึ่งในเวลาต่อมาองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (ILO) ได้ทำการวิจัย และเสนอผลต่อที่ประชุมสมัชชาว่าด้วยการจ้างงานของโลกที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ว่าด้วยแนวทางหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาแนวใหม่ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความต้องการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจัง นอกจากนั้นยังให้คำนิยามเกี่ยวกับความ จำเป็นพื้นฐาน การระดมทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อบรรลุถึงความสำเร็จที่ต้องการ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ ว่าทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนั้นเป็นทฤษฎีทางสายกลางการวางแผนจากส่วนกลางไปสู่การวางแผน จากระดับล่าง (Bottom-up Planning) ขึ้นมาสำหรับความต้องการความจำเป็นขั้นพื้นฐานแต่ละ

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน : หน้า ๑๒๕.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน : หน้า ๑๒๖.

ประเทศมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงควรกำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐานตามเกณฑ์และความเหมาะสมของประเทศตน เช่น ประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานไว้ ๘ ประการ หรือที่เรียกว่า จปฐ. ๘ ประการ ในที่นี้ จะได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย และกระบวนการพัฒนาของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ ได้ดียิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ความจำเป็นพื้นฐาน หรือ จปฐ. (Basic Minimum Needs) หมายถึงความต้องการระดับพื้นฐานในการดำรงชีวิตของบุคคลและสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ซึ่งแต่ละประเทศ ก็จะกำหนดความจำเป็นพื้นฐานที่แตกต่างกัน

จุดเน้นที่สำคัญของทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

๑. เน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการที่จำเป็นพื้นฐานของประชาชน

๒. เน้นการกระจายอำนาจ (Decentralization) และการกระจายความเจริญไปยังพื้นที่เป้าหมายอย่างทั่วถึง

๓. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรกรรม และพื้นที่ชนบทมาก

๔. สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology)

๕. เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของประเทศ

๖. เน้นการพัฒนาทุกๆ ด้านไปพร้อมๆ กันแบบบูรณาการ (Integration) ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗. สนับสนุนการใช้แรงงาน และทุนภายในประเทศ (Labor & Capital)

๘. เน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชนในชุมชน

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาตามทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ทฤษฎีนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่า เป็นการใช้ความพยายามเพื่อดำเนินการพัฒนาไปสู่การตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งความจำเป็น ขั้นพื้นฐานเหล่านี้ กำหนดขึ้น โดยคำนึงถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่าสภาพปัจจุบันของประชากรมีเป้าหมายเป็นอย่างไร กับคำนึงถึงเกณฑ์ความเป็นไปได้ในทางวิชาการและสภาวะการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ระดับความจำเป็นพื้นฐานของตนเอง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานในที่นี้ จะรวมถึงความจำเป็นทั้งในทางวัตถุและความจำเป็นในทางจิตใจด้วย

กระบวนการในการพัฒนาตามทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานในทางทฤษฎีมีข้อพิจารณาที่สำคัญที่ควรศึกษาและทำความเข้าใจอยู่สองด้าน คือ ด้านกระบวนการวางแผน และด้านการกำหนดเนื้อหาสำคัญที่ควรมุ่งเน้น

๑. กระบวนการในการวางแผนพัฒนา สำหรับกระบวนการในการวางแผนพัฒนาตามทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนี้ เน้นสาระสำคัญ คือ นักวางแผนต้องคำนึงถึงความสำคัญในการคัดเลือกโครงการที่จะตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่กำหนดขึ้น และโครงการที่ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานถือว่ามีความเร่งด่วนสูงสุดที่จะต้องเน้นบริการแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน แน่นนอน นอกจากนั้นการกระจายอำนาจในการวางแผนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพราะเป็นหมายสูงสุดที่ต้องการในระยะยาวคือการที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ สามารถพึ่งตนเองได้ตลอดไป

๒. เนื้อหาสำคัญที่ควรมุ่งเน้นในการวางแผนเนื้อหาสำคัญที่มุ่งเน้นในการวางแผนของ ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานคือการเปลี่ยนแปลงวิธีการกระจายรายได้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง การการผลิตและการค้าตลอดจนการกระจายอำนาจให้แต่ละชุมชนแต่ละพื้นที่ได้เสนอปัญหาและ ความต้องการขึ้นมา แล้วคัดเลือกโครงการที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานมากที่สุด นั่น คือต้องมีการปรับโครงสร้างการบริหารของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น และเข้าถึงบริการด้านต่าง ๆ ของรัฐโดยอาศัยระบบการบริหารที่ดี ให้ความสำคัญกับภาคชนบทและ สาขาเกษตรกรรมมากขึ้น เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังมีฐานะยากจน ตลอดจนมีคุณภาพ ชีวิตที่ต่ำ จึงควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตและปัจจัยการผลิตในชนบทให้ดีขึ้น เพราะแนวคิดในเรื่อง การพัฒนานั้นมีความเชื่อว่า ถ้าสามารถสร้างประชาชนในชนบทให้มีคุณภาพและเป็นฐานในการผลิต ได้แล้ว ก็จะสามารถพัฒนาได้ง่าย นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ประหยัด ง่ายต่อการใช้ เหมาะสมกับเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม และสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้ประเทศมีฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถผลิตขึ้นเองได้และที่สำคัญ ต้องมีการพัฒนาแบบผสมผสานทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดดุลยภาพ ทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ

ตารางที่ ๒.๑ เปรียบเทียบทฤษฎีการพัฒนา

ทฤษฎีภาวะทันสมัย	ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน
๑. เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	๑. เน้นการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
๒. เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม	๒. เน้นพัฒนาภาคเกษตรกรรม
๓. เน้นพัฒนาเขตเมือง	๓. เน้นพัฒนาพื้นที่ชนบท
๔. เน้นรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร	๔. เน้นการจัดสวัสดิการแก่ประชาชน
๕. เน้นการวางแผนแบบรวมศูนย์	๕. เน้นการกระจายอำนาจ
๖. เน้นเทคโนโลยีที่ทันสมัย	๖. เน้นเทคโนโลยีที่เหมาะสม
๗. เน้นการใช้ทุนเข้มข้นจากต่างชาติ	๗. เน้นการใช้แรงงานในประเทศ
๘. ใช้กลไกตลาดยึดหลักทุนนิยม	๘. ใช้กลไกการเมืองกฎหมาย จปฐ.
๙. เน้นการพัฒนาเป็นสาขา ๆ	๙. เน้นการพัฒนาแบบผสมผสาน

จากแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทั้ง ๓ ทฤษฎีที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายและกระบวนการการพัฒนาของทฤษฎีภาวะทันสมัยและทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานนั้น มีความชัดเจนมากกว่าทฤษฎีพึ่งพา โดยทฤษฎีภาวะทันสมัยจะเน้นในเรื่องของความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมและพยายามเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากรให้ มากๆ แต่ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานเน้นการพัฒนาทุกๆ ด้านจะต้องผสมผสานกันอย่างมีดุลยภาพ กล่าวโดยสรุปทฤษฎีทั้ง ๓ ต่างก็มีอิทธิพลต่อแนวคิดของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา มาก โดยเฉพาะระยะแรกๆ การพัฒนาประเทศต่างๆ จะยึดการพัฒนาตามแนวทฤษฎีภาวะทันสมัย แต่ในระยะหลัง ๆ ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เป็นต้นมาหลายประเทศมีแนวโน้มหันมาใช้ทฤษฎีความ จำเป็นพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาประเทศ แต่บางประเทศก็ใช้ทั้งสองทฤษฎีควบคู่กันไปเพียงแต่จะ เน้นให้ความสำคัญทฤษฎีใดมากน้อยกว่ากันเท่านั้น

แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีของการพัฒนามาใช้เริ่มแรกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙) โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ นี้ เน้นทฤษฎีภาวะทันสมัยมาก ซึ่งจะได้เห็นได้จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมาก เช่น ถนน เขื่อน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ แหล่งน้ำ ฯลฯ เพื่อสนองต่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ เพื่อทำการผลิตทดแทนการนำเข้า โดยได้รับการช่วยเหลือด้านเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศมากขึ้น ผลที่ตามมาคือประเทศไทยต้องพึ่งพาต่างประเทศ เหล่านั้นมากขึ้นทั้งเงินทุน เทคโนโลยีการค้า การตลาด และอุตสาหกรรมภายในประเทศมีแนวโน้มถูกรอบงำจากนายทุนจากต่างประเทศและบริษัทข้ามชาติมากขึ้น เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ ปรากฏว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) สูงขึ้นตามเป้าหมาย เศรษฐกิจโดยรวมเติบโตมาก แต่สภาพความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของประชาชนยังไม่ดีขึ้น นั่นคือ ผลของการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยตกอยู่กับคนเพียงกระจุกเดียวคือคนที่ร่ำรวยก็ยังมีโอกาสร่ำรวยยิ่งขึ้นแต่คนที่ยากจนกลับยิ่งยากจนลง สภาพการณ์ของการพัฒนาตามทฤษฎีนี้ ดำเนินเรื่อยมา ตลอด จนกระทั่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ นักวิชาการด้านการพัฒนาทั้งหลายได้เริ่มตระหนักถึง เรื่องการพัฒนาในแนวใหม่ เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างมากมายจากการพัฒนาตามแนวทฤษฎีภาวะทันสมัย จึงได้มีการร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ ขึ้นโดยได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานมาใช้เป็นแนวทาง โดยเน้นการพัฒนาในเขตชนบทยากจนมากขึ้น มีการกำหนดเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ประชาชนควรจะบรรลุไว้ ๘ ประการ เรียกว่า จปฐ. ๘ คือ ต้องมีอาหารดี มีที่อยู่อาศัย มีการศึกษาและอนามัยดี มีครอบครัวปลอดภัย ได้ผลผลิตที่ดี ไม่มีลูกมาก อยากร่วมพัฒนา และพาสู่คุณธรรม โดยเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกระดับและทุกขั้นตอน ตั้งแต่มีส่วนร่วมในการคิดหรือกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา ร่วมแก้ไขปัญหาหรือร่วมกระทำ และร่วมรับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนานั้น ด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด ได้มีนักวิชาการ เช่น ผศ. สมพิต สุขแสน เห็นด้วยกับแนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน แต่ก็ได้ปฏิเสธทฤษฎีภาวะทันสมัย เพียงแต่เน้นว่าควรนำทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานมาใช้ให้มากขึ้นอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมือง การผลิต การตลาด สิ่งแวดล้อม และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพราะทรัพยากรบุคคลนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะเอื้อต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ นั่นก็คือ ถ้าเราพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพดีแล้ว เราจะสามารถใช้บุคคลเหล่านั้นไปพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าเราเน้นพัฒนาเฉพาะด้านวัตถุเพียงอย่างเดียวโดยไม่เน้นการพัฒนาบุคคลแล้ว การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลเพื่อให้เขาได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถที่จะพึ่งตนเองได้นั้น นักพัฒนาทั้งหลายจะต้องมีกระบวนการในการพัฒนา และวิธีการในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเข้ามาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอน

จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ การพึ่งตนเอง

ความสำคัญของการพึ่งตนเองแนวคิดในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนั้น กล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายอันเป็นความปรารถนาขั้นสูงสุดของการพัฒนาประเทศ คือ ความต้องการที่จะยืนหยัด บนพื้นฐานอันเข้มแข็งของตนเอง ซึ่งเรียกกันในงานการพัฒนาว่า การพึ่งตนเอง (Self Reliance) ทั้งใน

ระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับภูมิภาคและระดับชาติ อันเป็นนัยสำคัญที่แสดงไว้อย่างชัดเจนทั้งในแนวคิดทฤษฎีพึ่งพาและทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน

การพึ่งตนเองเป็นกลไกเชิงนามธรรมที่สำคัญยิ่งต่อการยกระดับจิตสำนึก และเพิ่มพูนระดับความเชื่อมั่นของปัจเจกบุคคล กลุ่มคน และระบบสังคม ที่มีต่อศักยภาพและความสามารถของตนในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อนำไปสู่ความมีอารยธรรมที่เพียบพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

การพึ่งตนเองไม่ได้หมายถึงการดำรงสถานอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เปิดประตูบ้านประตูเมืองติดต่อสัมพันธ์กับบ้านเมืองอื่น ตัวอย่างเช่น แม้จะยอมรับว่า การค้าเสรีทั้งในตลาดภายใน หรือระหว่างประเทศเป็นเรื่องเพื่อฝัน เพราะนายทุนใหญ่หรือบริษัทข้ามชาติผูกขาดตัดตอน รวมทั้งกำหนดราคาตามอำเภอใจ ทางออกมิใช่เลิกผลิต เลิกค้า หรือเลิกบริโภค แต่ควรจะเป็นการหาตลาดใหม่ด้วยการสร้างพลังของการยืนหยัดร่วมกัน (Collective Self Reliance) ระหว่างพ่อค้ารายย่อยเพื่อหาคู่ค้าโดยการเข้าไปเคาะประตูบ้านน่าจะดีกว่า ซึ่งในปัจจุบันเราจะเริ่มพบความร่วมมือระหว่างภูมิภาคหรือระหว่างประเทศทางการค้า การวิจัยและการพัฒนาในด้านต่างๆ

อีกประการหนึ่ง การพึ่งตนเอง มิได้หมายความว่าถึงการตัดการช่วยเหลือจากภายนอกจนเหลือศูนย์ แต่ถ้าพิจารณาในเชิงสร้างสรรค์ การพึ่งตนเอง หมายถึงการเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างเงื่อนไขเบื้องต้นของประเทศหนึ่งๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการก้าวรุดไปข้างหน้า ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือจากภายนอกหรือไม่ก็ตาม โดยไม่สุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในผลประโยชน์อันพึงได้ของตนเองในระยะยาว

ดังนั้นการดำเนินยุทธศาสตร์ในการพึ่งตนเอง น่าจะเป็นการคล้อยตามแนวคิดทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานที่ว่า การหยั่งรากของการพึ่งตนเอง คือ การวางแผนพัฒนาที่สามารถกำหนด กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานทั้งในทางวัฒนธรรม และในทางคุณธรรมแก่มวลชนเสียก่อน แล้วจึงจะเติบโตอย่างกล้าแข็งและยั่งยืนต่อไป

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

Arthur Dunham (อาร์เธอร์ คันแฮม) กล่าวว่า “การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการการทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน และจะต้องได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วย จากหน่วยราชการ หรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ”^{๑๘}

ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” ไว้ว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วยกัน แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการนี้ ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง”

^{๑๘} Arthur Dunham, *Community Welfare Organization*, (New York : Thomas, 1985).

ส่วนคำนิยาม “การพัฒนาชุมชน” ซึ่งองค์การสหประชาชาติยึดถือเป็นมาตรฐานอยู่มีดังนี้ คือ “การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยความร่วมมือกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่”

ธิดิ กิตติวิฑิตคุณ องค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) ของสหรัฐอเมริกาหรือ AID ในปัจจุบันได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ “การพัฒนาชุมชน เป็นกรรมวิธี (Process) แห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางแผน และลงมือปฏิบัติการตามแผนเอง แผนดังกล่าวจะกำหนดว่ากลุ่มของตน และแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไรและมีปัญหาร่วมกันอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่ม และของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหา เหล่านั้นโดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุดและถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การรัฐบาล และที่มีใช้ของรัฐบาลได้”^{๑๙}

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร Information ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

๒. การรับฟังความคิดเห็น Consult เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

๓. การเกี่ยวข้อง Involve เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

๔. ความร่วมมือ Collaboration เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

^{๑๙} ธิดิ กิตติวิฑิตคุณ, การพัฒนาชุมชน เป็นกรรมวิธี (Process) แห่งการกระทำทางสังคม, องค์การบริหารวิเทศ (ICA) ของสหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๔๐.

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน Empower เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทางานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบ มีส่วนร่วม”

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามีขั้นตอนต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะประชาชนจะขาดความเข้าใจ และมองไม่เป็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนดีที่สุด แต่อาจจะมองปัญหาของตนไม่ชัดเจน จนกว่าจะมีเพื่อนมาช่วยตนวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา

๑. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่ต้องการ แต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้เสร็จสิ้นโดยฉับไวก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือต่อไปเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ ประชาชนก็ไม่สามารถจะดำเนินการวางแผนงานได้ด้วยตนเอง อาจจะมีควมยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการวางแผน เพราะประชาชนอาจจะมีการศึกษาน้อย แต่ถ้าไม่让他เข้าร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ประชาชนจะได้รับการศึกษา และพัฒนาตนเอง ในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องทำให้ได้ว่า การศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มจากความง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้ที่จะรับการศึกษา ไม่ใช่จากระดับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่

๒. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ประชาชนมีแรงงาน และมีประสบการณ์ที่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมขั้นนี้ ได้เพราะในกิจกรรมพัฒนาบางประเภทถ้าหากให้ประชาชนร่วมลงทุนในกิจกรรม จะทำให้เขามีความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการบำรุงรักษา รักและหวงแหน ในทางตรงข้าม ถ้าเขาไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ถ้าการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากภายนอกถ้าเกิดอะไรเสียหาย เขาก็ไม่เดือดร้อนมากนัก เพราะเมื่อไม่ใช่อะไรของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักไม่หวงแหนนอกจากนั้นการเข้าร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง จะทำให้เขาเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และสามารถดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

๓. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ดังนั้นในการประเมินผลควรที่จะต้องมียั้งประชาชนในชุมชนนั้นเอง และคนนอกชุมชน

ช่วยกันพิจารณาว่า กิจกรรมที่กระทำลงไปนั้นเกิดผลดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งจะทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมนั้นร่วมกัน

๔. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลง (Changing) Kingsley David^{๒๐} ได้ให้ความจำกัดความไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือการเปลี่ยนแหล่งที่เกิดขึ้นในระบบสังคม (Social System) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structure) และหน้าที่ทางสังคม (Social Function) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคม และเป็นการเปลี่ยนแปลงขบวนการทุกอย่างของสังคม อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ก้าวหน้า หรือ ลักษณะถอยหลังเข้าคลอง (Devolution) ก็ได้ หรืออาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพราะจะเป็นไปในทิศทางเดียวหรือหลายทิศทางและในที่สุดอาจจะเป็นผลดีหรือผลเสียก็ได้

๕. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะทันสมัย อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ^{๒๑} กล่าวว่าความหมาย ภาวะทันสมัยไว้ว่า คำว่า ความทันสมัยมักใช้กับในความหมายที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคม ประเพณีแบบดั้งเดิม ไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีลักษณะตามอย่างสังคมที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมตะวันตกทฤษฎีความทันสมัยมีพื้นฐาน มาจากความคิดที่ว่า สังคมทั้งหลาย ย่อมพัฒนามาจากสภาพล้าหลังไปสู่สภาพที่ก้าวหน้าขึ้น โดยมีสังคมยุโรปและสังคมอเมริกา เป็นแบบอย่างของสังคมที่ก้าวหน้า ลักษณะสำคัญของสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยหรือสังคมที่พัฒนา ได้แก่ ๑) มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิค วิธีการต่างๆ จากแบบง่าย ๆ ที่เคยมีมาตามประเพณีนิยม ไปสู่ความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นวิทยาศาสตร์ ๒) การผลิตขนาดเล็กไปสู่การผลิตขนาดใหญ่ ๓) มีการใช้แรงงานเครื่องจักรกลมากขึ้น ๔) คนหันมาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมากขึ้น นอกจากนี้สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสังคมทันสมัยนั้น มักจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ด้วย เช่น มีการขยายตัวทางการศึกษา การสื่อสารมวลชน การคมนาคม มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมือง และการบริหารราชการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อค่านิยมของคน จุดเน้นของทฤษฎีภาวะทันสมัย สรุปได้ดังนี้ คือ

๕.๑ เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยอาศัยอุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนา เช่น เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นต้น

๕.๒ เน้นบทบาทของรัฐในการวางแผนจากส่วนกลาง (Top-down planning) ทั้งนี้ เพื่อให้มีการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจ หรือผู้บริหารอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

^{๒๐} Davis, Kingsley, **Human Society**, (New York : The Macmillan Co., 1967), p.621.

^{๒๑} อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยในชุมชนนันทาราม ตำบลห้วยยา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาควิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

๕.๓ เน้นพัฒนาสังคมเมือง (Urbanization) โดยสร้างสังคมเมืองให้ทันสมัย อาทิ เน้นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยคาดหวังว่าถ้าพัฒนาสังคมเมืองให้เจริญก้าวหน้าแล้ว ผลของการพัฒนาจะแพร่กระจาย (Trickle down) ไปสู่สังคมชนบทอย่างทั่วถึงกัน

๕.๔ เน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทฤษฎีนี้ เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมดังนั้น จึงต้องใช้เครื่องจักรกลที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิต ผลที่ตามมาก็คือ การเป็นหนี้สินประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะประเทศที่ด้อยพัฒนามักไม่สามารถวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใช้ได้เอง นอกจากนั้นยังทำให้เกิดปัญหาการว่างงานในสังคมตามมาอีกด้วย

๕.๕ เน้นการใช้ทุนเข้มข้นจากภายนอกประเทศ คือ ประเทศที่เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมถ้าเป็นประเทศที่ร่ำรวยก็จะไม่เกิดผลกระทบมากนัก แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศกำลังพัฒนาซึ่งยากจน เมื่อเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องก่อหนี้ สาธารณะหรือกู้ยืมเงินทุนจากต่างประเทศ

๕.๖ ยอมรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งในรูปการให้เปล่า การลงทุน การมีเงื่อนไขผูกพัน การช่วยเหลือทางวิชาการ ซึ่งบางครั้งทำให้ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายต้องพึ่งพา หรือกลายเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจกับประเทศที่พัฒนาแล้วโดยไม่เจตนา

๕.๗ การวัดผลการพัฒนาตามทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ จะยึดรายได้ประชาชาติ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเป็นหลัก

๒.๑.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายการมีส่วนร่วม

Vroom and Deci^{๒๒} ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นปริมาณของอิทธิพลที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกว่าได้เข้าไปร่วมในการตัดสินใจและบุคคลจะได้รับความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยตัวบุคคลจะพัฒนาความผูกพันที่มีต่องาน และจะสามารถทำงานได้ดี ตลอดจนสามารถขยายเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือปรัชญาของแนวความคิดในการควบคุมตนเองมิใช่ควบคุมองค์การ

Keith^{๒๓} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุผลเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น โดยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

^{๒๒} Vroom, V. H., & Deci, E. L. **Management and motivation**. New York: Penguin Book, 1970).

^{๒๓} Keith, D. D. **Human behavior at work- human relations and organization behavior**. (New Planner, 1972). PP 216-224.

Reeder^{๒๔} ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

สุนิตย์ มะลิวัลย์^{๒๕} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นตรงกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการหนึ่งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้

นคร ลำเภาทิพย์^{๒๖} ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการเริ่มคิด เริ่มวางแผนปฏิบัติการและมีอำนาจตัดสินใจที่จะดำเนินการในกิจกรรมของเขาเองในชุมชนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน ในการจัดการและควบคุมการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตัวเองมีความสามารถในการช่วยตัวเอง สามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตได้ด้วยตนเองในท้ายที่สุด

ประเสริฐ สุนทร^{๒๗} ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการ โดยสมัครใจร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อตัวประชาชนเองจนมาสู่การตัดสินใจกระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุถึงความประสงค์นั้นๆ โดยร่วมกันในการระดมความคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผล รวมตลอดถึงการเสียสละเวลา แรงงาน และทุนทรัพย์ต่างๆ

สุนทร กองทรัพย์^{๒๘} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้อ้างอิงเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

^{๒๔} Reeder, W. Some aspect of the informal social participation of families, (New York: Methuen, 1974).

^{๒๕} สุนิตย์ มะลิวัลย์, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา; วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑).

^{๒๖} นคร ลำเภาทิพย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๒๗} ประเสริฐ สุนทร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล ๖, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๒๘} สุนทร กองทรัพย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลกรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔).

ประชัย ศรีจามร^{๒๙} ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริมชักนำ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิด ร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการ ตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรม แนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถของตนเอง เพื่อเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคมอันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

สุธี วรประดิษฐ์^{๓๐} กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น ๕ ขั้นตอนคือ

๑. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
๒. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
๓. การกำหนดกิจกรรม
๔. การดำเนินกิจกรรม
๕. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงาน หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้ (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, ๒๕๕๓)

^{๒๙} ประชัย ศรีจามร, การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ : กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙).

^{๓๐} สุธี วรประดิษฐ์, การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด, รายงานการวิจัย (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด, ๒๕๕๓).

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วย วิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

๓. การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

๔. ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

สรุปได้ว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมามีการพัฒนากระบวนการบริหารราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

Cohen and Up Hoff^{๓๑)} เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น ๔ แบบ

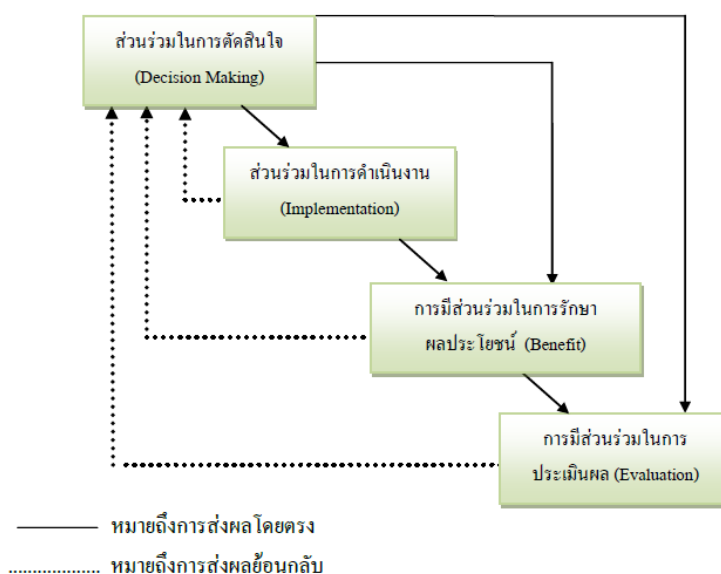
๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น

^{๓๑)} Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. “Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity” world development, (New York: Cornell University, 1980).

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงานการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

รูปภาพที่ ๒.๑ วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Up Hoff

นอกจากนี้ Cohen and Up Hoff ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้บริหารเพิ่มเติม คือ

๑. การร่วมประชุมกลุ่มผู้ทำกิจกรรมในสถานประกอบการนั้น ๆ กล่าวคือผู้บริหารกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมตามวัน และเวลาที่มีการประชุม

๒. การร่วมวางแผนในการประกอบธุรกิจ คือ การที่บุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารกิจกรรม มีส่วนร่วมในการเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ ในการปรับปรุงกิจกรรมในธุรกิจ เช่น การตลาดก็มีการเสนอให้หาตลาดใหม่ก็ถือว่าเป็นการร่วมวางแผน เป็นต้น

๓. การร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม คือการที่ผู้บริหารกิจการมีส่วนในการคัดเลือกกิจกรรมที่จะมีขึ้นในสถานประกอบการนั้น ๆ

๔. การร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ คือการที่ผู้บริหารได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในสถานประกอบการนั้น ๆ

๕. การร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ คือการที่ผู้บริหารกิจการมีโอกาสเป็นผู้ตรวจสอบและติดตามผลงานของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

๖. การร่วมได้รับประโยชน์จากการประกอบกิจการ คือการที่ผู้บริหารกิจการมีโอกาสได้เงินเดือน หรือโบนัสเพิ่มมากขึ้นจากเดิม

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Up Hoff จะต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องประชาชน ๔ ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่า จะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนในการประเมินผลโครงการ

Arnstein^{๓๒} ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะเป็นขั้นบันได (Participation ladder) ๘ ขั้น ดังภาพประกอบ ดังต่อไปนี้

รูปภาพที่ ๒.๒ การมีส่วนร่วม ๘ ขั้น ของ Arnstein

จากภาพที่ ๒.๒ ในขั้นตอนของบันได คือ ขั้นถูกจัดกระทำและขั้นที่สอง คือ ขั้นบำบัดรักษานั้น เรียกว่าการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจในกรณีนี้ จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้น ทำหน้าที่ตัดสินใจโดยไม่มีการพูดถึงเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจหรือตำแหน่ง และอำนาจ หน้าที่ของผู้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่นั้นขั้นที่สองนี้ สร้างขึ้นมาเพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสองขั้นนี้ ไม่ใช่การทำให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา หรือทางานรักษาผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

^{๓๒} Arnstein, S. R., "Ladder of citizen participation", *Journal of American Institute of Planners*, (35), 1969, pp. 216-224.

บันไดระดับที่สามถึงห้า ก้าวหน้าถึงระดับที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบพิธีกรรมหรือ การมีส่วนร่วมบางส่วน โดยขั้นที่สาม ขั้นรับฟังข่าวสารและขั้นที่สี่ ขั้นปรึกษานั้น ความเห็นหรือข้อคิดของประชาชนได้รับการรับฟังจากผู้กุมอำนาจอยู่มากขึ้น แต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะรับประกันได้ว่าความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเต็ม เมื่อการมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่ในระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะหาการเปลี่ยนแปลงสภาพได้ ส่วนขั้นที่ห้า ขั้นปลอบใจเป็นขั้นสูงของการมีส่วนร่วม บางส่วนที่ยอมให้คนจนให้คำแนะนำได้แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป

บันไดระดับสูงขึ้นไปเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชนซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าสู่ขั้นที่หก ขึ้นเป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้สามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลได้ผลเสีย (Trade-offs) กับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่เจ็ด ขึ้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน และขั้นที่แปด ขึ้นควบคุมโดยประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Arnstein นี้นองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยของความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลย ไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ การวัดความมีส่วนร่วมของ Arnstein ที่แบ่งออกเป็น ๘ ขั้น การแบ่งเช่นนี้ ทำให้สามารถวัดได้อย่างละเอียดครอบคลุม แต่ก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับมีความคาบเกี่ยวกัน อย่างไรก็ตาม Arnstein แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง ๘ ขั้นของตนให้เป็น ๓ ขั้นใหญ่ๆ ซึ่งเป็นการทำคู่ขนานไว้ในขั้นบันได ๘ ขั้นของ Arnstein ดังที่เสนอไว้ในแผนภาพแล้ว โดยเนื้อหาการแบ่งเป็น ๓ ขั้นใหญ่ๆ พอสรุปได้ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo Participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจแต่เป็นฝ่ายกระตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ ๒ ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นแต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ ๓ ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับฟัง และการยอมรับเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Arnstein การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้นผู้เข้าไปร่วมจะต้องมีอำนาจและการควบคุมอย่างแท้จริง ในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้บังเกิดผลขึ้นไม่มีใช้เพียงแต่เข้าไปมีส่วนร่วมเฉยๆ

Delbecq and Andrew^{๓๓} ได้กล่าวถึงรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน ๕ รูปแบบ ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ

^{๓๓} Delbecq, A. L., & Andrew, H. V., "A group process model for problem identification and program planning", Applied Behavioral Sciences, 7 (10), 1971, pp. 466-492.

๒. การวิเคราะห์หรือสรุปปัญหา

๓. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

๔. ดำเนินการแก้ไขปัญหา

๕. ติดตามและประเมินผลความสำเร็จของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าตามแนวคิดของ Delbecq and Andrew การมีส่วนร่วมคือการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การจัดลำดับความสำคัญ ดำเนินการ และติดตามประเมินผลความสำเร็จของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงให้โครงการมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์^{๓๔} ได้แบ่งรูปแบบ หรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น ๖ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้

ระดับที่ ๒ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น ความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ ๒ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้

^{๓๔} สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓๕.

ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้ อาจจะทำไม่ได้ในทุกประเภทของโครงการเช่นหากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการหรือเทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว บางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่า ลุ่มน้ำหรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้ หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนถือหุ้นก็ย่อมถือว่ามีร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบ และติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้นำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย (Watch dog) การดำเนินงานโครงการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้นและเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้น ๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรการการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง ๖ ระดับนั้น หากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม ด้วยทุกระดับแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุปได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของประชาชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาด้วยหากประชาชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับแล้วย่อมถือว่าประชาชนมีความสามารถในการควบคุมการมีปฏิสัมพันธ์ได้ และมีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

๒.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา พบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว ไว้ดังนี้

๒.๒.๑ พระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.๒๕๕๘ ตามพระราชบัญญัติ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.๒๕๕๘^{๓๕} เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความไม่เท่าเทียมทางเพศจากการเลือกปฏิบัติทางสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

๒.๒.๒ ศาสนาสากอล กำหนดไว้ว่ามูลเหตุของการเกิดศาสนาเกิดขึ้นจากอวิชชา ตลอดจนความกลัว และความต้องการศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ รวมถึงต้องการให้สังคมสงบสุข ประโยชน์ของศาสนา คือทำให้สังคมและตัวเองเกิดความสงบสุข ทุกศาสนาจึงได้กำหนดเป็นศาสนาสากอล (Religion) หมายถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดหรือพระเจ้า หรือคือลัทธิความเชื่ออันนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ และพบสุขนิรันดร์ โดยแต่ละศาสนาจะมีองค์ประกอบของศาสนาสากอลดังต่อไปนี้

๑. คำสอนทั้งระดับศีลธรรม และระดับปรมัตถ์
๒. พิธีกรรม
๓. สถาบันและคัมภีร์
๔. ความศักดิ์สิทธิ์
๕. ศาสดา

ประเภทของศาสนาประกอบด้วย

๑. ศาสนาระดับท้องถิ่น เช่น ศาสนาชินโต ศาสนายูดาห์
 ๒. ศาสนาระดับสากล เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู
- ศาสนาแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม
๑. เอกเทวนิยม เป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียว เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
 ๒. พหุเทวนิยม เป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าหลายองค์ เช่น ศาสนาฮินดู
 ๓. อเทวนิยม เป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า เช่น ศาสนาพุทธ

๒.๒.๓ แนวคิด หลักการ และข้อปฏิบัติทางศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม จากเอกสารที่ได้กล่าวถึงแต่ละศาสนามีแนวคิด หลักการ และข้อปฏิบัติ ดังนี้

^{๓๕} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๑๘ ก ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘.

ศาสนาพุทธ หมายถึง ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน องค์ประกอบคือ พระรัตนตรัย หมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มุ่งให้ปฏิบัติตนเพื่อเป็นพระอรหันต์ หลุดพ้นจากความทุกข์ คำภีร์ของศาสนาพุทธ^{๓๖} คือพระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก หลักคำสอน คือ พระไตรลักษณ์ ประกอบด้วย อนิจจา ทุกขตา อนัตตา ชั้น ๕ เรียกว่า “เบญจขันธ์” ประกอบด้วย รูปขันธ์ นามขันธ์ อริยสัจ ๔ เป็นหัวใจสำคัญของศาสนาพุทธ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคมีองค์ ๘ เรียกว่า มรรค ๘ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ประกอบด้วย พิธีบรรพชา และพิธีอุปสมบท

ศาสนาคริสต์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า มีรากฐานมาจากศาสนายิว ซึ่งให้ชาวยิวยึดมั่นในพระเจ้าองค์เดียว คือ พระยะโฮวาห์และทรงประทานบัญญัติ ๑๐ ประการ เน้นคัมภีร์ไม่มีนักบวช รับศีลศักดิ์สิทธิ์เพียง ๒ ศีล คือ ศีลล้างบาป และศีลมหาสนิท หลักคำสอน ประกอบด้วย ๑) บาปกำเนิด คือ บาปที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ๒) ตริเอกภาพ คือ พระเจ้าสูงสุดพระองค์เดียว แต่มี ๓ สถานะ คือ พระบิดา พระบุตร และพระจิต ๓) ความรัก เป็นกฎทองคำของศาสนาคริสต์ กล่าวว่า “จงรักพระเจ้าสุดใจ สุดความคิด สุดกำลัง” และ “จงรักเพื่อนบ้านเหมือนเจ้ารักตัวเอง” ๔) อาณาจักรพระเจ้า คือ สภาวะจิตใจที่บริสุทธิ์ พิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย ๑) ศีลล้างบาป ๒) ศีลกำลัง ๓) ศีลมหาสนิท ๔) ศีลแก้บาป ๕) ศีลเจิมคนไข ๖) ศีลบวช ๗) ศีลสมรส

ศาสนาอิสลาม หมายถึง การยินยอมต่อพระเจ้าเป็นเจ้า เกิดในดินแดนอาหรับโดยมีพระอัลเลาะห์เป็นพระเจ้าซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สร้าง ผู้ค้ำจุน ผู้ฟื้นฟูโลกมนุษย์ มีศาสนา คือ มุฮัมหมัด^{๓๗} แบ่งออกเป็น นิกายซุนนี แปลว่า จาริต ชาวมุสลิมจะเคร่งครัดตามแนวทางของคัมภีร์อัลกุรอาน และเคาะรฟอ์กาหฺลิบ นิกายชีอะห์ แปลว่า พรรคพวก เป็นนิกายแรกของอิสลามที่แยกตัวออกจากนิกายชีอะห์ นิกายวาฮาบี เน้นคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของท่านศาสดา คือ มุฮัมหมัด อิมเบนอับดุล วาฮ์ม ชาวอาหรับ นิกายค่อวาริจ หมายถึง ผู้ต่อต้านเป็นกลุ่มที่มีความคิดรุนแรงประกาศยอมเชื่อฟังเฉพาะอัลเลาะห์เท่านั้น นิกายอัสมาอิลี ผู้ให้กำเนิดคืออิสมาอิล นิกายซุฟี แปลว่า ขนสัตว์ ผู้ถือนิกายนี้จะต้องแต่งตัวด้วยขนสัตว์ ประพฤติสันโดษ คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์อัลกุรอาน (เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ล้วนบริสุทธิ์ทั้งสิ้น) คำสอนแบ่งออกเป็นดังนี้ ๑) หลักความศรัทธา ๖ ประการ ได้แก่ พระเจ้าสูงสุดองค์เดียว(อัลเลาะห์) พระลิจิต (พระเจ้าลิจิตชีวิตมนุษย์) เทพบริวาร (คนรับใช้พระเจ้า) วันพิพากษาโลก (วันที่พระเจ้าทำลายโลกและตัดสินความดีความชั่ว) คัมภีร์ (หนังสือที่รวบรวมคำสอนคำพูดของพระเจ้า) ศาสนทูต (ศาสดาต่างๆ ชาวมุสลิมจะให้เกียรติยกย่องอย่างเท่าเทียมกัน) ๒) หลักปฏิบัติ ๕ ประการ ได้แก่ ปฏิญาณตน (ปฏิญาณต่อพระเจ้า) ละหมาด (การไหว้วันละ ๕ ครั้ง) ซะกาต

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘) หน้า ๗.

^{๓๗} อะห์หมัดมูสตอฟา อาลี โต๊ะละง, อิสลาม...ทำไม?, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๗-๒๓๘.

(การบริจาคทาน) ศีลอด (การอดอาหารและเครื่องดื่มในเดือนรอมฎอน) พิธีฮัจญ์ (การเดินทางไปแสดงสัตยาบันของพระเจ้าที่เมกกะ)

๒.๒.๔ หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม

ก. หลักสากล ตามบริบทของ World Order (ระเบียบโลก) เพื่อใช้เป็นตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย กำหนดหลักการทั่วไปไว้ ๘ หลักการ ดังนี้ การมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามกฎ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความสอดคล้อง ความเสมอภาค หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล การมีเหตุผล

ข. หลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ค. หลักความเสมอภาค จะเห็นได้ว่าความเสมอภาคทางเพศถูกกำหนดให้หมายถึง การที่เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงบทบาทของตนเองต่อสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต้องอยู่ภายในกรอบที่เหมาะสมของวัฒนธรรมที่ฝังงานของสังคมไทย ในปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความเสมอภาคทางเพศมากขึ้น โดยมองบทบาททางเพศของชายและหญิงว่าในระดับที่เท่าเทียมกันไม่มีการกีดกันทางเพศ แสดงว่าความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศจึงเกิดขึ้นอยู่กับความเข้าใจในบทบาททางเพศและการมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างชายหญิง โดยวัยรุ่นจะรู้สึกอ่อนไหวกับคำพูดที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของตนเองมากขึ้น

ง. หลักความหลากหลาย ในทัศนะแบบสมัยใหม่(Modernist Perspective) ซึ่งอธิบายเพศของมนุษย์ในแนวความเชื่อในความมีอยู่จริงตามธรรมชาติของความเป็นเพศ ด้วยความคิดแบบพหุลักษณะ (Pluralism) ซึ่งพยายามหาเหตุทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องความซับซ้อนของประสบการณ์ชีวิตทางเพศของมนุษย์^{๓๘} การทำลายด้วยความคิดแบบพหุลักษณะอาศัยวิธีการรื้อถอนสิ่งที่คิดว่าเป็นจริงแบบธรรมชาติ (Denaturalization) เพื่อค้นหว่า “เพศ” เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นหรือเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม และถูกแสดงออกโดยประสบการณ์ชีวิตของบุคคล เป้าหมายของการรื้อถอนนี้คือการวิพากษ์วิธีการจัดประเภท (Categorization) หรือการจำแนก “เพศ” ของมนุษย์ให้ยังเป็นพวก ๆ หรือเป็นหมู่เป็นเหล่า เมื่อเรายังเชื่อในการจัดพวกหรือจัดประเภทมากเท่าใดเราก็จะยิ่งคิดว่าเรื่องเพศจะต้องมีหมวดหมู่ที่ชัดเจน แต่หมวดหมู่เหล่านั้นวางอยู่บนฐานคติ เรื่อง “เพศสภาพ” ที่แบ่งเป็นสองด้าน คือ ผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งฐานคตินี้มาจากกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์ที่มองว่า “เพศ” เป็นเรื่องของการสืบพันธุ์ของเพศชายและเพศหญิง ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีกระบวนทัศน์ที่สร้างทฤษฎีทางเพศด้วยการมอง

^{๓๘} William Simon, “The Post modernization of Sex” in Weeks, Jeffrey, (Holland, Janet, 2003), pp.28-30.

๒.๓ บทความ และแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑ การประชุมระดับรัฐมนตรีเอเชียตะวันออกด้านครอบครัวและด้านความเสมอภาพระหว่างเพศ (The East Asia Ministerial Forum on Families and Gender Equality) ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ณ โรงแรมแชงกรี-ลา กรุงเทพมหานคร ได้ผลสรุปที่ว่าปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท ซึ่งผู้ปกครองต้องไปทำงานในเมือง ทำให้ไม่ได้อยู่ดูแลและทิ้งให้ลูกอยู่ตามลำพังหรือให้ลูกอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งประเทศเพื่อนบ้านและประเทศกำลังพัฒนาหลายๆ ประเทศก็กำลังเผชิญปัญหาแบบเดียวกับประเทศไทย ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วเด็กจะไม่ถูกทิ้งไว้ตามลำพัง จึงไม่มีปัญหาครอบครัวตามมา ดังนั้นการวิเคราะห์ปัญหาให้รู้สาเหตุที่แน่ชัดจึงเป็นเรื่องสำคัญในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

ข้อมูลจาก United National Development Programmed หรือ UNDP Gender Inequality Index ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ” โดยทำการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูล ๓ ส่วน คือ

๑. Reproductive Health Care เช่น สตรีได้รับการปฏิบัติอย่างไรในสังคม
๒. Empowerment กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและสตรีเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการ เช่น เด็กผู้หญิงและสตรีควรได้รับการศึกษา สตรีควรมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น มีสิทธิในการออกเสียง มีสิทธิไปโรงเรียนและได้รับการศึกษา เป็นตัวแทนในสภาเป็นต้น
๓. Participation in Labor Force ข้อมูลความแตกต่างค่าจ้างแรงงานระหว่างเพศ (Gender Pay Gap)

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นภาพรวมในระดับโลกว่า แต่ละประเทศมีความไม่เท่าเทียมกันทางเพศอยู่ระดับใด เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำข้อมูลไปแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ที่กล่าวมาข้างต้นยังมีตัวบ่งชี้อีกหลายประการที่ระบุถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม สิ่งสำคัญคือเราจะทำอย่างไรถึงจะแก้ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันได้ นี่คือการท้าทายของโลก โดยปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือเรื่องของทัศนคติ (Attitude) ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันไม่ได้และเป็นสิ่งที่วัดกันยาก ทัศนคติที่ดีควรเริ่มจากครอบครัวเพราะวิธีการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกจะส่งผลต่อทัศนคติของลูกด้วย

สุดท้ายนี้ เราเชื่อว่า “โลกของเรามีข้อมูลเพียงพอแล้วเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมกันสิ่งหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวคือการปลูกฝังทัศนคติหรือ Mindset ให้ทุกคนมีมาตรฐานหรือมีทัศนคติที่เป็นมิตร เพราะการมีไมตรีจะทำให้เราเห็นว่าคนอื่นเสมอภาคกับเรา และไม่ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมขึ้น” ขอให้มีความหวังที่จริงจังและชัดเจนว่าแต่ละประเทศจะดำเนินการอะไรบ้าง โดยคำนึงถึงสองสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศ คือ Legal Reform และ Education Reform

๒.๓.๒ พิธีเปิดวันสตรีสากล ประจำปี ๒๕๕๘ ณ ห้องแกรนด์โดมอนด์ บอลรูม อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็คเมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๔.๓๐ น. จัดโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในทุกมิติ โดยนำศักยภาพและความแตกต่างระหว่างหญิงและชาย

มาใช้อย่างสร้างสรรค์ สร้างความตระหนักต่อสังคมในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมต่างๆ เพื่อพัฒนาและขยายศักยภาพบทบาทสตรีให้เป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง บนพื้นฐานของความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ ผู้บริหารระดับสูงของส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ผู้แทนสตรีจากทุกภาคส่วนทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และสื่อมวลชน ประมาณ ๖๐๐ คน ที่เข้าร่วมประชุม

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา^{๓๙} นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “๒ ทศวรรษปฏิญญาปักกิ่งฯ เสริมพลังสตรี สร้างพลังสังคม” พร้อมรับมอบข้อเสนอสมัชชาสตรีแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ จากผู้แทนสมัชชาสตรี ๔ ภาค (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้) โดยเน้นย้ำว่า ต้องการที่จะนำพาทุกคนและทุกฝ่ายร่วมมือกัน สำหรับในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศนั้น ขณะนี้ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ผ่าน พ.ร.บ.ความเท่าเทียมทางเพศ และอยู่ระหว่างประกาศใช้เป็นกฎหมาย ภายหลังจากที่ได้มีความพยายามเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวมาหลายครั้ง ทั้งนี้ยืนยันสิ่งใดที่สามารถดำเนินการได้ก็จะเร่งดำเนินการให้ได้ภายในรัฐบาลชุดปัจจุบัน โดย พ.ร.บ.ดังกล่าวน่าจะมีส่วนช่วยเสริมความพยายามในการผลักดันให้สตรีมีโอกาสและความเท่าเทียมกับบุรุษเป็นอย่างมากมีประสิทธิภาพและส่งผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๒.๓.๓ **ลักษณวัต ปาละรัตน์**^{๔๐} ได้สรุปความเกี่ยวกับลักษณะชายเป็นใหญ่ในแวดวงพระพุทธศาสนา คือ จากหลักฐานทางศาสนานั้นจะเห็นว่าการกล่าวตำหนิถึงโทษความร้ายกาจเลวทราบของสตรีไว้มาก รุนแรงกว่าและเน้นมากกว่าทางฝ่ายชาย อนึ่งเมื่อพิจารณาแล้วอาจวินิจฉัยและสันนิษฐานได้ว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมนั้นเป็นสังคมของภิกษุมาก่อน และสมาชิกในสังฆมณฑลส่วนใหญ่ก็เป็นภิกษุ ดังนั้น ธรรมะเรื่องราวต่างๆ จึงกล่าวต่อภิกษุในลักษณะเตือนให้ตระหนัก ไม่ประมาทต่ออิทธิพลแห่งหญิงอันจะครอบงำและมีผลต่อพรหมจรรย์ของชาย โดยตามข้อเท็จจริงแล้วมนุษย์ย่อมมีดีและเลวทั้ง ๒ เพศ และโทษของชายหญิงก็มีพอๆ กัน แต่ที่ได้กล่าวถึงโทษแห่งหญิงไว้มากกว่าก็ด้วยเหตุผลดังกล่าว

๒.๓.๔ **ภิกษุณีธัมมนันทา**^{๔๑} ได้กล่าวเกี่ยวกับเพศสภาพของสตรีไทยในมนทัศน์พระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเองผู้หญิงและผู้ชายเกี่ยวข้องกับบริบทสังคมที่เกิดขึ้น อาทิ ในพระวินัย, พระสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชาดกซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ภายใต้อำนาจที่ว่า โลกียะ

^{๓๙} พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปาฐกถาพิเศษ “๒ ทศวรรษปฏิญญาปักกิ่งฯ เสริมพลังสตรี สร้างพลังสังคม, สมัชชาสตรีแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิต.

^{๔๐} ลักษณวัต ปาละรัตน์, **สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๔๑} ภิกษุณีธัมมนันทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์), “บทบาทสตรีในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา”, เสนอต่อคณะอนุกรรมการด้านการศาสนา ในคณะกรรมการการศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สถานิติบัญญัติแห่งชาติ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐ อาคารสุขประพฤติ.

แบ่งเป็น ๒ ปีก ปีกหนึ่งก็คือ กตชีผู้หญิง ซึ่งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอินเดียเพิ่มเข้ามาในคัมภีร์พระพุทธรศาสนา ส่วนอีกปีกหนึ่งเป็นเนื้อหาสาระอันปลดปล่อยผู้หญิง นั่นคือท่าทีอันแท้จริงของศาสนาพุทธ

๒.๓.๕ **มูเฆาะฮารี มุรตะกูอ**^{๔๒} ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมถือชายเป็นใหญ่ ซึ่งแสดงภาพแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ดังปรากฏในสังคมมุสลิมซึ่งถ่ายทอดผ่านกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินมรดกกว่า “หญิงได้รับส่วนแบ่งมรดกเพียงครึ่งหนึ่งของส่วนแบ่งของชาย ลูกชายได้มากเป็น ๒ เท่าของลูกหญิง พี่ชาย น้องชายได้รับมรดกมากเป็น ๒ เท่าของพี่สาว น้องสาว สามีกได้มากเป็น ๒ เท่าของภรรยา”

๒.๓.๖ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กล่าวว่า ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เป็นปัญหาสำคัญของสังคมที่ต้องเร่งดำเนินการทั้งด้านการป้องกันแก้ไข และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาอย่างจริงจัง โดยหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน รวมทั้งต้องอาศัยความเข้าใจและร่วมมือของคนในสังคม เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีรากเหง้าของปัญหา

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

๒.๔.๑ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล^{๔๓} ศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญ ผลการวิจัยพบว่า สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบระหว่างสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

๒.๔.๒ **กนกวรรณ ไม้สนธิ**^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อวิทยาสารไทย ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของภาพตัวแทนของเรือนร่างผู้หญิงในนิตยสาร ที่ผ่านกระบวนการใส่รหัสและต่อรองด้วยตัวผู้หญิงเอง สอดคล้องกับแนวคิดการต่อรองเพื่อกำหนดภาพตัวแทน คือการกลับทิศทางเสียใหม่ การนำภาพบวกไปใส่แทนภาพลบ การอยู่กับภาพตัวแทนนั้นแต่เปลี่ยนความหมายใหม่ โดย Stereotype ยังคงอยู่ ด้านลักษณะของการต่อรอง

^{๔๒} มูเฆาะฮารี มุรตะกูอ, กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^{๔๓} ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญในบริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน, ม.ป.ท.

^{๔๔} กนกวรรณ ไม้สนธิ, ศึกษาต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อวิทยาสารไทย, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

เพื่อให้ได้ภาพตัวแทนผ่านการนำเสนอเรือนร่างตามที่คุณหญิงต้องการ ประกอบด้วย การต่อรองกับเจ้าของทุน (ทุนนิยม) การต่อรองในกระบวนการผลิต (ช่างภาพและสไตลิส) การต่อรองกับสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะการทำทนายแนวคิดสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ปรากฏในสื่อนิตยสาร จากการที่คุณหญิงเป็นฝ่ายกำหนดภาพตัวแทนของเรือนร่างขึ้นเอง อย่างไรก็ตาม การต่อรองยังอยู่ภายใต้กรอบจำกัดของทุนนิยมและปิตาธิปไตย ในลักษณะที่นางแบบไม่มีโอกาสเลือกที่จะไม่ถ่ายหรือไม่มีนางแบบคนใดกล่าวตำหนิผู้รับสารที่บริโภคภาพดังกล่าว

๒.๔.๓ **ปราง ยอดเกตุ**^{๔๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประชาสังคมกับความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรี : กรณีศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิง ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นประชาสังคมของมูลนิธิต่างๆ ที่จดทะเบียนตามกฎหมาย มีภารกิจที่ประกอบด้วย นโยบายของมูลนิธิเพื่อให้สตรีได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย การพัฒนาหรือการยกระดับศักยภาพของสตรีให้มีบทบาทในสังคมศูนย์พิทักษ์รับเรื่องราวร้องทุกข์ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มการออมทรัพย์ และการขยายเครือข่ายทั่วประเทศ สาเหตุของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับสตรี ได้แก่ ความไม่มีเหตุผลของสามีโดยการหึงหวงจนเกิดเหตุ ความเจ้าชู้และชอบทำร้ายร่างกายผู้อื่น นอกจากนี้ยังพบว่า แนวทางในการพัฒนาความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรีสามารถกระทำได้ ๓ แนวทาง คือ การคุ้มครองตามกฎหมายอย่างจริงจัง การส่งเสริมการประกอบอาชีพให้สตรีสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี

^{๔๕} ปราง ยอดเกตุ, “ประชาสังคมกับความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรี : กรณีศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖).

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา” ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้พิจารณาจาก ๓ ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ที่อาศัยอยู่ในเขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตธนบุรี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และได้ค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ ลักษณะของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research)

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์อัลกุรอาน เป็นต้น และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความทางวิชาการหนังสือพิมพ์ วารสาร อินเทอร์เน็ต ตามแนวทางทฤษฎีการพัฒนาสังคม และจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร คำบอกเล่า ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางพุทธศาสนา คติ ความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรม ตามประเด็นที่เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทในการพัฒนาสังคม

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมถึงการสนทนาถามตอบแบบไม่เป็นทางการกับบุคคลที่เชื่อถือได้ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ผู้นำท้องถิ่น ศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ในกรุงเทพมหานคร ๓ เขต ได้แก่ เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตธนบุรี จำนวน ๓๙ รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๘ คำถามและอื่นๆ ที่จะเป็แนวทางการสนับสนุนสตรีให้มีบทบาทในการพัฒนาสังคม

๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตามที่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำทางศาสนาพุทธ ผู้นำทางศาสนาคริสต์ ผู้นำทางศาสนาอิสลาม ศาสนิกชนที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ในกรุงเทพมหานคร ๓ เขต ได้แก่ เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตธนบุรี จำนวน ๓๙ รูป/คน แต่จากการลงพื้นที่ภาคสนามสามารถเก็บข้อมูลได้ตั้งรายชื่อต่อไปนี้

๑. ผู้นำศาสนาพุทธ และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา จำนวน ๑๓ รูป/คน

๑) พระธรรมรัตนกร, ตำแหน่งเจ้าคณะเขตภาษีเจริญ และ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ พระอารามหลวง อายุ ๖๐ ปี วุฒินักธรรมเอก วันสัมภาษณ์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๒๕ น.

๒) พระครูวิฑิตสุตคุณ, ตำแหน่งเจ้าคณะแขวงบางหว้า-ปากคลอง และเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศวรวิหาร พระอารามหลวง อายุ ๘๐ ปี วุฒินักธรรมเอก, ป.ธ.๔ วันสัมภาษณ์ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๒๕ น.

๓) พระครูปลัดไชยวุฒิ, อาภานนโท ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดจันทร์ประดิษฐาราม อายุ ๕๑ ปี วุฒินักธรรมเอก, ปริญญาโท วันสัมภาษณ์ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๗.๒๕ น.

๔) พระครูใบฎีกาศรีธณชัย ธนถยเมธี, ตำแหน่งครูสอนพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดทองศาลางาม อายุ ๒๖ ปี วุฒินักธรรมเอก, ป.ธ.๑-๒, ปริญญาตรี, กำลังศึกษาปริญญาโท วันสัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๘.๐๐ น.

๕) พระประจันต์ ธมฺมโชโต, ตำแหน่งพระลูกวัด อายุ ๕๙ ปี วุฒินักธรรมตรี

๖) พระจิตกร จิตปัญโญ, ตำแหน่งพระลูกวัด อายุ ๖๒ ปี วุฒินักธรรมเอก

วันสัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๙.๔๐ น.

๗) คุณบุบผา สุริโยธิน, ตำแหน่งกรรมการวัดทองศาลางาม อายุ ๖๗ ปี วุฒิปริญญาตรี วันสัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น.

๘) คุณอมราวดี ปาลกวงศ์ ณ อยู่ธยา, ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม อายุ ๔๒ ปี วุฒิปริญญาโท (ค.ม.) วันสัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๓๐ น.

๙) คุณศิริพร ผลตระกูล, ตำแหน่งคณะกรรมการอุปถัมภ์วัดทองศาลางาม อายุ ๖๕ ปี วุฒิป.๔ วันสัมภาษณ์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๑๐) คุณกฤตภาค กุลโกวิท, ตำแหน่งจิตอาสาสาธารณสุขประจำศูนย์ ๖๒ เขตภาษีเจริญ อายุ ๕๗ ปี วุฒิปวช.บัญชี วันสัมภาษณ์ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๙.๓๐ น.

๑๑) คุณธีรรัช นิธิโรจนารักษ์, ตำแหน่งบริหารงานทั่วไป อายุ ๕๓ ปี วุฒิปริญญาโท (นิเทศศาสตร์) วันสัมภาษณ์ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๑๒) พระครูโสภาสรวานุกิจ, ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทองศาลางาม อายุ ๖๗ ปี วุฒินักธรรมเอก วันสัมภาษณ์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.

๑๓) พระครูปลัดธีรวัฒน์, ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโตนด อายุ ๔๒ ปี วุฒินักธรรมเอก, ปริญญาตรี วันสัมภาษณ์ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๓๕ น.

๒. ผู้นำศาสนาคริสต์ และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา จำนวน ๑๓ คน

๑) คุณสิรินมาศ ลิ้มเกรียงไกร, ตำแหน่งภรรยาศิษยาภิบาลคริสจักร อายุ ๔๖ ปี

๒) คุณภัทรพรรณ ทองแถม ณ อยู่ธยา, ตำแหน่งคณะผู้นำคริสจักร อายุ ๓๘ ปี

๓) คุณกนกวรรณ เดชารัตน์, ตำแหน่งเจ้าหน้าที่เต็มเวลาคริสตจักร อายุ ๓๒ ปี ๔) คุณทศมา ศุภมิตร, ตำแหน่งงานอิสระ อายุ ๓๑ ปี

๕) คุณจิตรา เนตรหาญ, ตำแหน่งงานอิสระ อายุ ๖๐ ปี

๖) คุณณิชา เตียววณิชย์, ตำแหน่งโบรกเกอร์ อายุ ๒๔ ปี

๗) คุณเยาวภา ธีรังแก้ว, ตำแหน่งข้าราชการบำนาญ อายุ ๖๔ ปี

๘) คุณนฤมล ปานสุวรรณ, ตำแหน่งพนักงานบัญชี อายุ ๓๕ ปี

๙) คุณกนกนิภา ชุนหชัย, ตำแหน่งผู้จัดการส่วนตัวนักแสดง อายุ ๓๖ ปี

๑๐) คุณสีวรา คุ่มวงศ์, ตำแหน่งค้าขาย อายุ ๔๕ ปี

๑๑) คุณเชิดชัย นิดหนู, ตำแหน่งช่างอิสระ อายุ ๕๖ ปี

๑๒) คุณสุรเดช โลศิริ, ตำแหน่งช่างอิสระ อายุ ๓๖ ปี

วันสัมภาษณ์ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๓๐ น.

๑๓) คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร, ตำแหน่งศิษยาภิบาลอาวุโส อายุ ๕๗ ปี

วันสัมภาษณ์ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐

๓. ผู้นำศาสนาอิสลาม และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา จำนวน ๑๔ คน

๑) คุณสนิธ วัฒนวิน, ตำแหน่งรองประธานกรรมการ (บิลาล) อายุ ๗๒ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒) คุณพรณี พุ่มประดิษฐ์, ตำแหน่งอนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๕๘ ปี วุฒิปริญญาตรี

๓) คุณพาติมะ มานแพ้ว, ตำแหน่งอนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๕๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ที่ ๓

๔) คุณไผ่ดินา วันเอระ, ตำแหน่ง อนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๔๕ ปี วุฒิ ปริญญาตรี

- ๕) คุณนาอิม จุลธีระ, รองประธานกรรมการ อายุ ๕๐ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖
วันสัมภาษณ์ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ น.
- ๖) คุณสุนีย์ ข่าน, แม่บ้านมัสยิด อายุ ๕๐ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖ วันสัมภาษณ์ ๒๗
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๓๐ น.
- ๗) คุณวิชัย วัฒนวาทีน, ตำแหน่งอิหม่าม อายุ ๗๕ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖ วัน
สัมภาษณ์ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๓๐ น.
- ๘) นายจักรกฤษณ์ เหล่ากุลประสิทธิ์, ตำแหน่งพนักงานขับรถ อายุ ๔๑ ปี วุฒิ
ปริญญาตรี วันสัมภาษณ์ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น.
- ๙) คุณวรรณดี โฉมมณี, ตำแหน่งกรรมการมูลนิธิรวมกลุ่มพัฒนา อายุ ๗๔ ปี วุฒิ
ปวส. วันสัมภาษณ์ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๒.๓๐ น.
- ๑๐) คุณชัยวัฒน์ ภูมิรัตน์, ตำแหน่งครูสอนประจำมัสยิด อายุ ๕๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปี
ที่ ๓
- ๑๑) คุณเสน่ห์ วัฒนวาทีน, ตำแหน่งครูประจำมัสยิด อายุ ๖๗ ปี วุฒิปริญญาตรี
- ๑๒) คุณปิยะพงศ์ ไตรสินธุ์, ตำแหน่งครูประจำมัสยิด อายุ ๑๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่
๓
- ๑๓) ด.ช.ซาฟิุลลอฮ์ มุฮัมหมัด, นักเรียนในโรงเรียนมัสยิด อายุ ๑๕ ปี วุฒิ
ประถมศึกษาปีที่ ๖
- ๑๔) ด.ญ.อัสมะ จูวรรณะ, นักเรียนในโรงเรียนมัสยิด อายุ ๑๓ วุฒิประถมศึกษาปีที่
๖ วันสัมภาษณ์ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๒๐.๒๐ น.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา ในครั้งนี้ มีด้วยกัน ๒ อย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ที่ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๓ ท่าน เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสำหรับการนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๓๐ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ๒ แบบด้วยกัน ดังนี้คือ

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured or Standardized Interview) คือมีการกำหนดคำถามเตรียมไว้ก่อนออกสัมภาษณ์ มีรูปแบบเป็นขั้นตอนในการถาม ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะถูกถามเหมือนกันหมด เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบ (ปลายเปิด) เป็นวิธีที่เน้นบทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ตอบได้ตามความต้องการ (แบบอิสระ) ผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์อยู่พร้อมกันในเวลาสัมภาษณ์ แบบเผชิญหน้า (Face to Face) โดยพูดคุย ชักถาม และตอบคำถามกันโดยตรง ทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้มาก สำหรับผู้นำทางศาสนาแต่ละศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม โดยแบบสัมภาษณ์ (Interview) มีขั้นตอนลักษณะการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๓.๓.๑.๑ ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสังคมแล้วใช้การตั้งคำถามสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ ในด้านต่างๆ ของการวิจัย

๓.๓.๑.๒ สร้างแนวทางแบบสัมภาษณ์

๓.๓.๑.๓ นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์การวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๓.๓.๑.๔ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ๕ ท่าน ให้คำแนะนำแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้การวิจัยที่ถูกต้องและมีประโยชน์ต่อการวิจัย ได้แก่

๑) พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร. ตำแหน่งผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ , ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชนรงค์ ตำแหน่งอาจารย์ผู้รับผิดชอบและอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ ตำแหน่งประธานหลักสูตรศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

๕) ดร.สุริยจรัส เตชตันมินสกุล ตำแหน่งประธานสาขานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

๓.๓.๑.๕ ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัย

๓.๓.๑.๖ จัดพิมพ์แบบสอบถามสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๓.๒ เป็นแบบสังเกต (Observation Schedule) ผู้วิจัยได้ออกแบบบันทึกการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามพุทธศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม)

๓.๔ ลักษณะของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สำคัญ ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” โดยมีแบบสัมภาษณ์ ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา ในหัวข้อประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม คือ ๑) ปัจจุบันการกล่าวว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมมากมาย ท่านคิดว่าสตรีมีบทบาทต่อสังคมอย่างไร ๒) องค์กรของท่านมีการส่งเสริมบทบาทสตรีในการทำงานด้านศาสนา และสังคมอย่างไร ๓) องค์กรของท่านได้ใช้กระบวนการอย่างไรในการส่งเสริมบทบาทสตรี ๔) องค์กรของท่านได้ประยุกต์หลักคำสอนในการพัฒนาสตรีกับการพัฒนาสังคมอย่างไร ๕) สตรีสามารถทำงานร่วมกับองค์กรของท่านได้ผลหรือไม่อย่างไร ๖) ปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ท่านคิดว่าความหลากหลายทางศาสนาเป็นอย่างไร และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร ๗) ปัญหาอุปสรรค และบทบาทของสตรีในการพัฒนาสังคมคืออะไร และมีวิธีแก้ไขอย่างไร ๘) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทสตรีและการพัฒนาสังคมของท่านมีอะไรบ้าง ซึ่งสามารถครอบคลุมทั้ง ๖ ด้าน คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม
- ๒) หลักศาสนาในการพัฒนาสังคม
- ๓) การดำรงชีวิต
- ๔) ความรับผิดชอบในสังคม
- ๕) การเรียนรู้ในด้านต่างๆ
- ๖) บทบาทหน้าที่ของสตรี

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยการสัมภาษณ์ และการสังเกตอยู่นอก ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมบทบาทสตรี โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เริ่มด้วยการศึกษาค้นหาข้อมูล แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางเอกสารหนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมารวบรวมให้เป็นข้อมูลพร้อมทั้งการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และแสดงบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมจากหลากหลายศาสนา ในสภาวะพหุศาสนาในประเทศไทย ในกรุงเทพมหานคร ๓ เขตประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตธนบุรี

ขั้นตอนที่ ๒ เขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ปัญหาที่ต้องการทราบ ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และสารบัญชั้วคร่าว เพื่อกำหนดขอบเขตของงานวิจัย ส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำการตรวจสอบ เพื่อส่งสอบโครงสร้างวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อสอบหัวข้อโครงร่างวิทยานิพนธ์ผ่านแล้ว ผู้วิจัยก็ได้วิเคราะห์สภาพปัญหา และสิ่งที่ต้องการทราบจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นได้ออกแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยได้นำแบบฟอร์มของแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตไปนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นผู้เชี่ยวชาญจะทำการตรวจสอบแก้ไข และประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ ๕ หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบแก้ไขและประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจึงอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการออกภาคสนามได้

ขั้นตอนที่ ๖ ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล ไปถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๓๐ รูป/คน จากทั้งพหุศาสนาในประเทศไทย (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) ที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากผู้นำทางศาสนา และผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ภาษีเจริญ เขตพื้นที่บางแค เขตพื้นที่ธนบุรี

ขั้นตอนที่ ๗ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขแล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ก็ลงภาคสนามสำรวจตามสถานที่ที่ได้กำหนด เช่น วัดปากน้ำ วัดนวลนรดิศวรวิหาร วัดทองศาลางาม วัดโตนด วัดจันทร์ประดิษฐาราม คริสจักรสาน สัมพันธธบุรี คริสจักรแบ็บติสตาลาดพลู มัสยิดสวนพลู ถัดมาก็คือสัมภาษณ์ผู้นำศาสนาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ เพื่อให้ทราบสภาพลักษณะทั่วไป ปัญหา การเปลี่ยนแปลง ข้อเสนอแนะ และแนวทางการส่งเสริม หรือสนับสนุนบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมของแต่ละหลักศาสนา โดยการจัดบันทึกถ่ายภาพ และบันทึกการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกเป็นเอกสารและบันทึกโดยเครื่องอัดเสียง เมื่อได้รับการตอบรับให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อประสานงานล่วงหน้า เพื่อนัดหมายวัน เวลา สถานที่ เพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขั้นตอนที่ ๘ เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตกลุ่มเป้าหมายอย่างไม่มีส่วนร่วมแล้ว ผู้วิจัยก็ได้ทำการถอดเทปจากไฟล์เสียงที่ได้บันทึกเสียงไว้ ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓๐ รูป/คน

ขั้นตอนที่ ๙ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์อัลกุรอาน เป็นต้น และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทความทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์รายบุคคลและสนทนากลุ่มเฉพาะ กลุ่มตัวแทนหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔๐ รูป/คน มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ให้มีความสอดคล้องในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับงานวิจัยเรื่อง บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม)

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมจากเอกสาร และบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จึงมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบและกลุ่มก้อนของข้อมูล ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของข้อมูล การตีความและหาข้อสรุป โดยมีลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๓.๖.๑ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๓.๖.๒ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์จากการจดบันทึก (Note based Analysis) การวิเคราะห์จากการถอดคำบันทึกเสียง (Tape-based Analysis) และการวิเคราะห์จากความจำ (Memory-based Analysis)

๓.๖.๓ ผู้วิจัยได้ทำการจัดพิมพ์ข้อมูลและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลทั้งหมด เพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Category Data) ตามคุณสมบัติ (Properties) ของมโนทัศน์ (Concept) แต่ละกลุ่มสนทนา และแยกข้อมูลที่มีความสามารถในการอธิบายในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) ออกจากข้อมูลที่ไม่มีความหมายและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

๓.๖.๔ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จัดหมวดหมู่ มาดำเนินการแปลความหมายข้อมูล (Interpreting Data) และเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข ความสัมพันธ์ บริบท กระบวนการที่ปรากฏจากประสบการณ์ในการศึกษา การวิเคราะห์วาทกรรม และอาศัยแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดกระบวนการพัฒนาชุมชนชนบทและเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ เพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์รายบุคคลและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ในครั้งนี้ มีการนำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Content Analysis)

๓.๖.๒ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย นำข้อมูลที่ลงภาคสนามการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสอบถามอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ มารวบรวมสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคม และบทบาทของสตรี โดยอิงอาศัยหลักแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” ผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ ๑) กลุ่มศาสนาพุทธ จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มศาสนาคริสต์ จำนวน ๑๐ คน ๓) กลุ่มศาสนาอิสลาม จำนวน ๑๐ คน และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมรวมถึงการรับรู้จากคนในท้องถิ่นที่ด้วยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ตอน คือ ๑) สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ๒) คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ๓) สัมภาษณ์ “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสังคม และบทบาทสตรีที่ได้รับการสนับสนุนจากแต่ละศาสนา ตามหลักพุทธศาสนาที่พบมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ตามหลักสังคมศาสตร์ โดยอิงอาศัยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆ แล้วนำเสนอในประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม

๔.๑.๑ ศาสนาพุทธ

๔.๑.๒ ศาสนาคริสต์

๔.๑.๓ ศาสนาอิสลาม

๔.๒ การส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม

๔.๒.๑ พื้นที่กับการส่งเสริมบทบาทสตรี

๔.๒.๒ การมีส่วนร่วมในการทำงาน

๔.๒.๓ กระบวนการส่งเสริมบทบาทสตรี

๔.๒.๔ หลักคำสอนทางศาสนา

๔.๒.๕ ผลกระทบจากความหลากหลายทางศาสนา

๔.๓ บทบาทสตรีในพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

๔.๓.๑ ด้านสังคม และสาธารณสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

๔.๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ และการอยู่รอดของสังคม

๔.๓.๓ ด้านการเมือง เพื่อความสมานฉันท์

๔.๓.๔ ด้านวัฒนธรรมและสันติภาพ

๔.๔ รายละเอียดบทบาทสตรีตามหลักพุทธศาสนา

๔.๔.๑ บทบาทสตรีในแต่ละพื้นที่

๔.๔.๒ บทบาทสตรีตามหลักศาสนาพุทธ

๔.๔.๓ บทบาทสตรีตามหลักศาสนาคริสต์

๔.๔.๔ บทบาทสตรีตามหลักศาสนาอิสลาม

๔.๕ ผลการวิจัย

๔.๑ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม

ผู้วิจัยได้นำหลักศาสนาของพุทธศาสนาทั้ง ๓ ศาสนา มาพิจารณาถึงบทบาทของสตรีที่ได้กล่าวถึงในหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ว่ามีการกล่าวถึงอะไรบ้าง เพื่อเป็นข้อยึดหลักที่สตรีในแต่ละศาสนาจะถูกบัญญัติถึงบทบาทของตนเองว่ามีในระดับใดบ้าง

๔.๑.๑ ศาสนาพุทธ

บทบาทของการเป็นผู้นำทางศาสนาที่สามารถพบเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ในยุคอติต หรือจะกล่าวในอนาคต จะพบว่าแม้แต่เพศชาย ซึ่งหากจะศึกษาถึงหลักคำสอนตามพระไตรปิฎก ดังรูปภาพที่ ๔.๑ ของพระพุทธศาสนาที่จะต้องศึกษาในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา เป็นขั้นๆไป จนปัญญาควบคู่ไปกับกรุณาอย่างแนบสนิท ควบคู่ไปกับพระมหากรุณาคุณ นั้น ในทางมหายาน อธิบายพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าในทางบุคลาธิษฐาน ให้เป็นรูปพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งเมื่อไปถึงเมืองจีนกลายเป็นพระโพธิสัตว์กวนอิม หรือกวนหยิน ซึ่งมีสภาพเป็นอิสตรี เพราะเชื่อกันสตรีแสดงออกซึ่งความรักอันบริสุทธิ์ดีกว่าบุรุษเพศ ส่วนประเทศเกาหลี พระโพธิสัตว์ท่านนี้ รวมสองเพศไว้ในองค์เดียวกัน^๑

พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ มจร.

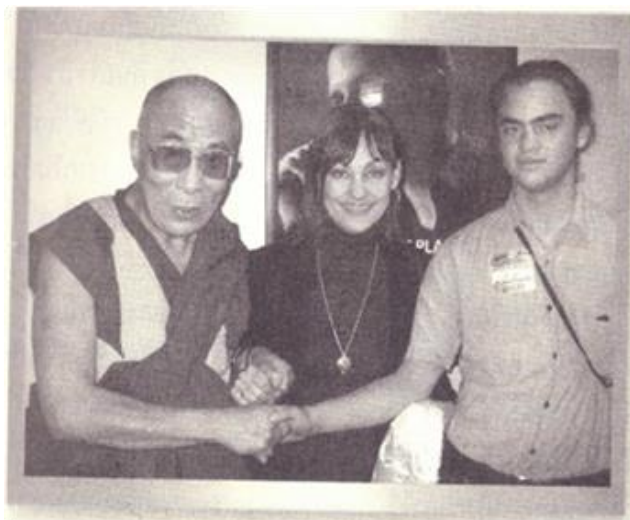
พระไตรปิฎกฉบับใบลาน (จาร)

ภาพที่ ๔.๑ พระไตรปิฎก

ในวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม ตามทิศทางของโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน จะให้ชายหรือหญิงแยกจากกัน อย่างไม่ถูกเนื้อต้องตัวกัน เหมือนสมัยก่อนเห็นจะยาก เช่นกรณีพระสุทินเสพสังวาสกับอดีตภรรยา สำหรับจะได้ลูกสืบสกุล เพื่อเอาใจมารดา ทำให้เกิดต้นบุญในเรื่องปฐมปาราชิก จึงทำให้พระถือรูปแบบมาก ให้ห่างอดีตเพศเข้าไว้ แม้การรับของประเคนจากสตรีก็ต้องมีผ้ามารองรับ แต่ตามพระวินัยถ้าพระไม่กระสันหรือเกิดราคะจิตตองถูกต้องเนื้อตัวของสตรีก็ไม่เกิดอาบัติ ดังเช่น พระทางมหายานและวัชรยาน พระจับมือถือแขนสตรีอย่างเปิดเผย ดังรูปภาพที่ ๔.๒ พระทะไลลามะ มี

^๑ ส.ศิริรักษ์, พุทธศาสนากับปัญหาทางเพศ และสีากับผ้าเหลือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๕๓) หน้า ๒-๓.

ปฏิสัมพันธ์กับสตรี ท่านเห็นว่าเป็นการเหยียดสตรี ท่านจึงอนุญาตให้พระในสังกัดของท่านโอบกอดกับสตรีได้^๒

ภาพที่ ๔.๒ พระทะไลลามะ มีปฏิสัมพันธ์กับสตรี

ศาสนาพุทธถือว่าผู้หญิงและผู้ชายเท่าเทียมกัน^๓ สามารถเข้าสู่ความตื่น เป็นพุทธะได้ การเข้าสู่พุทธะนั้นหมายความว่าหมดความเห็นแก่ตัว เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ปราศจากกาม ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นความรู้อันประเสริฐ พระพุทธเจ้าตรัสประทานพระบรมพุทธานุญาตให้ผู้หญิงผู้ชายเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นผู้หญิงจึงมีสิทธิ์ห่มผ้ากาสาวพัสตร์เหมือนกัน

จริยธรรมทางเพศในสังคมพุทธ^๔ หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญ เป็นศีลธรรมจรรยาของสังคมไทยมาตลอด แต่ในโลกสันนิบาตสมัยใหม่ได้เปลี่ยนไปเป็นอันมาก ค่านิยมทางศาสนา หรือจริยธรรมของศาสนา ก็ก้าวไปไม่ทัน จึงมีคำกล่าวว่า จริยธรรมแบบพุทธยังสามารถใช้ได้หรือไม่ในกามภพสมัยใหม่ หรือจริยธรรมทางเพศเบี่ยงเบนวิปริต อาทิเช่น เรามีวัดในประเทศไทยจำนวน ๑๒๓,๔๒๖ วัด^๕ มีพระสงฆ์ จำนวน ๒๙๐,๐๑๕ รูป สามเณร จำนวน ๕๘,๔๑๘ รูป^๖ แต่ปล่อยให้สถานภาพสตรีไทยตกต่ำไปเป็นโสเภณีถึง ๘ ล้านคน หรือ ๑ ใน ๘ ของประชากรโดยเฉลี่ย มาจากผลการศึกษาของ Fondation Scelles ในปี พ.ศ.๒๐๑๐ นี่เป็นเพียงตัวเลขหยาบๆ ยังไม่โยงไปถึงเรื่องการกีดกันทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สรุปรวบยอดได้ว่าเกิดความไม่เสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศหญิงชายนั่นเอง

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒-๔๓.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐-๖๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔-๑๘๒.

^๕ รายงานสรุปจำนวนวัดปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐)

^๖ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗

สถานภาพและบทบาทสตรีไทยในพระพุทธศาสนา กล่าวโดยนางสาวรัตติกรณ์ รัตนบุรี)^๗ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกได้เป็น ๖ ประเด็น คือ

๑) ปัจจัยทางวัฒนธรรม โดยการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อยกสถานภาพของภิกษุณี และสามเณรีในประเทศไทย และแสดงบทบาทเป็นผู้นำทางศาสนาต่อสังคม จะทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพแก่สตรี นำไปสู่วัฒนธรรมที่เคารพในสิทธิของเด็กหญิง อันเป็นการแก้ที่รากของปัญหาโสเภณีในประเทศไทย

๒) ปัจจัยทางองค์กรพุทธศาสนา พบว่าพระภิกษุณีมีสถานภาพและบทบาทต่ำในสังคมไทย แม้สังคมไทยจะยอมรับ “แม่ชี” ในสถานภาพและบทบาทของอุบาสิกา แต่ก็ยอมรับในบทบาทเพียงเป็นรับใช้ของวัด มิใช่ผู้ปฏิบัติธรรมหรือเผยแผ่ธรรม ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อ สถานภาพและบทบาทสตรีที่ต่ำในสังคมไทย ตลอดจนปัญหาโสเภณีซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยที่เป็นเมืองพุทธ การขาดดุลยภาพนั้น นำไปสู่ความเคลื่อนไหวของสตรีนักบวชในพุทธศาสนาของไทย ซึ่งมีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกำลังต่อรองในเชิงดุลยภาพต่อประชากรสตรีเพศ และปัญหาสังคมเพื่อให้เกิดดุลยภาพโครงสร้างองค์กรพุทธศาสนาของไทย ซึ่งจะนำไปสู่ดุลยภาพของสังคมไทย

๓) ปัจจัยทางกฎหมาย องค์กรพุทธศาสนาในประเทศไทย มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งกฎหมาย ๓ แหล่ง คือ กฎบัตรสหประชาชาติ รัฐธรรมนูญไทย และพระไตรปิฎก แต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่มีความสอดคล้องกับแหล่งกฎหมายดังกล่าว เป็นผลให้สตรีไทยไม่เป็นนักบวชโดยสถานภาพและบทบาทสตรีทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีความเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันสตรีที่มีสถานภาพอุบาสิกาให้มีบทบาทและสถานภาพที่ดีและถูกต้องตามกฎหมายมากขึ้น

๔) ปัจจัยทางสังคม เกี่ยวข้องกับสถานภาพของสตรีในพุทธศาสนา เป็นความคิดค่านิยมที่ขัดแย้งกัน และความพยายามของสตรีที่จะบวชในระดับสูงขึ้น เพื่อที่จะพยายามสร้างทางเลือกให้แก่เด็กและสตรีในประเทศไทย สตรีผู้ซึ่งแสวงหาการบวชในระดับที่สูงขึ้นนั้นแสดงถึงเสียงที่เปล่งออกมาไม่ได้ของเด็กและสตรีจำนวนมาก ปัญหาเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ผู้ที่สนับสนุนและต่อต้าน

๕) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภิกษุณี แม่ชี ไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจจากสังคม จึงทำให้มีโอกาสด้านการศึกษาน้อย ส่งผลกระทบสถานภาพและบทบาทของภิกษุณี แม่ชีต่ำในสังคมไทย ส่งผลเชื่อมโยงไปสู่อนาคตของสตรีไทย ที่ไม่มีความไฝฝืนที่จะเป็นภิกษุณีหรือแม่ชี เมื่อสตรีไทยจำเป็นต้องขวนขวายหารายได้ แม้แต่อาชีพโสเภณีก็น่าดีกว่าเป็นภิกษุหรือแม่ชี ดังนั้นการเป็นแรงงานอุตสาหกรรมจึงมีสถานะที่ดีกว่ามาก นำไปสู่ปัญหาสังคมของการเกิดโสเภณีมากขึ้น การกดขี่ค่าจ้างแรงงาน ตลอดจนถึงการถูกล่วงละเมิดทางเพศ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการที่สถานะทางเศรษฐกิจต่ำส่งผลกระทบให้สถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในพระพุทธศาสนาต่ำไปด้วย

๖) ปัจจัยทางการเมือง การผลักดันและขับเคลื่อนของกลุ่มสตรีนักการเมืองด้วย ปฏิกริยาเชิงปฏิเสธของนักการเมืองส่วนใหญ่ซึ่งเป็นบุรุษ สามารถวิเคราะห์ได้จากรากของค่านิยม ดังเดิม

^๗ รัตติกรณ์ รัตนบุรี, “สถานภาพและบทบาทสตรีไทยในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, พ.ศ.๒๕๔), หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

ที่ว่าอำนาจใดเกี่ยวกับการบริหาร เพศบุรุษต้องเป็นผู้นำและตัดสินใจ จึงส่งผลต่อความสำเร็จ ของ ภาครัฐในการยกสถานภาพและบทบาทสตรีเป็นภิกษุณีอย่างเป็นทางการ สตรีในพุทธศาสนา ของไทย จึงยังคงสถานภาพและบทบาทเป็นเพียงอุบาสิกาเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นสภาพปัจจัยทางด้านการเมืองของประเทศไทยยังไม่เอื้ออำนวย ทำให้การนำเสนอการรื้อฟื้นภิกษุณีไทยของกลุ่มสตรีนิกการเมืองยังไม่ผ่านคณะรัฐมนตรีได้สำเร็จ ภิกษุณีสงฆ์จึงมีสถานภาพและบทบาทต่ำ อยู่ในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

๔.๑.๒ ศาสนาคริสต์

พระยะโฮวาสร้างโลก “เพื่อให้เป็นที่อาศัย สำหรับมนุษย์”^๘ (ยชา. ๔๕:๑๘) แม้อาдамจะมีความสุขอยู่ในสวนเอเดนที่พระเจ้าสร้างให้เป็นบ้านที่สวยงามเต็มไปด้วยต้นไม้พันธุ์และสัตว์ที่น่าตื่นตาตื่นใจมากมาย แต่ยงขาดสิ่งสำคัญบางอย่างไป พระยะโฮวาบอกว่า “ซึ่งมนุษย์ผู้นั้นจะอยู่คนเดียวก็ไม่เหมาะ เราจะสร้างขึ้นอีกคนหนึ่ง ให้เป็นคู่เคียงเหมาะกับเขา” พระยะโฮวาทำให้อาдамหลับสนิทแล้วดึงกระดูกซี่โครงของเขาออกมา และใช้กระดูกนั้น “สร้างขึ้นเป็นหญิง” เมื่ออาดามตื่นขึ้นมา เขาต้องดีใจมากแน่ ๆ ที่ได้เห็นหน้าผู้หญิงเป็นครั้งแรก! เขาพูดว่า “นี่เป็นกระดูกแท้และเนื้อแท้ของเรา จะต้องเรียกว่าหญิง เพราะหญิงนี้ออกมาจากชาย” (เย. ๒:๑ ๑๘-๒๓) ตามรูปภาพที่ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๓ พระคัมภีร์ไบเบิล

เมื่อพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาเป็น “ชายและหญิง” แล้ว^๙ พระองค์ทรงประทานศักดิ์ศรีความเป็นคนให้แก่ชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน พระองค์ยังทรงบันดาลให้เขาทั้งสองมีสิทธิต่างๆ ที่จะยกเลิกไม่ได้และความรับผิดชอบซึ่งจะพบได้เฉพาะแต่ในตัวบุคคล ต่อจากนั้น พระเจ้าได้ทรงเทิดทูนเกียรติของสตรีอย่างน่าพิศวงที่สุด โดยที่พระองค์เองได้ทรงรับเอากายจากพระนางพรหมจารีมารีอาผู้ซึ่งพระศาสนจักรเคารพเป็นพระชนนีของพระเจ้า และเชิดชูเป็นแบบฉบับของสตรีที่ได้รับผลจากการกอบกู้โดยเรียกพระนางว่า “เอวาคนใหม่” ความรักอันผ่องแผ้วที่พระเยซูทรงมีต่อสตรีซึ่งได้รับเชิญให้ติดตามพระองค์และให้รับส่วนแบ่งในไมตรีจิตของพระองค์ การปรากฏพระกายต่อสตรีผู้นั้นในตอนเช้าตรู่ของวันที่พระองค์ทรงกลับคืนพระชนม์ก่อนที่จะทรงประจักษ์ต่อหน้าศิษย์อื่นๆ หลังจากທີ່พระองค์เสด็จขึ้นจากบรรดาผู้ตาย รวมทั้งการที่พระองค์ทรงมอบหมายให้พวกสตรี

^๘ สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย, “สิทธิและบทบาทสตรี จากกรอบครีวคริสตชนในโลกปัจจุบัน” เมื่อวันอังคารที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.kamsonbkk.com [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๓.

เป็นผู้นำข่าวดีแห่งการกลับคืนชีพของพระองค์ไปประกาศให้อัครธรรมทูตทราบนั้น ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องหมายที่บ่งถึงทัศนคติอันสูงส่งซึ่งพระเยซูเจ้ามีต่อสตรีโดยทั่วหน้า นักบุญเปาโลเขียนไว้ว่า “ท่านทุกคนเป็นบุตรของพระเจ้า โดยอาศัยความเชื่อในพระคริสต์เยซู ไม่มียิวหรือกรีก ไม่มีทาสรหรือไท ไม่ชายหรือหญิงอีกต่อไป เพราะท่านทุกคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในพระคริสต์เยซู”

สำหรับฆราวาส ผู้ครองเรือน ในเรื่องกามสังวร^{๑๐} ไม่ให้เอาเปรียบคู่นอนหรือเพื่อนที่ร่วมนอนอย่างเกินเลยไป ไม่ว่าเพื่อนร่วมนอนจะเป็นคนเพศเดียวกัน เพราะทางพุทธศาสนาถือว่า การประกอบกามกิจ มีราคาเป็นเจ้าเรือน การเสพกามก็เพราะราคจริต ผิดกับศาสนาคาทอลิก นักบวช (Lord Acton) ที่บ่งว่าการร่วมเพศต้องเป็นไปในทางมุ่งให้เกิดทารกเท่านั้น การร่วมเพศกับภรรยา แล้วทุกครั้งต้องคุกเข่าลงเพื่อสวดสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า

สำหรับลัทธิโรมันคาทอลิก^{๑๑} มีข่าวแพร่หลายถึงการเสพสังวาสของบาทหลวงกับสตรีและบุรุษ แต่ทางกรุงวาติกัน ซึ่งเป็นสังฆมณฑลอยู่เหนือศาสนจักรคาทอลิกทั้งหมดก็ยังไม่ยอมพิจารณาว่า บาทหลวงควรมีภรรยาอย่างเปิดเผยได้หรือไม่ ในขณะที่นักกายกรีกออทอด็อกซ์ มีมติว่าบาทหลวงที่มีภรรยา ย่อมประกอบศาสนพิธีได้อย่างเต็มที่ หากผู้ที่จะเป็นใหญ่ในสังฆมณฑลในชั้นสังฆราช บาทหลวงหรือสูงส่งกว่านั้น ซึ่งใช้คำว่า Patriarch ต้องทรงพรหมจรรย์ คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กล่าวในหนังสือพุทธศาสนากับปัญหาทางเพศ และสีกากับผ้าเหลือง ตามกฎระเบียบพื้นฐานหลักของศาสนาคริสต์ (นิกายคาทอลิก) ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงหย่ากันไม่ได้ เพราะการแต่งงานนั้นไม่ใช่เป็นการแต่งงานระหว่างบ่าวสาว ผู้ชายผู้หญิง แต่เป็นการให้พันธสัญญาต่อพระผู้เป็นเจ้า จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตายจากไป จึงจะมีคู่ครองใหม่ได้

คู่มืออธิษฐาน ๕๒ สัปดาห์^{๑๒} ใช้เป็นคู่มือการภาวนาสำหรับครอบครัว โดยหนึ่งบทใช้หนึ่งสัปดาห์ ซึ่งจะจัดสรรให้สอดคล้องกับหัวข้อในแต่ละเดือนที่คริสตจักรได้กำหนดไว้

ข้อพระธรรม : โยเซยา ๑๔ โยเซยากล่าวถึงความรักของพระเจ้าเพื่อคนอิสราเอล สะท้อนความจริงของพระเจ้าที่ทรงรัก ทรงห่วงใยพวกเขา พระเจ้าบัญชาให้โยเซยาไปรับหญิงเจ้าชู้มาเป็นภรรยาและมีบุตรกับนาง ลูกคนแรกชื่อ “อิสเรเอล” แปลว่า “พระเจ้าทรงหว่น (๑:๔) คือหว่นการพิพากษาท่ามกลางคนดื้อดึงหยิ่งยโส คนที่สอง ชื่อ “โลรุหะมาห์” แปลว่า เธอไม่ได้รับความเมตตาอีก (๑:๖) เพื่อให้รู้ว่าพระเจ้าจะไม่เมตตาอีก ลูกคนที่ ๓ ชื่อ “โลอัมมี” แปลว่า มิใช่ประชากรของเรา (๑:๘) ฐานะพิเศษของอิสราเอลตามเงื่อนไขในพันธสัญญา ถูกประกาศเป็นโมฆะ แสดงให้เห็นว่าความรักอันมั่นคงของพระเจ้าจะรักษาความไม่สัตย์ซื่อของเราให้หาย โดยไม่ได้คำนึงถึงศักดิ์ศรีของสตรี เพียงนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการแสดงความรักอันมั่นคงของพระเจ้า

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๑๐.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙-๕๐.

^{๑๒} ศึกษา เทพอารีย์, “แท่นบูชาในครอบครัว” (คู่มือภาวนาธรรม ๕๒ สัปดาห์) จัดทำโดย ศิษยาภิบาล คริสตจักรวัฒนา คริสตจักรวัฒนา ๓๔ สุขซอยสุขุมวิท ๑๙ แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร : ๑๐๑๑๐

ข้อพระธรรม : ลูกา ๒๔:๑-๑๑ พระเยซูถูกเล่าจากทูตสวรรค์สู่พวกผู้หญิงที่ติดตามพระองค์ เล่าจากผู้หญิงไปสู่สาวก เล่าจากสาวกไปสู่ผู้คน เล่าจากผู้คนไปสู่ผู้คน เป็นที่น่าสังเกตว่าทำไมพวกผู้หญิงได้รับข่าวสารก่อนผู้ชาย พระเจ้าได้สัญญาว่า พระพรของพระองค์และชัยชนะของพระองค์จะ มาทางพงศ์พันธุ์ของหญิง (ปฐมกาล ๓:๑๕) มีผู้หญิงหลายคนที่มีส่วนในพันธกิจ เช่น โยอานนา เป็นสตรีที่มีส่วนร่วมในพันธกิจเธอถวายเงินส่วนตัวเพื่อสนับสนุนพระเยซูและสาวก มารีย์ชาวมักดาลา สตรีที่เคยมีผีสิงถึงเจ็ดตน พระเยซูได้ปลดปล่อยเธอเป็นอิสระ ยูนิสและโลอิส ยำเกรงพระเจ้าสอนทิโมธี ตามหลักพระคัมภีร์ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงทุกคน ซึ่งได้รับพระเยซูได้รับสิทธิในการบอกเรื่องพระเยซูให้ทุกคน

ข้อพระธรรม : เอเฟซัส ๕:๒๒-๖:๒๔ เราทุกคนปรารถนาจะมีครอบครัวที่อบอุ่น ที่เต็มไปด้วยความรักความเข้าใจต่อกันและกัน และเราสามารถมีครอบครัวที่อบอุ่นตามที่เรารับประทานได้ การที่เราจะมีครอบครัวที่อบอุ่นได้นั้น พระคัมภีร์ได้ให้เคล็ดลับเพียงประการเดียว ต้องให้พระเจ้าเป็นศูนย์กลางของครอบครัว (๕:๑๘) เป็นสายใยแห่งครอบครัว

๑. ระหว่างสามี-ภรรยา (๒๒:๓๓) ภรรยาเยอเม (๒๒) ถ่อมใจ ให้เกียรติ และ ยำเกรงสามี (๓๓) เกรงใจไม่ใช่เกรงกลัว สามี รักประการเดียว (๒๓-๓๒)

๒. ระหว่าง พ่อ-แม่-ลูก (๖:๑-๔) ลูกให้เกียรติพ่อ-แม่ ประณินบัญญัติถือว่าเป็นพระพร ไม่ใช่ภาระหนัก ยอมฟังเรื่องที่ท่านเล่า เหมือนเป็นเรื่องใหม่ อย่ายั่วบุตรให้เกิดโทสะ ดูแลลูกด้วยความอ่อนโยน เอื้ออาทร อบรมลูก เพื่อให้เขาเติบโต บางครั้งต้องลงวินัย ไม่ใช่ตามใจ

เราจะได้พยายามให้เกียรติ พ่อ-แม่ (ลูก) เพื่อเป็นการรักษาครอบครัวพื้นฐานให้มีความอบอุ่นมากขึ้น

๔.๑.๓ ศาสนาอิสลาม

ปัจจุบันศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์มาโดยตลอด เพราะคำสอนทางศาสนาคือ กฎหมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งทำหน้าที่จัดระเบียบทางสังคมให้แก่มนุษย์ นอกจากนี้แล้ว คำสอนของศาสนายังเป็นแหล่งความรู้และรากฐานแห่งอารยธรรมของมนุษย์มาโดยตลอด และยังสามารถให้คำตอบและยังสามารถที่จะข้ามพรมแดนทางด้านวัตถุไปสู่อาณาจักรทางด้านวิญญาณได้ด้วยเหตุนี้ ศาสนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่ต้องการคำตอบทางด้านจิตวิญญาณ และต้องเป็นศาสนาที่มาจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของวิญญาณมนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถให้คำตอบได้^{๓๓} และมนุษย์ยังมีปัจจัยทางวัตถุดังต่อไปนี้

- ๑) กฎระเบียบในการดำเนินชีวิต
- ๒) มาตรฐานทางศีลธรรม
- ๓) หลักประกันในการตอบแทนความดีและความชั่ว
- ๔) คำตอบให้แก่คำถามเกี่ยวกับชีวิตของตน

^{๓๓} บรรจง บินกาซัน “อิสลาม ศักดิ์ธรรมแห่งชีวิต” พิมพ์ครั้งแรก มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่โดย คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้นสน

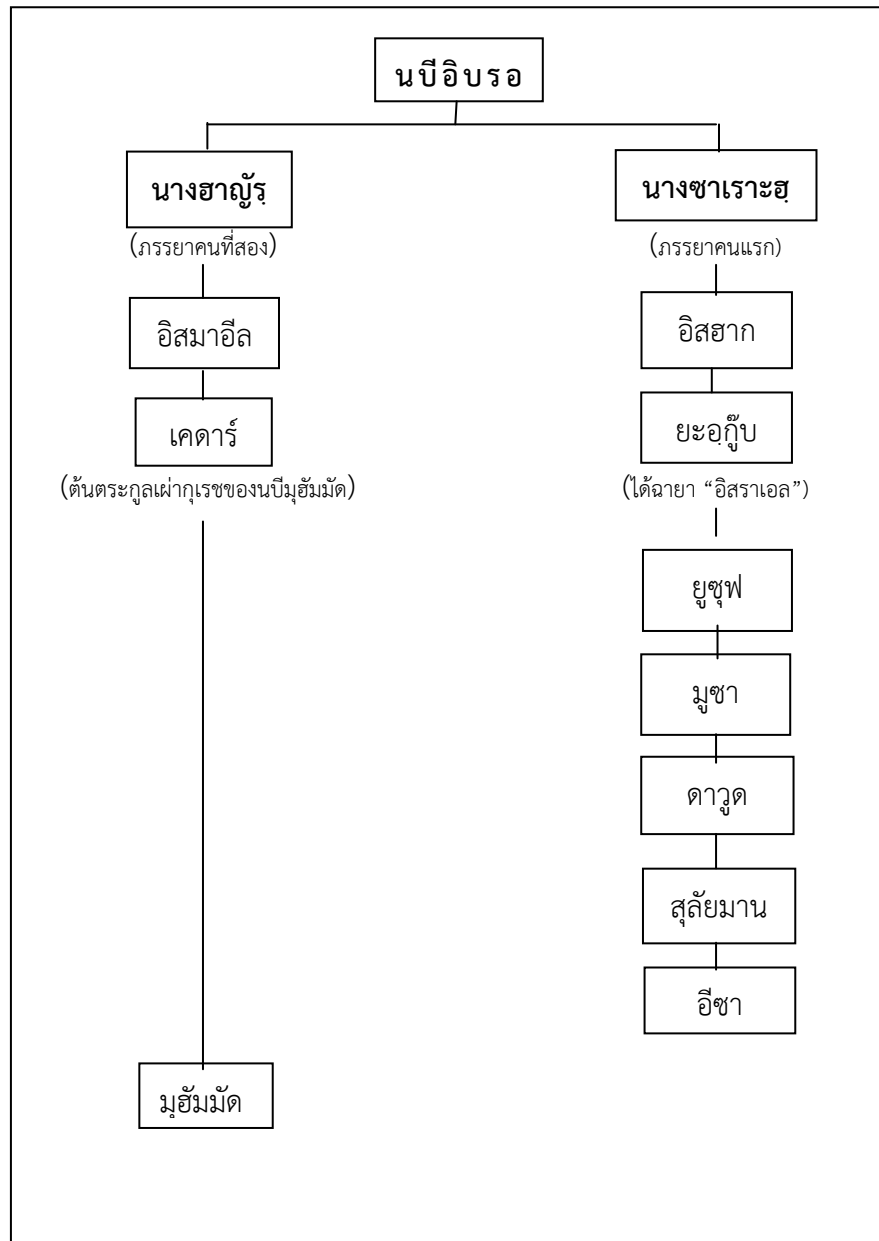
อิสลาม หมายถึง ความสันติที่เกิดขึ้นจากการนอบน้อมยอมตนต่อพระประสงค์ของพระเจ้า ซึ่งปฏิบัติตามกฎระเบียบที่พระเจ้าผู้สร้างมันได้กำหนดไว้โดยไม่ฝ่าฝืนนั่นเอง ดังนั้นสิ่งใดที่ยอมจำนนต่อกฎระเบียบของพระเจ้าผู้สร้างก็คือ “มุสลิม”

ผู้ศรัทธา “มุอ์มิน” ในคัมภีร์กุรอ่านได้บอกให้เราารู้ถึงลักษณะบางประการของผู้ศรัทธาไว้ เช่น

- ๑) บริจาคสมำเสมอทั้งในยามมั่งมีและขัดสน
- ๒) ยับยั้งจากความโกรธและให้อภัย
- ๓) เกรงกลัวอัลลอฮ์
- ๔) เมื่อจิตใจคิดชั่วก็ระลึถึงอัลลอฮ์ทันที
- ๕) ปฏิบัติตามสัญญากับอัลลอฮ์อย่างครบถ้วน
- ๖) ดำรงการมาซและจ่ายซะกาต
- ๗) ขจัดความชั่วด้วยความดี
- ๘) มอบหมายความไว้วางใจในอัลลอฮ์
- ๙) ต่อสู้และช่วยเหลือผู้ต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์
- ๑๐) ไม่ชอบคนที่ต่อต้านอัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์เป็นต้น

คำว่า “นบี” มีความหมายว่า “ผู้นำชาว”^{๑๔} หรือผู้นำคำสอนจากพระเจ้าเป็นเจ้ามาบอกมนุษย์ และยังมีหน้าที่เชิญชวนมนุษย์ไปสู่การเคารพสักการะอัลลอฮ์องค์เดียวและตักเตือนมนุษย์ในเรื่องความดีและห้ามปรามความชั่วในคัมภีร์กุรอ่าน ซึ่งมีการถ่ายทอดตามลำดับความสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับนบีอิมรอน

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒-๔๘.

แผนภูมิที่ ๔.๑ ความสัมพันธ์ของบรรดานบีต่างๆ ในอิสลาม

คัมภีร์ คือ อวณะของอัลลอฮ์ที่ถูกรวบรวมไว้เป็นรูปเล่ม เราทราบจากคัมภีร์
 กรอานว่าอัลลอฮ์ได้ประทานคัมภีร์แก่นบีของท่านบางคน เช่น

นบีมูซา ได้รับคัมภีร์ เตาโรด (Torah)

นบีดาวูด ได้รับคัมภีร์ ซะบูร์ (Psalms)

นบียีซา ได้รับคัมภีร์ อินญีล (Injeel)

นบีมุฮัมมัด ได้รับคัมภีร์ กรอาน (Quran)

ภาพที่ ๔.๔ พระคัมภีร์กุรอาน

หลักการความศรัทธา ๖ ประการ^{๑๕} ของชาวมุสลิมจะต้องมีความเชื่อมั่นถือตามพระคัมภีร์กุรอาน ตามรูปภาพที่ ๔.๔ หลักการปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) การกล่าวคำปฏิญาณยืนยันความศรัทธา ในศาสนาอิสลามไม่มีการล้างบาป แต่บาปจะถูกบันทึกไว้ อัลลอฮ์ในฐานะที่เป็นผู้มีเอกสิทธิ์ในวันตอบแทนแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่มีสิทธิ์จะให้อภัยมนุษย์คนใดก็ได้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และการได้รับอภัยบาปคือเงื่อนไขแรกในการที่จะได้เข้าสู่สวรรค์ หากใครผิดสัญญากับพระเจ้าก็เท่ากับเป็นการผิดสัญญาที่ทำไว้กับอัลลอฮ์ ซึ่งทำให้เขาผู้นั้นสิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิมทันที ผลที่ตามมาคือ สามีภรรยาคูใดที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตกศาสนา ความเป็นสามีภรรยาตามหลักการศาสนาเป็นอันสิ้นสุดลงทันทีโดยไม่ต้องมีการหย่า การมีความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาหลังจากนั้นถือเป็นการผิดประเวณี ลูกที่กำเนิดออกมาหลังจากนั้นถือเป็นลูกนอกสมรส

จะพบว่าสตรีถูกเอาเปรียบหรือเปล่านั้นจากประเด็นดังกล่าว ตามหลักกฎหมายปัจจุบันที่จะเห็นถึงความไม่เสมอภาคของเพศทั้งสอง สตรีตกเป็นผู้รับบาปแต่ผู้เดียวทั้งทางศาสนาและสังคมปัจจุบัน

๒) การนมาซ ภาษาไทยเรียกว่า “ละหมาด” เป็นการสัญญาับพระเจ้า และยืนยันต่อสัญญาทุกวันในการนมาซประจำวัน ๕ เวลา จึงถูกบัญญัติ ๑ ใน ๕ ประการสำหรับมุสลิม วัตถุประสงค์ คือ ๑.เพื่อเป็นการแสดงความเคารพสักการะอัลลอฮ์ ๒.เพื่อยืนยันและต่อสัญญาแห่งความศรัทธาในอัลลอฮ์ ๓.เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่ออัลลอฮ์ ๔.เพื่อยับยั้งผู้มาซจากความชั่วช้าและลามก ๕.เพื่อระลึกถึงอัลลอฮ์ ๖.เพื่อเข้าใกล้และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับอัลลอฮ์

จะพบว่าเห็นบ่อยครั้งว่าเพศหญิงจะมีความเคร่งครัดมากกว่าเพศชาย พบเห็นได้จากการจัดสถานที่ละหมาดให้กับมุสลิมในที่สาธารณะ จะพบแต่เพศหญิงเป็นจำนวนมาก

๓) การจ่ายซะกาต ความสำคัญเห็นได้จากการที่มีคำสั่งเรื่องการจ่ายซะกาตได้ถูกบัญญัติไว้ควบคู่กับการนมาซแทบทุกครั้ง ดังนั้น การไม่จ่ายซะกาตจึงถือเป็นบาป โดยมีความหมาย ๒ ประการ คือ ๑.การชักฟอก การทำให้สะอาดบริสุทธิ์ ๒.การอภัย การเจริญเติบโต ซะกาตไม่ใช่การบริจาค

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๗-๙๗.

หรือการทำกุศลทาน แต่เป็นหน้าที่ของผู้จ่ายเหมือนกับการจ่ายภาษีช่วยเหลือสังคม ซึ่งมีผลผูกพันต่อชีวิตในโลกหน้า

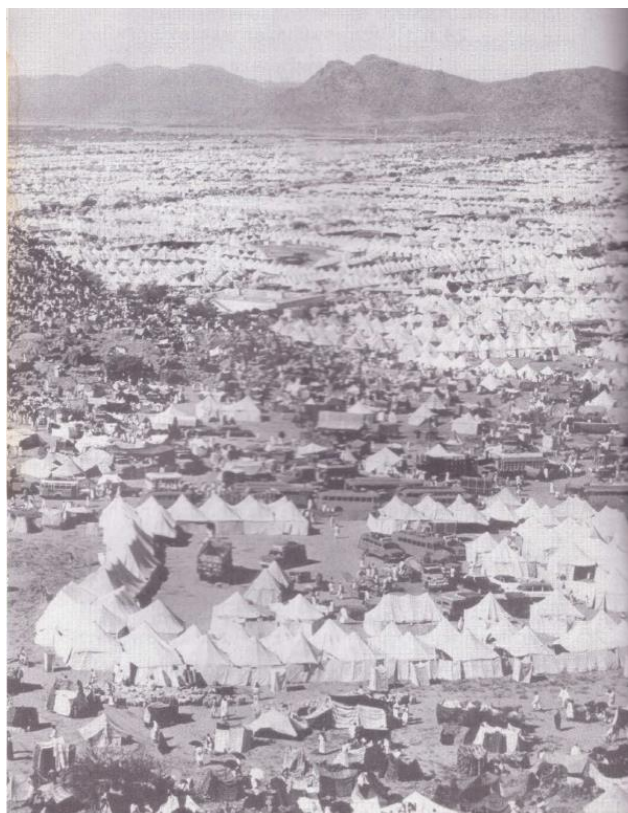
จะเห็นว่าสังคมอิสลามที่พบบ่อนการจ่ายซะกาต จะต้องจ่ายทั้งเพศหญิงและเพศชาย แต่ปัจจุบัน เพศชายจะเป็นผู้หารายได้มากกว่าผู้หญิง ผู้หญิงมีรายจ่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งการจ่ายจะเป็นการแสดงให้เห็นว่าเพศชายจะได้บุญมากกว่าเพศหญิงอย่างเห็นได้ชัด

๔) การถือศีลอด ในเดือนรอมฎอน กำหนดให้ทุกคนต้องปฏิบัติ การละเว้นถือเป็นบาปใหญ่ ความหมายคือการงดเว้นจากการกิน การดื่ม การเสพ การมีความสัมพันธ์ทางเพศและการงดเว้นจากอารมณ์ใฝ่ต่ำทั้งทางด้านร่างกาย วาจาและจิตใจ ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ตก ซึ่งอาจมีระยะเวลา ๒๙ หรือ ๓๐ วันโดยมีเจตนาว่าทำเพื่ออัลลอฮ์ วัตถุประสงค์เพื่อทรมานร่างกาย เพื่อสร้างความรู้สึกลำบากใจตนเองและความรู้สึกยำเกรงพระเจ้า (ตักวา) ถือเป็นคุณธรรมสูงสุดที่ปลูกฝังในหัวใจของมุสลิมทั้งชายและหญิงที่เข้าสู่วัยผู้ใหญ่แล้ว

จากสภาพทั่วไปในปัจจุบันเพศชายจะต้องทำงานหนักอาจจะเป็นผลกระทบต่องานได้อย่างมาก แต่สตรีซึ่งบทบาทการทำงานอาจจะต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมากก็สามารถถือศีลอดได้

๕) การบำเพ็ญฮัจญ์ เป็นการกำหนดให้มุสลิมทุกคนที่เป็นผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติครั้งหนึ่งในชีวิตหากมีความสามารถทางด้านร่างกายและทรัพย์สินและหนทางที่ไม่มีความปลอดภัย บรรยาการ การบำเพ็ญฮัจญ์ตามรูปภาพที่ ๔.๕ ทั้งนี้เป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา ผู้ใดละเว้นไม่ไปทำฮัจญ์ทั้งที่มีความพร้อมนั้น ท่านนบีมุฮัมมัดกล่าวว่า “การตายของคนที่มีได้ไปทำฮัจญ์ทั้งๆ ที่มีเงินและความสามารถที่จะไปยังมัยตุลลอฮ์ ได้นั้นเหมือนกับการตายของยิวหรือคริสเตียน” (บุคอรี)

จะพบว่าความพร้อมการไปบำเพ็ญฮัจญ์ คงไม่ใช้การที่จะมีเพียงคุณสมบัติการมีเงิน และความสามารถเท่านั้น ในปัจจุบันยังมีปัจจัยมีหลายๆ อย่างที่ไม่สามารถให้ไปประกอบกิจบำเพ็ญฮัจญ์ได้ อาทิเช่น การเลี้ยงลูก การกิจการงาน สุขภาพ ทำให้เห็นได้ว่าการบัญญัติดังกล่าวจะเป็นสาเหตุหนึ่งหรือไม่จะทำให้จิตใจไม่เป็นปกติได้ เนื่องจากในช่วงชีวิตหนึ่งจะต้องไปบำเพ็ญฮัจญ์

ภาพที่ ๔.๕ บรรยากาศการบำเพ็ญฮัจญ์

คำสอนของอิสลามจะครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกๆด้านตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ลืมตาจนถึงหลับตา ตั้งแต่เรื่องส่วนตัว เรื่องครอบครัว เรื่องสังคม โดยหลักศาสนาอิสลามความศรัทธาจะสมบูรณ์เมื่อได้ทำการปฏิบัติแล้ว ดังนั้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิต มุสลิมจะพยายามปฏิบัติตามแบบอย่าง เช่น

- ๑) มารยาท อาทิเช่น ในการกินอาหาร การพักทาย ขณะที่จาม
- ๒) การปฏิบัติเมื่อมีการตาย เมื่อมีข่าวการตาย มุสลิมจะไม่ส่งเสียงร้องไห้ คร่ำครวญ แต่ต้องยอมรับความจริงด้วยความสงบ อัลลอฮ์ กล่าวว่า “ทุกชีวิตจะต้องได้ลิ้มรสความตาย”
- ๓) อาหารการกินในอิสลาม บทบัญญัติทางศาสนากำหนดว่าอะไรกินได้และอะไรกินไม่ได้เป็นการเฉพาะ แต่ให้ความสำคัญต่อความสะอาด ความเข้มแข็งและการเจริญเติบโตทางด้านจิตวิญญาณ มุสลิมจึงมีกฎเกี่ยวกับอาหารเช่นเดียวกับทุกศาสนา
- ๔) การแต่งกายในอิสลาม จึงได้วางข้อกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เพื่อให้มีให้เรือนร่างของผู้หญิงไปกระตุ้นความต้องการทางกามารมณ์ของเพศตรงข้าม ซึ่งเป็นที่มาของอาชญากรรมทางเพศที่เกิดขึ้นอย่างดาษดื่นในสังคมที่เปิดเสรีทุกอย่างอย่างไม่มีขอบเขต และขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้หญิงด้วย
- ๕) การปฏิบัติต่อบุตรแรกเกิด ขอบคุนพระเจ้า โจนผมทารก ตั้งชื่อเด็ก
- ๖) การแต่งงาน วัตถุประสงค์เพื่อให้เผ่าพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายสามารถแพร่ขยายเผ่าพันธุ์และดำรงรักษาเผ่าพันธุ์ของตนเองไว้ได้ ดังนั้นการมีความสัมพันธ์ทางเพศของมนุษย์

จะต้องผ่านพิธีกรรมที่เรียกว่าการแต่งงาน (นิกาย) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตครอบครัว เงื่อนไขสำคัญ ๕ ประการ คือ ๑.ชายหญิงจะต้องเป็นอิสลาม จึงถือว่า”รักไม่มีพรมแดน แต่รักต้องมีศาสนา” ๒.ต้องได้รับความยินยอมของผู้หญิงและผู้ปกครอง (วะลี) ๓.ของขวัญแต่งงาน (มะฮัร) ๔.จะต้องมีพยานเพศชายอย่างน้อย ๒ คนที่เป็นผู้ซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ๕.การกล่าวคำเสนอจากผู้ปกครองผู้หญิงและการตอบรับจากเจ้าบ่าวในพิธีแต่งงาน

๓) การหย่า อิสลามไม่สนับสนุนการหย่า ไม่อนุญาตให้ภรรยาเป็นฝ่ายเริ่มหย่าสามีโดยตรง ยกเว้นการทำร้ายร่างกายเป็นนิจ หมดสมรรถภาพทางเพศ

๔) การมีภรรยามากกว่า ๑ คน เป็นประเด็นในการกีดกันและดูหมิ่นสถานะของผู้หญิงในสังคม ดังกล่าว “และถ้าหากสุเจ้าเกรงว่าจะไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่เด็กกำพร้าได้ ดังนั้น ก็จงแต่งงานกับหญิงที่สุเจ้าพึงพอใจ สองหรือสามหรือสี่ แต่ถ้าหากสุเจ้ากลัวว่าสุเจ้าไม่สามารถจะให้ความยุติธรรมระหว่างพวกนางได้ ดังนั้น ก็จงแต่งงานเพียงหนึ่งเท่านั้น” (กุรอาน ๔:๓) อิสลามห้ามผู้หญิงมีสามีเกินกว่า ๑ คนในเวลาเดียวกัน

๔.๒ บทบาทสตรีขององค์กรศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

พหุศาสนาผู้วิจัยได้นำศาสนา ๓ ศาสนา ในหัวเรื่องผู้วิจัยได้กำหนดพหุศาสนาไว้ดังนี้ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาที่สามารถพบเห็นได้มากในประเทศไทย ข้อมูลที่ได้จากการเข้าสัมภาษณ์จะพบว่าบริเวณตามเส้นทางเป้าหมายที่ทำการวิจัย โดยเล็งเห็นว่าพื้นที่บริเวณถนนเพชรเกษม ประกอบด้วย เขตภาษีเจริญ เขตบางแค เขตธนบุรี เป็นพื้นที่ที่สามารถให้สตรีแสดงบทบาทได้ในแต่ละศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งความเป็นอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว สตรีทั้งหมดจะสามารถสะท้อนถึงคุณภาพ โอกาส ให้ผู้วิจัยได้พบบทบาทของสตรีได้ ผู้วิจัยสรุปได้จากการลงภาคสนาม การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ฯลฯ และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

๔.๒.๑ พื้นที่กับการส่งเสริมบทบาทสตรี

๔.๒.๑.๑ ศาสนาพุทธ

๑) ประวัติวัดจันทร์ประดิษฐาราม^{๑๖} ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๒ ถนนเพชรเกษม ซอย ๔๘ แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีที่ดินเดิมทั้งหมด ๕๒ ไร่ ๓ งาน ๗๒ ตารางวา ติดคลองบางจาก แบ่งเป็น ๓ แปลง แปลงที่ ๑ ตั้งอยู่ติดกับคลองบางจากฝั่งเหนือ มีเนื้อที่ ๒๓ ไร่ ๔๔ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๗๓๒ แปลงที่ ๒ ตั้งอยู่ติดกับคลองบางจากฝั่งใต้ มีเนื้อที่ ๒๒ ไร่ ๓ งาน โฉนดเลขที่ ๔๔๕๙๓ แปลงที่ ๓ ตั้งอยู่ติดกับคลองบางจากฝั่งเหนือ มีเนื้อที่ ๗ ไร่ ๗ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๕๘๖๗๒

^{๑๖} พระครูใบฎีกาบุญช่วย พุทฺธสโร, “ประวัติวัดจันทร์ประดิษฐาราม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/punchaiy15/prawati-wati-can-thr-pradi-stha-ram> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐]

ปัจจุบันที่ตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๗ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๗๓๒ และเลขที่ ๕๘๖๗๒ ที่ธรณีสงฆ์ มี ๔๒ ไร่ ๔๕ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๗๓๒, ๒๙๖๑, ๒๑๑๑๘, ๒๑๑๑๙, ๒๑๑๒๐, ๒๑๑๒๑, ๒๕๕๒๕, ๒๗๕๐๒, ๒๘๗๗๔, ๒๘๗๗๕, ๔๔๕๕๓

วัดจันทร์ประดิษฐาราม สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๗๑ ตามประวัติของวัด ทราบแต่เพียงว่า เมื่อรารัตนโกสินทร์ศก ที่ ๓๗ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งราชวงศ์จักรี ได้มีนายจันปะขาว คฤหบดีผู้มั่งคั่ง ได้มอบที่ดินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของตนให้เป็นสมบัติของวัดจำนวน ๒ โฉนด ซึ่งมีที่ดินทั้งสิ้น ๕๒ ไร่ ๓ งาน ๗๒ ตารางวา ให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดนี้ โดยมีโฉนดออกให้เป็นหลักฐานเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓ นายจันปะขาว เมื่อมอบที่ดินให้แก่วัดแล้วก็ได้นุ่งขาวห่มขาวจำศีลภาวนา อยู่ในวัดนี้จนตลอดชีวิต จึงเป็นสาเหตุให้สร้างวัดและตั้งชื่อวัดนี้ว่า “วัดจันปะขาว” ต่อมาประชาชนมักเรียกชื่อเพี้ยนไปหลายชื่อ เช่น วัดชีปะขาว วัดจันตาปะขาว เป็นต้น จนกระทั่งเป็นเหตุให้หน่วยราชการหลายแห่งเรียกชื่อวัดไม่เหมือนกัน ต่อมาเมื่อ วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๑ ทางวัดจึงได้ทำเรื่องเสนอต่อทางการ คณะสงฆ์ขอเปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่เป็น “วัดจันทร์ประดิษฐาราม” ซึ่งปรากฏตามแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ ๔๖ หน้า ๒๓๕๑ ประจำปี ๒๕๐๑

วัดจันทร์ประดิษฐาราม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๐ ต่อมาได้ถอนวิสุงคามสีมาเดิม และได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมาใหม่ เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ขนาดกว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๐ ตอนที่ ๑๒๒ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

การบริหารและการปกครอง

ปัจจุบันเจ้าอาวาส ชื่อ พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภานนโท (กระถิ่นทอง) อายุ ๔๔ ปี พรรษา ๒๐

ลำดับที่ ๑. ไม่ทราบ

ลำดับที่ ๒. ไม่ทราบ

ลำดับที่ ๓. ไม่ทราบ

ลำดับที่ ๔. สมภารสะอาด พ.ศ. ๒๔๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๓๒

ลำดับที่ ๕. สมภารเล็ก พ.ศ. ๒๔๓๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๐

ลำดับที่ ๖. สมภารปลั่ง พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๕

ลำดับที่ ๗. สมภารปิ่น พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๙

ลำดับที่ ๘. สมภารเส็ง (พระครูเส็ง) พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓

ลำดับที่ ๙. สมภารสมทรง พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๒

ลำดับที่ ๑๐. พระครูประโชติวิรุณ พ.ศ. ๒๕๐๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๔

ลำดับที่ ๑๑. พระครูใบฎีกาเทียน ปิยธมโม พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘

ลำดับที่ ๑๒. พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภานนโท พ.ศ. ๒๕๔๙ ถึง ปัจจุบัน

สังกัดการปกครอง

สังกัดเจ้าคณะการปกครองฝ่ายสงฆ์จังหวัด มหานิกาย (กรุงเทพมหานคร)

นามเจ้าคณะจังหวัด พระเทพสิทธิเมธี วัดจันทาราม แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี
 นามเจ้าคณะเขต พระราชรัตนโสภณ วัดบุญยประดิษฐ์ แขวงบางแค เขตบางแค
 นามเจ้าคณะแขวง พระครูสุนทรพิพัฒน์โกศล วัดศาลาแดง แขวงบางแค เขตบางแค
 ปัจจุบันมีพระภิกษุจำพรรษา ๘๑ รูป สามเณร ๑ รูป

๒) วัดทองศาลางาม^{๑๗} สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๐๐ แต่ไม่ทราบประวัติการก่อสร้าง
 ในสมัยก่อนชาวบ้านเรียกว่า “วัดทองล่าง” หรือ “วัดทอง” แต่ปัจจุบันเรียกว่า “วัดทอง” หรือ “วัด
 ทองบางไผ่” แต่นามวัดทางราชการคือ “วัดทองศาลางาม” และวัดนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
 เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๐ วัดทองศาลางาม ที่ตั้งอยู่ที่ ๒๔๗ ถนนเพชรเกษม ซอย ๒๐ คลองบางหลวงน้อย
 แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ดินตั้งวัด ๒๐ ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับวัดกำแพงบางจาก
ทิศใต้	ติดต่อกับโรงเรียนวัดทองศาลางามและบ้านเอกชน
ทิศตะวันออก	จรดคลองบางหลวงน้อย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านเอกชน

พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงในฤดูฝนและน้ำหลาก การคมนาคมสะดวกทั้งทาง
 บกและทางน้ำ โดยมีคลองบางหลวงน้อย และซอยเพชรเกษม ภายในวัดมีอาคารเสนาสนะต่างๆ ดังนี้

๑. อุโบสถกว้าง ๑๑.๗๕ x ๒๑.๒๕ เมตร ก่อสร้างแบบทรงไทยก่ออิฐถือปูน เมื่อ
 ปลายกรุงศรีอยุธยา ขณะนี้ชำรุดทรุดโทรมมากและทางวัดกำลัง สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแทน ขนาด
 กว้าง ๙ x ๒๔ เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน

๒. ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๐ x ๒๑ เมตร ก่อสร้างด้วยไม้

๓. กุฏิสงฆ์ มี ๙ หลัง สร้างด้วยไม้ ๒ หลัง เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ ๖ หลัง

๔. ปูชนียวัตถุ มีพระประธานในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะสมัยกรุง
 ธนบุรี ส่วนพระประธานอุโบสถหลังใหม่ที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ
 พระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเททองหล่อ ซึ่งขณะนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

๓) วัดโตนด^{๑๘} ตั้งอยู่เลขที่ ๔๐ ถนนสายบางแวก คลองบางแวก หมู่ที่ ๑ แขวงบาง
 แวก เขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดตามโฉนดเลขที่ ๒๔๕๙
 เนื้อที่ ๒ ไร่ ๓ งาน ๖๑ ตารางวา

^{๑๗} สถานีวิทยุวัดทองศาลางาม Fm 98.25 MH, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://goldfm9825.blogspot.com/p/31321.html> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^{๑๘} ศูนย์ชุมชนวัดโตนด บางแวก ๒๑ จรัญ ๑๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.facebook.com/pages/วัดโตนด/1784774611779390> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับคลองบางแกว
ทิศใต้	ติดต่อกับทางเดินสาธารณะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทางเดินสาธารณะ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับที่ดินเอกชน

ประวัติการสร้างวัด ไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง แต่จากการบอกเล่าว่า วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ เดิมชื่อ “วัดตะโหนด” ได้สร้างศาลาการเปรียญ พ.ศ. ๒๔๗๐ และเปิดสอนหนังสือไทยระดับประถมศึกษา โดยอาศัยศาลาการเปรียญเป็นที่สอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรกวัดโหนด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๕๔ เมตร ยาว ๑๑๔ เมตร

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถกว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๘ เมตร พื้นปูด้วยกระเบื้องเคลือบมี ซุ้มฟ้าในโบสถ์หลังคาหลังคา ๑ ชั้น ประตู ๓ ช่อง หน้าต่าง ๑๐ ช่อง กุฏิสงฆ์มี ๘ หลัง ทรงไทยใต้ถุนสูง หอสวดมนต์และศาลาการเปรียญ

การศึกษาและการสาธารณสุขสงเคราะห์ของทางวัด ได้ให้การสนับสนุนพระภิกษุสามเณรไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่สำนักเรียนอื่นตามอัธยาศัย การศึกษาของชาติ ได้ให้พื้นที่ดิน ๒ ไร่ ๓ งาน ๗๗ ตารางวา เป็นที่สร้างโรงเรียนเทศบาลวัดโหนด เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน

รายนามเจ้าอาวาสตั้งแต่อดีต- ปัจจุบัน

๑. ไม่ทราบชื่อและประวัติ

๒. พระอธิการพุด ดำรงตำแหน่งมาถึง พ.ศ. ๒๔๖๙

๓. พระอธิการทองสุข พ.ศ. ๒๔๖๙ – ๒๔๘๒

๔. พระครูต้อย ติสโร พ.ศ. ๒๔๘๒ – ๒๕๐๘

๕. พระอธิการอัฐิคุโณ พ.ศ. ๒๕๐๘ – ๒๕๑๕

๖. พระอธิการบุญเกิด ธรรมวาทะ พ.ศ. ๒๕๑๕ – ๒๕๒๔

๗. พระครูสมุทรธวัช สุจิตโต อายุ ๓๘ ปี พรรษา ๑๘ ดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน

๔) วัดนวลนรดิศ^{๑๙} เป็นวัดอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่ แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีที่ดินที่ตั้งวัดทั้งหมด ๑๑ ไร่ อยู่เยื้องกับวัดประดู่ฉิมพลี(ประดู่ในทรงธรรม) ที่ตั้งวัดนวลนรดิศวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๑๕๗ แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วัดอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่ และติดต่อกับคลองเขตภาษีเจริญ เป็นพื้นที่ที่ไม่มี ผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่โบราณเพราะว่าเป็นเศษที่ดินใกล้กับเขตพระราชฐานในสมัยกรุงธนบุรีในปัจจุบัน มีเนื้อที่ตั้ง วัดรวม ๑๒ ไร่ ๒ งาน ๙๓ ตารางวา

^{๑๙} โรงเรียนวัดนวลนรดิศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th-th.facebook.com/วัดนวลนรดิศ-207618602598602> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับคลองบางกอกน้อย
ทิศใต้	ทางหลังวัดติดต่อกับคลองภาษีเจริญ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับวัดปากน้ำจตุรคลองบางกอกใหญ่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับถนนเพชรเกษม

ประวัติความเป็นมาวัดนวลนรดิศวรวิหาร เดิมเป็นวัดโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน เดิมเรียกกันว่า "วัดมะกอกใน" คู่กับ "วัดมะกอกนอก" (วัดอรุณราชวราราม) เนื่องจากตั้งอยู่ริม ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแนวเดิม ปัจจุบันคือคลองบางกอกใหญ่ โดยวัดอรุณราชวราราม ตั้งอยู่ด้านนอก วัดนวลนรดิศ อยู่ลึกเข้าไปอีก จึงเรียกว่า "วัดมะกอกใน" ในสมัยกรุงธนบุรีวัดมะกอกในอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมากจน เกือบจะเป็นวัดร้าง ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ระหว่างรัชกาลที่ ๒ ต่อรัชกาล ที่ ๓ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาท่านผู้หญิงนวล ภริยาเจ้าพระยาอัครมหาเสนา ซึ่งเป็นพระภคินีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชชนนี ในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ ๑ ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็น เจ้าคุณพระราชนิพนธ์ (นวลบุณนา) และ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) พ.ศ.๒๓๓๑-๒๓๔๘ บุตรท่านผู้หญิงนวลขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นพระยาพระคลังได้เห็นความทรุดโทรมของวัดมะกอกใน จึงได้ ร่วมกันทำการบูรณปฏิสังขรณ์ โดยการรื้อถอนสภาพที่ปรักหักพังออกแล้วสร้างใหม่ทดแทนในปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ ๒ หรือตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ เป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดนวลนรดิศ เพื่อระลึกถึงท่านผู้หญิงนวลและสมเด็จพระเจ้าพระบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) มารดาและบุตร ผู้ร่วมปฏิสังขรณ์วัดนี้ (ศพของท่านผู้หญิงนวลได้รับพระราชทานเพลิงที่เมรุท้องสนามหลวง ต่อท้ายพระราชพิธีถวายพระราชทานเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑) และได้อาราธนานิมนต์ท่านจึงกลับไปครองตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดประยูรวงศาวาสอีกตำแหน่ง เป็นพระราชาคณะที่ พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) จนกระทั่ง พ.ศ.๒๔๔๓ จึงกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศเพียงตำแหน่งเดียว ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เจ้าพระยาสุรวงศ์ ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) พ.ศ.๒๓๗๑-๒๔๓๑ และ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) พ.ศ.๒๓๙๒-๒๔๖๓ ซึ่งเป็นอาแต่อาญ่น้อยกว่า บุตรคนเล็กของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ได้ร่วมกันปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่ง

๔.๒.๑.๒ ศาสนาคริสต์

๑) คริสตจักรแบปติสต์ตลาดพลู^{๒๐} ที่อยู่ ๔๙ เทอดไท ๑๖ ตำบล ตลาดพลู อำเภอธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ๑๐๖๐๐ “กลุ่มสยามแบปติสต์” เมื่อปี ๑๙๙๒ พระเจ้าได้เริ่ม ให้ผู้นำกลุ่มหนึ่งมีนิมิตในเรื่องการสนับสนุนและพัฒนาคริสตจักรไทยโดยเพื่อนคนไทยและหนุนใจผู้รับใช้พระเจ้าต่อมาจากนิมิตนั้นได้เริ่มเติบโตและขยายนิมิตต่อไปยังผู้รับใช้ท่านอื่นๆ คือ

^{๒๐} คริสตจักรตลาดพลูแบปติสต์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th-th.facebook.com/คริสตจักรตลาดพลูแบปติสต์-887773994652479> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

อาจารย์รัช เย็นใจ และ อาจารย์สหัส เอกตระกูล ได้มองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้และได้ดำเนินการสนับสนุนและมีภาระใจที่จะขยายคริสตจักร ตามพระมหาบัญชาของพระเจ้า "เหตุฉะนั้นเจ้าทั้งหลายจงออกไปสั่งสอนชนทุกชาติ ให้เป็นสาวกของเรา ให้รับบัพติศมาในพระนามแห่งพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ สอนเขาให้ถือรักษาสิ่งสารพัดซึ่งเราได้สั่งพวกเจ้าไว้ นี่แหละเราจะอยู่กับเจ้าทั้งหลายเสมอไป จนกว่าจะสิ้นยุค" (มัทธิว) จึงได้มีการร่วมมือกันระหว่างคริสตจักรแบปติสตันนทบุรี-แบปติสต์เชียงใหม่-แบปติสต์ฝางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจุดประสงค์การร่วมมือกันคือ ขยายแผ่นดินของพระเจ้าออกไปให้มากขึ้น จากหนึ่งคริสตจักรมาเป็น สอง และสาม คริสตจักรจึงเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

ดังปณิธานที่เราตั้งไว้คือ... รวมพลัง... คือการรับใช้พระเจ้าร่วมกันด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยยึดพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลาง ปลุกฝังนิมิต...คือการตอกย้ำในชีวิตของผู้รับใช้ให้หนักแน่นในนิมิตและก้าวไปให้ถึงเป้าหมาย เสริมสร้างชีวิตผู้รับใช้... การเสริมสร้างให้กำลังใจหนุนใจแบ่งปัน ทุกข์-สุข ซึ่งกันและกัน พันธกิจก้าวไกล... คือการบุกเบิกและพัฒนาให้คริสตจักรนั้นเติบโตฝ่ายวิญญาณ คริสตจักรไทยพัฒนา...คือให้การสนับสนุนคริสตจักรนั้นต้องพัฒนาขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ดังนั้น คริสตจักรไทยต้องมีหน่วยงานที่ช่วยเหลืออย่างแท้จริงโดยพระเจ้าและเพื่อคนไทยองค์กรคริสตจักรสยามแบปติสต์ ก่อตั้งขึ้นเพื่อเสริมสร้างพันธกิจคริสตจักรไทยและการสนับสนุนผู้รับใช้ในท้องถิ่นไทยเพื่อการรับใช้ของผู้รับใช้จะได้เข้มแข็งเพื่อจะได้ประกอบกิจของพระเจ้าให้สำเร็จตามพระมหาบัญชาของพระเจ้า

๒) คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี ที่อยู่ ๑๙๗ ถนนพุทธมณฑลสาย ๑ ซอย ๙ (ราชมณเฑียร) ตำบลบางด้วน อำเภอภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

๔.๒.๑.๓ ศาสนาอิสลาม

๑) มัสยิดสวนพลู^{๒๑} ตั้งอยู่ริมทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่-มหาชัย หากเดินทางมาจะอยู่ ซอยเทอดไท ๑๑ ถนนเทอดไท ฝั่งตรงข้ามสำนักงานเขตธนบุรี สาเหตุที่มีชื่อว่า สวนพลู เนื่องจากในอดีตพื้นที่บริเวณนี้กว่า ๙๐ ไร่ เป็นสวนที่ปลูกต้นพลู เพื่อบริโภคและส่งขาย จนกระทั่งถึงยุคที่มีคำสั่งห้ามคนไทยกินหมาก ทำให้การปลูกพลูต้องเลิกไป มุสลิมในบริเวณมัสยิดสวนพลูประกอบ ด้วยมุสลิมเชื้อชาติไทยแต่ดั้งเดิม และเชื้อสายมลายูจากอยุธยา ซึ่งคงอพยพมาตั้งแต่สมัยกรุงแตก เชื้อสายมลายูที่ถูกกวาดต้อนมาจากอาณาจักรปัตตานี และมุสลิมจากอินเดียเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนนี้ด้วยเช่นกัน สกุลต่างๆ ในชุมชนนี้ เช่น จุลธีระ, ยกยอคุณ, เซ็นติยานนท์, หลงสกุล, วานิชากร ฯลฯ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๙ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ส่งกองทัพอันเกรียงไกรของพระองค์ลงไปที่เมืองปัตตานีในสมัยนั้น ซึ่งเป็นหัวเมืองเอกทางใต้ก่อนถึงแหลมมลายูประเทศมาเลเซียบางรัฐซึ่งประชาชนไทยรู้จักในขณะนั้นคือ รัฐปะลิส กลันตัน ตรังกานู และไทรบุรี การตีเมือง

^{๒๑} มัสยิดสวนพลู สวนพลู, ระบบแผนที่และข้อมูลมัสยิดออนไลน์, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.masjidmap.com/mosque/info/1984205736> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ตานีในครั้งนั้นอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ หรือบรรพบุรุษของชาวไทยอิสลามรู้จักในนาม “ดาโต๊ะสมเด็จ” ครั้งกระนั้นกองทัพของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ได้กวาดต้อนและรวบรวมชาวตานีมายังกรุงเทพด้วย และผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นนายกองควบคุมชาวตานีในครั้งนั้นคือ “ตนกูมะหมุด” ซึ่งเป็นชาวไทรบุรี และชาวตานีที่ถูกกวาดต้อนมา ทางทางได้จัดที่พักเป็นสัดส่วนหลายแห่ง โดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ และธนบุรี ที่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดมีอยู่ดังนี้ บริเวณสุเหร่าเก่าสวนหลวง บ้านไทร (อาณาบริเวณคลองตัน) มหานคร บ้านสมเด็จ และคลองบางหลวง ส่วนที่ว่าบางหลวงนั้น ก็คือตลอดแนวทางปากคลอง จนถึงบริเวณวัดใหม่ทองคั่ง (บ้านสวนพลู)

ในปัจจุบันและเป็นที่ตั้งของมัสยิดสวนพลูในขณะนี้ “มัสยิดสวนพลู” แต่เดิมเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว เวลาที่ปลูกสร้างไม้แน่ชัด มีลักษณะเป็นรูปทรงแบบทรงแบบเรือนไทย (ปั้นหย่า) ขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๘ เมตร มีโดมเสาปิง (หอกลอง) เป็นไม้เช่นกัน จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๗๙ นายฮัจยีโต๊ะชาอ (ชาย) ซึ่งเป็นอิหม่ามอันดับแรกและเป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างตัวอาคารแบบไทย (กะฎี) ก่ออิฐถือปูน ซึ่งชาวบ้าน (สัปบุรุษ) ในสมัยนั้นเรียกว่า สุเหร่า หรือ กุฎี (เพราะมีรูปร่างเหมือนกะฎีหรือวิหารทางพุทธศาสนา) ซึ่งลักษณะเช่นนี้ยังมีให้คนรุ่นหลังได้เห็นอีกแห่งเดียวคือ มัสยิดบางหลวงหรือกุฎีชาวริมคลองบางหลวงในปัจจุบัน แต่เดิมตัวอาคารที่ก่ออิฐถือปูนมีลักษณะเป็นรูปทรงปั้นหย่าเช่นเดียวกับอาคารไม้เดิม ตรงกลางอาคารมีเสากลางเพื่อรับน้ำหนักโครงหลังคาที่มุงด้วยกระเบื้องโบราณ มีความกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ จำนวนสัปบุรุษเพิ่มมากขึ้น คณะบริหาร (ทรัสต์) ในยุคนั้นได้ซ่อมแซมปรับปรุงตัวอาคารนี้ด้วยการขยายประตูทางเข้าออกมาอีก รวมความยาวของตัวอาคารเป็น ๑๖ เมตร แต่ความกว้างยังคงเดิมคือ ๘ เมตร และได้เปลี่ยนโครงหลังคาใหม่ ใช้กระเบื้องสีเหลี่ยมขนาด ๘ x ๘ นิ้ว

ในปัจจุบันยังคงใช้บางอาคารอยู่บ้าง และได้รื้อเสากลางออก ทำซุ้มประตูหน้าต่างเป็นลวดลายไม้ฉลุแบบไทยทั้งหมด รวมทั้งศิลปะเป็นไปตามแบบไทยทุกประการ มัสยิดสวนพลูคือชื่อที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อทางราชการเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ก่อนหน้านั้นเป็นที่รู้จักกันในหมู่ทั่วไปว่า “บ้านสวน” เนื่องจากเป็นมัสยิดที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในกรุงธนบุรี มีประวัติความเป็นมาย้อนหลังประมาณ ๑๘๐ ปี ต่อมา เมื่อมัสยิดได้จดทะเบียนและมีคณะกรรมการบริหาร ตาม พ.ร.บ. มัสยิดอิสลามแล้ว โดยการนำของท่านอิหม่าม ฮัจยีอับดุลจามิด จุลธีระ ได้ต่อเติมอาคารด้านตะวันออกไปอีก ๘ เมตร แต่ยังคงรักษารูปแบบของตัวอาคารเดิมไว้ทุกประการ และได้ปรับปรุงตัวบาแล (เรือนไม้) ซึ่งมีอยู่ต่อจากตัวอาคารมัสยิด ด้วยการปรับพื้นลดลงทำแนวต่อเนื่องไปกับตัวอาคารมัสยิด ประมาณ ๒๔ เมตร เมื่อเวลาผ่านไป ความทรุดโทรมและคับแคบ เนื่องจากสัปบุรุษเพิ่มทวีขึ้นเป็นจำนวนมาก ในระยะหลัง ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ประชุมร่วมกับสัปบุรุษ และยุวมุสลิม สวนพลู มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องรื้อตัวอาคารเดิมออกทั้งหมด และวางโครงการก่อสร้างมัสยิดหลังใหม่ ซึ่งขณะนี้ได้มีทุนดำเนินการอยู่ ๒๘๐,๐๐๐ บาท ซึ่งบริจาคโดย ฮัจยะฮ์เนาะ ยกยอคุณ และเมื่อวางโครงการดำเนินงานแล้วได้มีผู้มีจิตศรัทธา (สัปบุรุษ) และมุสลิมท้องถิ่นอื่น ๆ สนับสนุนการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ ดังปรากฏในปัจจุบันซึ่งใช้ทุนดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จเฉพาะอาคารเป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๐๔๐,๕๕๒ บาท และได้เสริมสร้างปรับปรุงเสาปิง (หอกลอง) ซึ่งของเดิมชำรุดให้เป็นรูปแบบตามศิลปะเข้ากับตัวอาคารหลังใหม่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่มองดูเด่นเป็น

ตระหง่านประจักษ์ชัด หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งก่อสร้างที่สูงที่สุดประจำหมู่บ้านสวนพลู และได้มีการปรับปรุงอีกหลายจุดภายในมัสยิด และได้ทำพิธีเปิดเฉลิมฉลองอาคารมัสยิดสวนพลูหลังใหม่วันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

๔.๒.๒ การมีส่วนร่วมในการทำงาน

จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม จะพบว่าศาสนาพุทธให้การสนับสนุนสตรีเป็นอย่างมาก การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ และในระดับต่างๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา เข้าร่วมวิปัสสนากรรมฐาน จัดกิจกรรมทางด้านศาสนาในเทศกาลวันสำคัญ (วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา) เป็นประจำ เข้ามาทำกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านศาสนา การจัดดอกไม้ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการทำบุญ เนื่องจากผู้หญิงเข้ากับคนได้ง่าย ช่างเจรจา และในการช่วยในเรื่องทำอาหาร เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน เข้ามาช่วยเหลือในทางโรงครัว การออกร้านตั้งโรงทาน ออกแบบบริเวณงาน การทำบัญชีการเงินหลังเสร็จงาน เพื่อนำเงินเข้ามาบำรุงวัด จัดข้าวของถวายพระมากมาย และยังจัดให้สตรีเข้ามาเป็นกรรมการวัดด้วย การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านพุทธศาสนา เช่น การสนับสนุนแม่ชีให้สามารถเข้าร่วมบรรยายธรรมให้กับชุมชน หรือถ้าไม่มีก็ควรจะทำให้การสนับสนุนให้มีการพัฒนาสตรีให้มีศักยภาพทางด้านเป็นผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ ส่วนในด้านสังคม ในบางหมู่บ้านก็มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้หญิง และในหลายๆ หมู่บ้านยังมีกลุ่มสตรีที่เป็น สท. อบต. กลุ่มผู้นำชุมชน ก็เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ เช่นในองค์กรได้มอบหมายให้สตรีมีหน้าที่ที่สำคัญในการเข้าร่วมงานต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีการจัดตั้งฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ และกองบริหารชุมชนสัมพันธ์ กองพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ โดยให้สตรีเข้าไปมีบทบาททางด้านสังคมในชุมชนต่างๆ ส่งผลให้องค์กรได้รับผลประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจเป็นอย่างมาก และส่งผลให้องค์กรได้รับความไว้วางใจจากชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

สำหรับศาสนาคริสต์ได้ให้การสนับสนุนสตรีในลักษณะตามหลักการลำดับการทรงสร้าง พระเจ้าทรงตั้งอาดัมเป็นผู้ชายคนแรกของโลกมาก่อน และอีวาเป็นผู้หญิงจากกระดูกของอาดัม เหตุฉะนั้น ผู้หญิงจึงเกิดมาจากผู้ชาย ดังนั้นในลำดับผู้ชายมาก่อนจึงเป็นผู้นำ ผู้หญิงจึงเป็นผู้ตาม ในคริสต์จักรก็คือเราจะนิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ แต่ในกรณีพิเศษเช่นผู้หญิงรู้จักพระเจ้าก่อน และในพื้นที่ไม่มีโบสถ์ของคริสเตียนอยู่เลย และผู้หญิงเป็นคนเดียวที่รู้จักก็จะให้ผู้หญิงเป็นผู้นำก่อน และวันหนึ่งมีคนที่เป็นคริสเตียนที่รู้จักพระเจ้าที่เป็นผู้ชาย ถ้าเป็นไปได้ผู้ชายเป็นผู้นำจะดีกว่า โดยสรุป ในลำดับผู้ชายจะเป็นผู้นำก่อน ในแต่ละกรณีพิเศษบางกรณีอาจจะมีผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้นำในช่วง บางเวลา แต่พระเจ้าไม่ได้ปิดกั้น ในศาสนาคริสต์จะเน้นเรื่องเนื้อหาในพระคัมภีร์ที่มีมากมาย และหลากหลาย ทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เรื่องสุขอนามัย เรื่องความเชื่อ ทั้งหมดนำมาเขียนและสอนตามหลักพระคัมภีร์อยู่แล้ว เช่น จะสอนเรื่องสุขอนามัย ก็จะคัดเลือกเอาแต่เรื่องนี้มาสอน เป็นต้น

สำหรับศาสนาอิสลามได้ให้บทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมในการทำงานศาสนาเปิดให้สตรีเข้าได้ทุกสถานที่ แต่จะต้องพิจารณาจากบทบัญญัติว่าสตรีต้องมีความสะอาด และเรียบร้อย เช่น ไม่มีประจำเดือน และมีการกำหนดราศี สิ่งสกปรก ตามที่ได้บัญญัติไว้แล้วเข้าไปในมัสยิดได้ ตลอดจน

การทำหน้าที่ต่างๆ สามารถทำได้ ยกเว้น การเป็นโตะอีหม่าม และเป็นปีลา (ผู้ประกาศ) เพราะจะต้องมีการปรากฏตัว เพราะส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย เพราะจะมีการตอบจึงเห็นควรให้ผู้หญิงตอบ จะพบว่าสตรีมีการเข้าร่วมองค์กรต่างๆ และไม่มีผลกระทบอะไรกับศาสนา เช่น การร่วมเดินรณรงค์ต่อต้านโรคเอดส์ การหยุดทำลายสัตว์ โครงการของ กทม. เราก็สามารถเข้าร่วมได้ หรือการเลือกตั้งเราก็ไปร่วมรณรงค์ด้วยได้ โครงการสาธารณกุศลไปร่วมได้ในกิจกรรมต่างๆ^{๒๒}

๔.๒.๓ กระบวนการส่งเสริมบทบาทสตรี

จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทสตรีในการดำรงชีวิตประจำวัน พบว่า สตรีมีความสามารถเพียงการเป็นแม่บ้าน หรือแม่ที่คอยเลี้ยงดูบุตรหลานของตนเอง มากกว่าการจะได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่ หรือถ้ามีก็มีจำนวนน้อยมากบางพื้นที่จะเห็นได้ว่ามีเพียง ๑-๒ ท่าน เท่านั้น เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการมอบหมายให้พระเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นส่วนใหญ่ การกำหนดกระบวนการทำงานจึงเป็นลักษณะของการมอบหมายหน้าที่ให้พระแต่ละรูปเป็นผู้ดำเนินการ แต่ก็มีบางที่จะได้มอบหมายให้สตรีช่วยตามความสามารถ ลักษณะเป็นการศึกษา กระบวนการโดยให้พระเป็นผู้ชี้แนะทางศาสนาให้กับนักเรียนหญิง โดยจัดให้สตรีมีการเรียนรู้บทบาทหลายๆด้าน โดยสนับสนุนที่พิกาศัย ให้ครูเขามาใช้สถานที่ในการเรียนการสอน และที่สำคัญทางวัดได้สนับสนุนให้สตรีเป็นสัปปะหรือหญิงได้ ทั้งนี้ ทุกกิจกรรมจะต้องมีการกำหนดกระบวนการให้เป็นขั้นตอน และให้สตรีมารับนโยบายจากพระที่เป็นหัวหน้าทีมนำไปปฏิบัติ หากมีปัญหาที่จะนำมาปรึกษาซึ่งในแต่ละครั้งที่มีกิจกรรมก็พบปัญหาเช่นกัน อาจจะเป็นด้วยทางกายภาพของสตรี การจัดกระบวนการในการทำหน้าที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดี และป้องกันการทุจริตในแต่ละขั้นตอนด้วย การกระจายงานในการทำงานหลายๆ คน ก็เป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพและจะได้ช่วยกันระดมความคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหาที่มันเกิดขึ้นได้ การแบ่งหน้าที่การทำงานสามารถทำงานได้อย่างสบายใจและมีคุณภาพ เช่น ถ้าเห็นว่าสตรีมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย การสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมก็เป็นการเพิ่มบทบาทของสตรีได้มากขึ้น ที่เห็นได้ชัดคือการเรียนการสอนที่ใช้ภายในโรงเรียนจะใช้ครูผู้หญิงมากกว่าครูผู้ชาย เพราะฉะนั้นจะต้องเร่งส่งเสริมให้สตรีมีความพร้อมในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นแค่เฉพาะบุคลิกภาพ การเปิดโอกาสให้สตรีเข้าบวชเนกขัมมจารีณี บวชชีพรานต์ หรือเมื่อมีงานวัดก็จะจัดให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรม ถือว่าเป็นการส่งเสริมเบื้องต้น พอสตรีเริ่มที่จะเติบโตก็จะมีส่งเสริมในรูปแบบต่างๆเพิ่มขึ้น พิจารณาจากความรู้ความสามารถเป็นจุดแรกก่อน และต้องเห็นว่ามีความพร้อมที่จะทำงานด้านนั้นๆ ได้ด้วย การดำเนินการต่างๆ องค์กรจะต้องจัดทำเป็นกระบวนการ และมีขั้นตอน เช่น การฝึกอบรม การส่งพนักงานเข้าศึกษา การเข้าเรียนรู้วิธีการพัฒนาชุมชน องค์กรมีการสนับสนุน และการส่งเสริมในแต่ละครั้งเป็นการลงทุน ดังนั้นการส่งเสริมสตรีจะต้องเล็งเห็นแล้วว่าสตรีจะต้องมีบุคลิกภาพที่ดี และสามารถแสดงบทบาทของตนได้เป็นอย่างดี

^{๒๒} สัมภาษณ์ สมาชิกมัชยิตสวนพลู, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มัชยิตสวนพลู วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

จากหลักศาสนาคริสต์พิจารณาจากหลักคำสอนเห็นได้ว่าการจัดกระบวนการส่งเสริมสตรี โดยอาศัยหลักการลำดับการทรงสร้าง พระเจ้าทรงตั้งอาดัมเป็นผู้ชายคนแรกของโลกมาก่อน และอีวาเป็นผู้หญิงจากกระดูกของอาดัม เหตุฉะนั้น ผู้หญิงจึงเกิดมาจากผู้ชาย ดังนั้นในลำดับผู้ชายมาก่อน จึงเป็นผู้นำ ผู้หญิงจึงเป็นผู้ตาม แต่ในกรณีพิเศษเช่นผู้หญิงรู้จักพระเจ้าก่อน และกลับไปจังหวัดของตัวเอง เช่นอุบลราชธานี และในจังหวัดนั้นยังไม่มีโบสถ์ของคริสเตียนอยู่เลย และผู้หญิงเป็นคนเดียวที่รู้จักก็สามารถให้เป็นผู้นำไปก่อนได้ และเมื่อมีผู้ชายที่เป็นคริสเตียนที่รู้จักพระเจ้า จึงให้เปลี่ยนเป็นผู้ชายได้ โดยสรุป ในลำดับผู้ชายจะเป็นผู้นำก่อน แล้วแต่กรณีพิเศษบางกรณีอาจจะมีผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้นำในบางช่วง บางเวลา ที่พระเจ้าไม่ได้ปิดกั้น มีการแบ่งบทบาท ความรับผิดชอบ ในหลายบทบาท เรียกว่า ความสามารถในแต่ละเพศ เช่น บางคนที่มีความรู้ด้านบัญชีผู้หญิงจะได้เข้ามาดูแลในบทบาทนี้ คริสตจักรเปิดให้เข้ามาดูแล ตัวอย่างเช่น คริสตจักรการเขาเยี่ยมเยียนเด็กที่ขาดความอบอุ่น นักโทษในเรือนจำ คนที่เราจะเข้าไปเยี่ยมเยียนไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความตั้งใจอาจจะเป็นได้ทั้งชายหรือหญิง เราไม่ปิดกั้น คริสตจักรไม่ได้เอาโบสถ์ไปแต่ใช้กระบวนการส่งเสริมด้วยคนไม่ว่าจะเป็นทั้งชายหรือหญิง ที่ต้องการไปร่วมไปช่วยเปลี่ยนแปลงสังคม ไปทำให้เด็กๆ ที่อยู่ในสถานพินิจมีชีวิตที่ดีขึ้น มีจริยธรรมที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเราจะให้ความสำคัญต่อพระคัมภีร์มาเป็นอันดับหนึ่ง เราไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเพศหญิงหรือเพศชาย การดำเนินชีวิตอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับพระคัมภีร์ เราใช้พระคัมภีร์เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ได้ใช้คำสอนของพระอาจารย์เป็นหลัก หรือประธานคริสตจักรเป็นหลัก คำสอนจากผู้นำทั้งหลายก็ต้องมาจากหลักคำสอนในพระคัมภีร์ โดยใช้พื้นฐานของพระคัมภีร์นั้นๆ จะเห็นได้ว่าในพระคัมภีร์ได้จัดให้มีกระบวนการอย่างเห็นได้ชัดว่า ผู้นำศาสนาจะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น และจึงได้จัดอันดับสตรีมาเป็นที่สอง การแสดงบทบาทของสตรีก็จะถูกจำกัดด้วยพระบัญญัติของศาสนาด้วย

ส่วนศาสนาอิสลามจากการวิจัยพบว่าสตรีมีบทบาททางด้านสังคม ศาสนา ในรูปแบบที่หลากหลายอย่างมากมาย ซึ่งไม่ขัดกับบทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม ในเรื่องของการพัฒนา ช่วยเหลือ ปรับปรุง หรือการเป็นคณะกรรมการ การช่วยด้านอื่นๆ อีกมาก แม้แต่จะเป็นกำลังสำคัญในการทำงานให้สังคม องค์กรมุสลิมมีความเข้มแข็ง และก้าวหน้า ตลอดจนการทำหน้าที่ต่างๆ สามารถทำได้ ยกเว้น การเป็นโต๊ะอิหม่าม และเป็นบิลาล (ผู้ประกาศ) เพราะจะต้องมีการปรากฏตัว เพราะส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย เพราะจะมีการตอบคำถามซึ่งอิสลามถือว่าเป็นเรื่องสำคัญผู้ที่จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับนับถือจากชุมชนอย่างมาก จึงไม่เห็นควรให้ผู้หญิงตอบ พระคัมภีร์ไม่ได้มีการปิดกั้นแต่กลับมีการส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสนในทุกอย่าง เช่น ให้สตรีมาเป็นอนุกรรมการ ให้สตรีมาเป็นผู้ทำงานร่วมกับคณะกรรมการ เรื่องการทำอาหาร การทำบัญชี การทำอะไรก็ส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างด้วย เช่น ด้านการศึกษาให้วิชาความรู้ ส่งเสริมให้สตรีมีการแสดงออกไป ทั้งในด้านความคิดเห็น ด้านองค์ความรู้ต่างๆ แม้แต่การแต่งตั้งสตรีเป็น คณะอนุกรรมการ นโยบายของมัสยิด ความเข้าใจในด้านศาสนา ใครที่มีความรู้มากหน่อยก็จะมี การแบ่งองค์ความรู้ทาง Line หรือ Facebook live ซึ่งกันและกัน ถ้ามีเอกสารเราก็จะแจกกันในกลุ่ม ตัวอย่างเช่น สตรีได้แบ่งกลุ่มเล็กๆ เราเรียกว่ากลุ่มมุสลิมะฮ์ แปลว่ากลุ่มสตรี ได้จัดทำกิจกรรมในช่วงเทศกาลทำบุญ งานสุเหร่าจะมีการเลี้ยงน้ำชา รวมไปถึงการบริจาคเงิน ๕,๐๐๐.- บาท และจาก บทบาทดังกล่าวก็จะได้รับเกียรติให้ไปร่วมงานในสถานที่ต่างๆ และมีบทบาทในสุเหร่าเพิ่มมากขึ้น

ถือได้ว่าการจัดทำกระบวนการให้สตรีเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น หรือทางด้านศาสนาได้จัดให้มีกระบวนการโดยใช้หลักทางศาสนาเขามำกำหนดหลักเกณฑ์ ตลอดจนวิธีการปฏิบัติของนิปา ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาถ่ายทอดหลักศาสนาให้กับลูกหลาน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าตามหลักศาสนามีการกำหนดกระบวนการต่างๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และให้การส่งเสริมบทบาทสตรีได้ในอีกระดับหนึ่ง

๔.๒.๔ หลักคำสอนทางศาสนา

จากการวิจัยพบว่าบทบาททั้งของเพศหญิงและเพศชายตามหลักคำสอนทางศาสนาจะมีลักษณะคล้ายๆกัน จะต้องเป็นคนประหยัดหรือมีความเรียบร้อย เป็นคนมีจริยธรรม หรือมารยาทที่ควรจะทำได้ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา สตรีก็มีความสามารถพอสมควรถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะตัว ถ้าทำได้ก็ควรจะสนับสนุน แต่ถ้ามีวิธีการใดที่ดีๆ ก็ควรจะแนะนำให้กลุ่มชนเพื่อจะได้มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น หรืออาจจะดียิ่งกว่าเก่า มีความสุภาพ เรียบร้อย และมีกริยาวาจาที่ควรจะได้รับ การต้อนรับจากสังคมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับมารยาทที่จะอยู่ร่วมกันภายในวัด หากสตรีมาเป็นหมู่คณะจะทำงานได้ดีถือว่าทำงานเป็นทีมได้ดีกว่ามาคนเดียว และสามารถทำงานร่วมกับผู้ชายได้ดี เพราะทางวัดไม่ได้มีการกีดกันเนื่องจากกิจกรรมทางวัดจะต้องทำงานในรูปแบบต่างๆกัน โดยใช้หลักคำสอนตามหลักศาสนา โดยนำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกในการเทศน์ สอนเรื่องความสามัคคีในการทำงานเป็นหมู่คณะ การไม่แบ่งแยกในการใช้สิทธิหน้าที่ความไม่เท่าเทียมกัน ในการทำงานจึงมักจะประสบความสำเร็จ และอีกประการหนึ่งในการสอนหนังสือในโรงเรียนก็จะมี การดึงความสามารถของแต่ละคนออกมา จะได้ว่าคนไหนเหมาะกับงานไหน และก็จะจัดสรรงานให้ตรงกับ คน เช่นห้องเรียนที่ได้ไปสอนก็มีหัวหน้าชั้นเรียนเป็นผู้หญิง ประธานนักเรียนก็เป็นผู้หญิง แสดงว่า สังคมได้เปิดกว้างการเป็นผู้นำของทุกเพศเท่าเทียมกันตามความสามารถ ดังนั้นถ้าแบ่งตามความสามารถเขาก็จะทำงานได้ตรงอย่างที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักคำสอนทางศาสนา ของการอยู่ร่วมกัน กัลยาณมิตร ทั้งนี้จากคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่แล้ว หลวงพ่อสังสอนเป็นประจำว่าการดำเนินชีวิตปัจจุบันของมนุษย์อยู่บนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น การทำงาน หรือใช้ชีวิตในแต่ละวันก็ใช้หลักคำสอนเป็นแนวทางดำเนินชีวิต การสั่งสอนจึงใช้แนวทางเดียวกันในการสั่งสอนสตรีที่เข้ามาทำบุญในวัด เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการสอนด้านเมตตา กรุณา โดยการส่งเสริมการอบรมด้าน ศาสนาจัดให้มีการเทศน์ เพื่อให้ชุมชนบริเวณใกล้เคียงได้เข้ามาศึกษาและได้ฟังธรรมะ หรือจัด กิจกรรมในวันแม่ได้มีกิจกรรมประกวดความผูกพันระหว่างลูกและแม่ เป็นต้น อย่างเช่น ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จะเป็นต้นต่อของทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกอย่างก็จะต้องดูย้อนกลับ ว่าครูรู้ทุกอย่างแต่ทำไม่ได้ เราจะต้องไล่มาตั้งต้นต่อต้นเหตุ สาเหตุ มาสู่จุดผลการสำเร็จ ผู้นำศาสนาได้นำคำสอนทาง พระพุทธศาสนา มาสอนกับชุมชน ชาวบ้าน ในลักษณะความเป็นอยู่ให้ใช้ชีวิตอย่างมีสติ และสอนให้อยู่กับความเป็นจริงไม่ให้ความอยากเข้ามาครอบงำ ในชีวิตของเราที่จะต้องผลัดพลาตกับสิ่งที่เรารัก อยู่ตลอดเวลา แต่ท่านก็สอนให้มีการปล่อยวางตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ชีวิตเราจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการขึ้นและลง ดังนั้น เราก็จะสามารถนำหลักคำสอนไปช่วยเหลือสังคม ได้อีกในระดับหนึ่ง

จากการวิจัยกลุ่มของผู้นับถือศาสนาคริสต์ พบว่า ตามหลักการของชาวคริสต์จักร ผู้หญิงควรที่จะมีส่วนได้ช่วยเหลือ พระเจ้าเลี้ยงเห็นคุณค่าของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าในฐานะอะไร หรือทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชาติ พระเจ้าทรงเลี้ยงเห็นรูปแบบที่สามารถมีคุณค่าในตัวเอง เช่นหญิงหม้าย ลูกกำพร้า คนยากจน มีคำสอนในคัมภีร์สมัยโบราณกล่าวว่า เวลาเก็บบ่อน หรือข้าวจะไม่เก็บหมด เพื่อเปิดโอกาสให้คนจนมาเก็บผลิตผลนั้นไปได้ ถือว่าเป็นหลักศาสนาที่พระเจ้าทรงให้ไว้ เมื่อเรารู้จักและมีความเชื่อในพระเจ้า พระองค์ก็จะให้เราได้ดูแลผู้อื่น ไม่เพียงแต่ในครอบครัวตัวเอง ในคริสตจักรที่เรามีส่วนในพระพร ที่เราเรียกว่าพี่น้อง รักกันดังครอบครัว และเราสอนให้กันและกัน รักเราในสังคมด้วย เช่นเราจะไปปฏิบัติงานต่างๆ โครงการช่วยเหลือคนยากจน เด็กด้อยโอกาส ช่วยเหลือคนที่มีความพิการที่มีปัญหา หรือแม้แต่กิจกรรมในทุกๆด้านที่เรามีส่วนและสามารถจะช่วยให้ได้ ในกรณีการเลี้ยงเด็ก ซึ่งมันเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้หญิง คริสตจักรของเราก็มีการสร้างคำสอนในเรื่องนี้ด้วย เพื่อจะได้เข้าถึงคนและชุมชน ส่งผลให้รากฐานของเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ คริสตจักรของเราก็มีส่วนในเรื่องนี้ด้วยอย่างมาก เนื้อหาในพระคัมภีร์ซึ่งมีสาระสำคัญของเนื้อหาที่มากมายและหลากหลาย ทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เรื่องสุขอนามัย เรื่องความเชื่อ ที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ทั้งหมดนำมาเขียนและสอนตามหลักพระคัมภีร์ เช่น เราจะสอนเรื่องสุขอนามัยของสตรี เราก็จะเอาแต่เรื่องเหล่านี้มาสอนสตรี ทำให้สามารถช่วยงานกับทางคริสตจักรได้มากจนไม่สามารถขาดสตรีได้ และไม่สามารถขับสตรีออกไปจากคริสตชนได้ เพราะว่ามีงานซึ่งสตรีสามารถทำได้ เป็นกำลังของคริสตจักร และสามารถทำงานควบคู่ไปกับชายได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น เราจัดงานวันขอบคุณพระเจ้าก่อนวันคืนสู่เหย้าของคริสตจักร วันนั้นเรามีผู้ชายมาจำนวน ๕๙ คน ส่วนผู้หญิงมาจำนวน ๕๑ คน ซึ่งแสดงว่ามีผู้ชายจำนวนมากกว่าแต่ก็ถือว่าใกล้เคียง ส่วนวันธรรมดาผู้หญิงจะมามากกว่า แสดงให้เห็นว่าสตรีมีความสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี ส่วนในเรื่องคำสอนตามหลักศาสนาสตรีให้ความสำคัญมาก อย่างเช่นคาทอลิกมีการใช้คัมภีร์ส่วนหนึ่งเท่านั้นที่เป็นคำสอน และยังใช้คัมภีร์อีกเล่มหนึ่งซึ่งบาทหลวงจะเป็นผู้ใช้เท่านั้น เป็นการเอาบางส่วนมาเขียนเป็นคำสอนเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าตามหลักคำสอนมีการเลือกลักษณะการใช้คำสอนกับบุคคลที่ควรจะได้รับการสอนที่แตกต่างกัน

ส่วนในศาสนาอิสลามที่ผู้วิจัย ได้พบเห็นว่าในยุคสมัยก็มีความเข้มแข็ง แต่เราก็มีความสามารถแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น ในอดีตเมื่อ ๕๐ ปีก่อน สตรีก็เริ่มได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมในสุเหร่าได้มากขึ้น ซึ่งมีผู้ใหญ่ส่งเสริมกันมาและทำงานช่วยเหลือมุสลิม แต่ละแห่งจะเชิญมาสมาชิกในกลุ่มไปและมีการช่วยเหลือทางด้านสิทธิสตรี เท่าที่สตรีก็จะสามารถทำได้สตรีก็จะไปช่วย มีความสามัคคีกับกลุ่มอื่นๆ ร่วมกันได้ ไม่มีปัญหา เราจะมีแยกกิจกรรมว่าควรทำหรือไม่ควรตามหลักคำสอนของศาสนา ตามข้อบังคับ เช่น การไปไว้อาลัยผู้เสียชีวิตเราก็ไปร่วมงานได้ เราไปให้เกียรติผู้ตาย หรือครอบครัวผู้ตาย แต่เราไม่สามารถขึ้นเมรุ หรือนำดอกไม้จันทร์ขึ้นไปได้เท่านั้นเอง หรืองานบวชนาค เราไปร่วมพิธีกรรมไม่ได้ ตามหลักคำสอนในพระคัมภีร์ไม่สามารถนำไปประยุกต์เปลี่ยนแปลง สังคยานา แก้วไข ไม่ได้เลย เนื่องจากคำสอนของอัลกุรอานจะเป็นคำสอนที่ต้องปฏิบัติเท่านั้น นอกจากจะเอาคำสอนมาสอนให้เข้าใจมากขึ้นแล้ว ในทุกวันศุกร์ มีกิจกรรมการละหมาด (คือการสวดมนต์) และการบรรยายธรรม (เทศน์) คุตบะห์ เป็นกลุ่มในมัสยิด ซึ่งจะเปิดให้สตรีสามารถเข้าร่วมรับฟังและเข้าร่วมปฏิบัติร่วมกับชายได้ เราสามารถนำไปประยุกต์ในกิจกรรมต่างๆ ได้ เช่น หากมีคนป่วยเราจะเข้าไปเยี่ยมและให้กำลังใจ ส่วนหลักคำสอนมีการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทการเป็น

ผู้นำไม่มากนัก เช่น สตรีสามารถที่จะทำหน้าที่เป็นเทรณูญิก เก็บเงิน ดูแลบัญชี หรือดูแลฝ่ายทางด้านฝ่ายเรื่องมัสยิด (ดูแลเรื่องศพ) ก็จะจัดการในเรื่องประเภทนี้ ผู้หญิงที่เป็นคณะกรรมการก็มีผู้หญิงที่มีกิจกรรมทางด้านอื่นๆ โดยมีการแบ่งหน้าที่กันไปเป็นฝ่ายๆ โดยฝ่ายหญิงจะมีผู้นำ ๒ คน แบ่งหน้าที่เป็นทำกิจกรรมทางด้านอาบน้ำศพ หากมีใครเสียชีวิตผู้นำหญิงก็จะไปทำพิธีให้ ญาติก็จะไปอาบ ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี บทบาทของสตรีก็มีในลักษณะการให้คำสอน หรือก็มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สตรีปฏิบัติตัวให้เป็นคนดี มีการช่วยเหลือในการยับยั้งกรณีการปฏิบัติตัวไปในทางที่ไม่ดี และมอบหมายให้มีการปฏิบัติตัวโดยการสั่งสอนทางศาสนาให้ประพฤติตนให้ดีขึ้น หลักคำสอนจะจัดให้มีกระบวนการอย่างเช่นกลุ่มที่จะมาทำการบรรยายธรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายเป็นอาจารย์บรรยายธรรม หรืออาจจะเชิญอาจารย์มาบรรยายธรรมที่เป็นผู้ชาย ถ้าถามว่ามีอาจารย์บรรยายธรรมที่เป็นสตรีก็มีส่วนใหญ่จะมีที่อื่น ที่มีมัสยิดที่นี่จะไม่ค่อยมี อาจารย์บรรยายธรรมจะเป็นตำแหน่งเฉพาะบิลาต โดยทั่วไปจะมีหัวข้อการทำความดีต่อมนุษยเพื่อนบ้าน เกี่ยวกับศาสนาอะไรผิดอะไรถูกตามหลักศาสนา ก็มีข้อห้ามบางอย่างเช่น เรื่อง ห้ามใช้ห้ามกิน บางมัสยิดมีการอบรมทางด้านต่างๆ โดยเปิดอบรมไปพร้อมกันทั้งหญิงและชายไม่เลือกเพศ จะมีการบรรยายธรรมทั้งหญิงและชาย อย่างมีหัวข้ออะไรที่สำคัญ อาจารย์ก็จะบรรยายไปผู้ฟังก็จะเป็นทั้งหญิงและชาย เคยมีการบรรยายธรรมโดยการนำศาสนาทั้ง ๓ มาอภิปราย เช่น อิสลาม คริสต์ พุทธ โดยใช้วิธีถกปัญหาร่วมกัน เราจะไม่ชี้ลงไปว่าศาสนาใดจะดีหรือไม่ดี เพราะทุกศาสนาสอนให้เราเป็นคนดีมันอยู่ที่การกระทำของตัวเองเราเองมากกว่าว่าจะสามารถทำได้เท่าไร ตามหลักคำสอนขององค์กรหลักที่นำมาพัฒนาสตรี เช่น การให้สตรีที่ออกจากบ้านต้องคลุมผม ก็จะสั่งสอนให้คลุมผม กรณีส่งเสริมอาชีพการทำงาน หรือความเป็นอยู่ เช่น มีการสอนให้มีการทำอาหาร เย็บปักถักร้อย หลักคำสอนเป็นคำสอนที่สมบูรณ์แล้ว ใครจะนำไปถือปฏิบัติได้เลย ไม่สามารถนำไปปรับเปลี่ยนได้ ถ้าใครนำไปปรับเปลี่ยนถือได้ว่าเป็นบาป หลักคำสอนในพระวจนะจะเป็นตัวนำให้สตรีไปสู่ความเจริญ ความดี และสามารถชี้แนะให้สตรีไปทิศทางที่ดีได้เมื่อสตรีนั้นได้ปฏิบัติ และยึดหลักคำสอนอย่างดี ซึ่งหลักคำสอนได้บัญญัติไว้อย่างแน่นอนและชัดเจน มีการนำคำสอนมาบรรยายให้ถือปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว

๔.๒.๕ ผลกระทบจากความหลากหลายทางศาสนา

ผลการวิจัยจากผู้นับถือศาสนาพุทธ ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนเห็นว่าศาสนาพุทธมีความยืดหยุ่น (สามารถปรับตัวได้ดีกว่า) ซึ่งอาจจะทำให้ศาสนาอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงได้ง่าย จะส่งผลต่อความเข้าใจเกิดความหักเหทางด้านความคิดได้ง่าย จึงต้องมีการแนะแนวให้ดี เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเหินเบนจากศาสนาอื่น ความหลากหลายทางศาสนาบางศาสนาไม่สามารถเข้าถึงได้ เช่น ศาสนาคริสต์ก็ไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากการจัดการเป็นกลุ่มของศาสนาจะเห็นได้ชัด เช่นการจัดกิจกรรมที่แตกต่างการเข้าร่วมก็มีความยากง่ายต่างกัน ดังนั้นการจะเข้าถึงในแต่ละศาสนาควรจะมีแนวคิด หรือแนวปฏิบัติที่เปิดกว้าง และสามารถให้บุคคลที่ต่างศาสนาได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อจะได้ทำความเข้าใจ และสามารถปรับตัวเองให้ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกิดขึ้น ซึ่งในชาวต่างๆ ทำให้เกิดความไม่สามัคคี และความเข้าใจในด้านศาสนาที่ผิดๆ ได้ ที่พบบ่อยหลายๆ คนจะอ้างว่าการปฏิบัติตนมาจากคำสอนของพระศาสนาในแต่ละยุคสมัย ซึ่งถ้าหากรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้องก็ไม่มันจะเป็นผลดีกว่าการเป็นปัญหาทางศาสนา แต่เนื่องจากไม่ค่อยจะใช้คำสอนมาเป็นข้อปฏิบัติ เช่น การดื่มเหล้า

การขาดสติ อาจมาจากสาเหตุเล็กๆ ในการนำไปสู่ความสับสนในคำสอนและไปสู่การความแตกต่างในแต่ละความเชื่อไปสู่ความหลากหลายของศาสนาได้ ส่งผลต่อการปฏิบัติตัวในแต่ละสังคมได้

ความหลากหลายทางศาสนาทำให้เกิดความเชื่อที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อบทบาทของสตรีในการนำไปปฏิบัติทำให้การพัฒนาสังคมเกิดความแตกต่างกัน ทำให้แต่ละสังคมในประเทศไทยก็แตกต่างกันไปด้วย จะเห็นได้ในข่าวซึ่งสังคมเหนือ ใต้ ออก ตก มีความแตกต่างและมีความประเพณีแตกต่างกัน มีข่าวที่แตกต่างกันบางเรื่องเหมือนกันแต่สังคมต่างก็ข่าวก็แตกต่างกันได้ ส่วนผลกระทบต่อสังคมชาวพุทธมีความเข้มแข็งจากความเชื่อถือ เห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะเข้าร่วมเป็นอย่างดี ตลอดจนการทำบุญใส่บาตรซึ่งในวันพระใหญ่มีการทำบุญเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีการสืบทอดทางพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลา เช่นการเข้าบวช การเข้ามาบวชชีพรหมณ์ตามวัดวาต่างๆ เป็นประจำและมากยิ่งขึ้น จากเห็นผลที่ทุกศาสนาสอนให้ทุกคนทุกเพศทุกวัยเป็นคนดี ช่วยเหลือสังคม ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม อย่างเช่นศาสนาพุทธก็จะปลูกฝังให้ทำความดี ให้ทาน ถวายทาน ไม่ตระหนี่ ไม่ใช่แค่เรื่องทำบุญเท่านั้น ก็ยังมีการช่วยเหลือทางสังคมเช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ และอีกมากมาย รวมไปถึงด้านการศึกษาให้โอกาสเด็กยากจน ช่วยเหลือผู้ป่วยอนาถา แต่ละศาสนาและอาชีพก็ทำหน้าที่แตกต่างกันไป ในสมัยนี้ไม่ได้จำกัดศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ก็สามารถมาทำงานร่วมกันได้ จะเห็นได้ว่าพื้นฐานทุกศาสนามีการสั่งสอนให้คนของตนประพฤตินให้เป็นคนดี ตามนโยบายในรัชกาลที่ ๙ ที่เปิดโอกาสให้มีทุกศาสนาในประเทศไทย มีการเปิดวัด โบสถ์ มัสยิด อยู่ใกล้เคียงกันบนถนนเดียวกัน จึงเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ในศาสนาพุทธมีความเชื่อที่ว่าผลของการกระทำทำอย่างไรก็จะได้อย่างนั้น แต่อย่างไรก็ตามหากเราจะต้องเข้าไปทำกิจกรรมกับต่างศาสนาอาจจะต้องปฏิบัติตนให้เข้ากับนิกายแต่ละศาสนาที่ผิดไปจากปกติ ทำให้เราต้องคำนึงถึงคำสอนทางศาสนาอื่นด้วย เพื่อจะได้ทำตนเองได้ถูกต้องตามธรรมะแต่ละนิกาย ตัวอย่างเช่นองค์กรรัฐที่มีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก และแต่ละประเทศก็นับถือศาสนาที่แตกต่างกัน การจะเข้าไปพัฒนาพื้นที่จะต้องเข้าใจสังคมในพื้นที่นั้นจะต้องเข้าไปศึกษา ตลอดจนศึกษารากเหง้าของประเทศนั้น หรือพื้นที่นั้นๆ พร้อมทั้งส่งผู้บริหารเข้าไปสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อพื้นที่ให้ได้ ดังนั้นความหลากหลายทางศาสนาก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการปรับตัวของพนักงาน พนักงานจึงต้องทำหน้าที่ของตนพร้อมทั้งต้องมีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ ตลอดจนทัศนคติในแต่ละศาสนาให้ได้ รวมถึงการนำเสนอองค์กรในรูปแบบใหม่ๆ ให้ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ แต่อย่างไรก็ดี ศาสนามีความสำคัญต่อความเชื่อของประชากรและชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ด้วย จึงเป็นเรื่องอ่อนไหวที่ผู้บริหารที่จะลงไปปฏิบัติหน้าที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนได้เร็ว จึงควรจะเป็นบทบาทของสตรีมากกว่า

ผลการสัมภาษณ์ชุมชนที่มาประชุมของศาสนาคริสต์ พบว่า ความหลากหลายของศาสนาไม่มีผลกระทบ เพราะในเรื่องของพิธีกรรมจะแตกต่างในบริบท ต่างคนต่างปฏิบัติตามหลักศาสนานิกายของตนเองไป แต่ละนิกายจะหลักคำสอนมีแก่นเหมือนกัน คือมีพระพรตสังคม เพราะว่าสังเกตหรือไม่ว่า ในแต่นิกายจะมีโรงเรียน โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์ดูแลผู้ด้อยโอกาสมาก ซึ่งถ้าตอบต่อสังคมเรามีหัวใจเดียวกัน ซึ่งจะไม่กระทบมาอย่างเช่นโรมันแคทอลิก มีรากเหง้าเดียวกัน ในยุคตั้งแต่ยิวอยู่ภายใต้โรมัน ตอนหลังกษัตริย์คอนสแตนตินมีความเชื่อในพระเจ้าจึงส่งเสริม คนมากมายก็

เชื่อจริง หรือเชื่อไม่จริง ตั้งแต่พระเยซูสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน คริสตจักรโรมันแคทอลิก แปลว่า คริสตจักรโรมันตามหลักสากล มีการปฏิรูปซึ่งอยู่ในช่วงเฟื่องฟู เช่นการมีพิธีกรรมแต่อาจจะไม่อยู่ในแก่นของพระเจ้า หรือมีพิธีกรรมที่มาก หรือมีการเปิดช่องว่างให้ทำผิดได้ ถึงแม้รายละเอียดจะแตกต่างกัน แต่สุดท้ายเราก็มองใจเดียวกันในพระเยซูคริสต์ ตอนนั้นละจึงเป็นจุดเริ่มต้น นิกายก็เริ่ม ตอนนั้นเริ่มที่โรมันแคธอลิกตะวันตก และกลายเป็นตะวันออก ต่อด้วยยุคกลางปฏิวัติ ทางที่จริงมีทั้งทางบวกและทางลบอยู่ในตัว ทางลบก็คือถ้ามีมากหรือหลายความเชื่อ หลายแบบ คนก็จะมีความรู้สึกตกลงว่าอะไรถูกอะไรผิด คนจะเป็นอะไร หรือลักษณะอย่างไรกันแน่ แต่ความหลากหลายตรงนี้เราถือว่าหากเกิดความหลากหลายและความเชื่อที่ไม่ผิดแผกจากเดิมจากพระคัมภีร์ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าผิดเพี้ยนไปจากพระคริสตธรรมคัมภีร์จากเดิม เราก็ถือว่าเป็นความเท็จเราถือว่าหากคำสอนผิดเพี้ยนจากเดิมเราถือว่าเป็นเท็จไม่สามารถนำมาอ้างอิงได้ แต่ถ้าไม่ผิดเพี้ยนจากพระคัมภีร์ แต่หากความคิดที่แตกต่างกันตามหลักศาสนาศาสตร์ที่แตกต่างกันบ้าง ความแตกต่างนั้นตามคำพระคัมภีร์เราก็ไม่ถือว่าเป็นความเท็จ เราก็ถือว่ามันเป็นสิ่งที่ดีเพราะเห็นว่ามันมีความหลากหลาย และความแตกต่างกัน เช่น บางคนชอบเบา บางคนชอบดัง บางคนชอบตื่นเต้น บางคนชอบอยู่อย่างสงบ อะไรแบบนี้ ก็สามารถครอบคลุมไปได้ทุกๆ หลายๆ แบบ หลายๆ บุคลิก ลักษณะของคน

ส่วนผลการสัมภาษณ์ชุมชนของศาสนาอิสลาม พบว่า อิสลามมีเพียงหนึ่ง แต่มิที่แตกต่างกันบ้าง บางคนเรียกว่าเป็นนิกาย บางคนก็ไม่เรียกเป็นแนวทัศนะ แต่ในหลักใหญ่ถือว่ามีเพียงหนึ่ง ส่วนทัศนะบางคนอาจจะทำแต่ก็ถือว่าอยู่ในหลักใหญ่เดียวกัน เกิดจากการตีความ การวิเคราะห์จากบทบัญญัติ จากการกระทำของพระศาสนา คือบางคนเห็นว่าทำแบบนี้ บางคนเห็นว่าทำแบบนั้น จึงเกิดเหตุ 2 ประการ เช่น บางคนว่าต้องใส่หมวก บางคนว่าไม่ต้องใส่ก็ได้ ซึ่งเป็นบทสำคัญ การใส่หมวกเป็นสัญลักษณ์แทนนั้นแต่ไม่บังคับ ส่วนของสตรีมีบทบัญญัติห้าม สตรีตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไปต้องปิดมิดชิดเห็นแต่ใบหน้าและฝ่ามือได้เท่านั้น แต่จะมีบางโรงเรียนเท่านั้นที่ไม่บังคับเฉพาะเด็กๆ เท่านั้น หรือการชำระบาปได้เฉพาะที่เมกกะ เพื่อขอคำกล่าวว่าจะไม่ปฏิบัติอีกต่อไป การไปเมกกะจะต้องมีความพร้อมเท่านั้นจึงจะสามารถไปได้ จากความหลากหลายทางศาสนาทำให้อาจจะมีผลกระทบ เช่น อิหร่านชีอะห์ กับซุนนี โดยถือหลักเดียวกันแต่ปฏิบัติต่างกันเท่านั้น อิสลาม แปลว่าสันติภาพ สันติ เช่น การทำความผิดของพระเจ้าศาสนาพุทธไม่ได้ไม่ได้ เป็นเรื่องส่วนตัวของพระเท่านั้น ไอเอสอาจจะไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามก็ได้ หรือกรณี ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะมีมือที่สามเพื่อสร้างสถานการณ์ให้เกิดความขัดแย้งกันภายในประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้นับถืออิสลามจะไม่ฆ่าใคร หรือเช่นทางศาสนาเทศที่สามในบทบัญญัติได้กำหนดไว้ชัดเจน คนที่ละเมิด เป็นคนผิดเพี้ยน สมัยก่อนมีเรื่องแบบนี้มาแล้ว พระเจ้าบัญญัติมาและสาปคนเหล่านี้เป็นถึง ในบทบัญญัติเมื่อหลายพันปีแล้ว ก็จะขึ้นอยู่กับครอบครัว และทางแพทย์ที่จะให้การอบรม ฟันฟูจิตใจ จะเห็นได้ว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามจะพยายามรักษาวัฒนธรรมของตนเอง และยังยึดหลักคำสอนของพระศาสนาเป็นอย่างดี การแต่งกาย หรือแม้แต่การประพุดติ ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎระเบียบของศาสนาจะเข้มงวด หรือแม้แต่จะให้ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นได้เข้าใจและเข้าร่วมนับถือศาสนาเดียวกับเรา ก็จะเห็นได้บ่อยครั้ง และเมื่อเราได้แนะนำบทบัญญัติหรือคำสอนแก่บุคคลภายนอก ซึ่งต่างก็จะเข้าใจได้เป็นอย่างดี ผลกระทบต่อสังคมในด้านดี หรือร้าย ก็อาจจะมีบ้าง อาจจะเป็นจากความไม่เข้าใจในหลักคำสอน ส่วนสังคมในด้านดี จะเห็นได้จากการที่สามมีจะต้องเข้านับถือศาสนาอิสลามตามภรรยานั้น

จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นที่ยอมรับทำให้สังคมสามารถขยายตัวออกไปได้เป็นอย่างมาก และเข้าใจในบทบาทของผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ด้วยดี

๔.๓ บทบาทสตรีในพหุศาสนากับการพัฒนาสังคม

ในสังคมที่ผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชายโดยเฉพาะสังคมไทย มีทางเลือกอยู่ ๒ ทาง คือ การมีภรรยามากกว่า ๑ คน หรือการผิดประเวณี ดังนั้นผู้หญิงที่มีจำนวนมากอาจจะหาทางตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายของตัวเองโดยการมีคู่และขายตัวเพื่อหาเลี้ยงตัวเองก็ได้ ดังนั้น บทบาทสตรีจึงจำเป็นต้องผลักดันตนเองในด้านต่างๆ ให้สูงขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับทัดเทียมกับเพศชาย

ผู้วิจัยได้พิจารณาบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำจากด้านต่างๆ เนื่องจากบทบาทสตรีที่จะเข้าสู่ยุคสังคม “ประเทศไทย ๔.๐” จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับบทบาทสตรีไทยมุสลิม : ในยุคโลกาภิวัตน์^{๒๓} เราในฐานะมุสลิมะฮ์จำเป็นต้องทำการศึกษาและรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในบริบททุกๆ ด้านของโลกยุคนี้ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับพระวจนะ ที่ว่า “จงศึกษาตั้งแต่อยู่นมถึงหลุมฝังศพ” เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของกระแสยุคโลกาภิวัตน์ของโลก โดยมุ่งเน้นในมิติที่สำคัญ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม และสาธารณสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ๒) ด้านเศรษฐกิจ และการอยู่รอดของสังคม ๓) ด้านการเมือง เพื่อความสมานฉันท์ ๔) ด้านวัฒนธรรม และสันติภาพ

๔.๓.๑ ด้านสังคม และสาธารณสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในสังคมไทยในยุคปัจจุบันจะพบว่าอิสลามได้กำหนดบทบาทของมุสลิมสตรี โดยแยกเป็นสถานภาพของสตรีและบุรุษให้เห็นเด่นชัดคือสภาพร่างกายและสรีระเป็นเงื่อนไข บทบาทส่วนใหญ่จะตกไปอยู่กับบุรุษมากกว่า ส่วนสตรีนั้นจะมีบทบาทเพียงน้อยนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องภายในบ้าน แต่ก็สามารถมีบทบาทนอกบ้านได้ ดังว่า “อัลลอฮ์ ชูบฮาฯ ทรงอนุญาตให้พวกเธอ ออกนอกบ้านได้เพื่อทำธุรกิจที่จำเป็น” (อรุณ บุญชม, มปป.:๑๑๔๐) บทบัญญัติไม่มีข้อห้ามให้สตรีประกอบอาชีพ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า สตรีมุสลิมไทยมีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านสังคมทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของสตรีจากสถาบันครอบครัวไปสู่สถาบันการเมือง

ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี^{๒๔} กล่าวว่า สตรีมุสลิมในอุดมคติ จะเดินตามทางนำแห่งอิสลามอันเต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ สร้างสรรค์ มีชีวิตชีวา สตรีตระหนักรู้ในหน้าที่ที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า รวมทั้งทั้งเพื่อนบ้านและสังคมโดยรวม กล่าวคือ สตรีมุสลิม เป็นตัวอย่างของความงดงามอย่างที่สุดของความเป็นผู้หญิงในสังคม ยังเป็นผู้มีความชาญฉลาด

^{๒๓} เอกสารประกอบการสัมมนาบทบาทสตรีด้านสังคม วันที่ ๗-๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร เขตหนองจอก กรุงเทพฯ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๗.

บทบาทของสตรีจะมีได้ ก็จะมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างเพศหญิง และเพศชาย โดยเร่งเห็นได้ว่าบทบาทสตรีที่มีความสามารถและที่จะต้องอาศัยผู้ชาย มีการพัฒนาทางด้านการศึกษา สถานที่ ที่อยู่อาศัย เพื่อให้มีสภาพที่ดีขึ้น ก็ถือว่าใช้ได้ทั้งด้านการศึกษา ตลอดจนถึงความเป็นอยู่ ครอบครัว ว่ามีลักษณะอย่างไร ทางศาสนาพุทธได้ประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาสตรีโดยใช้คำสอนของพระพุทธองค์เป็นการสอนในเรื่องการทำงาน การปฏิบัติตน การครองเรือน การอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งหากสตรีนำไปประยุกต์ใช้ก็จะได้ประโยชน์ไม่น้อย คำสอนของพระพุทธองค์เหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวันได้ตลอด^{๒๕}

จะเห็นได้ว่าด้านสังคมไทยในยุคที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างสูง จะเห็นได้จากโดยรวมการนำเด็กไปถวายเทียนพรรษาไม่ใช่ครูผู้ชาย แต่กลายเป็นครูผู้หญิง หรือการไปทำบุญต่างจังหวัด ๕ วัน จะกลายเป็นครูผู้หญิงมากกว่า ด้านสังคมหรือด้านอื่นๆ จะเป็นครูผู้หญิงที่สามารถให้ความรู้ได้มากกว่า ให้ความเข้าใจ มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า ผู้ชายอาจจะคิดว่ารู้แล้วเข้าใจแล้ว แต่ผู้หญิงมีความรอบคอบมากกว่า^{๒๖}

เช่นเดียวกับหลักการของคริสตจักร ผู้หญิงควรมีส่วนที่จะได้ช่วยเหลือ พระเจ้าเล็งเห็นคุณค่ามนุษย์ทุกคน ในฐานะทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชาติ พระเจ้าทรงเล็งเห็นรูปแบบ เช่นหญิงหม้าย ลูกกำพร้า คนยากจน มีคำสอนใน คัมภีร์ เช่นสมัยโบราณ เวลาเก็บอู่ หรือข้าวจะไม่เก็บหมด เพื่อเปิดโอกาสให้คนจนมาเก็บผลิตผลนั้นไปได้ จึงหลักที่พระเจ้าทรงให้ไว้ เมื่อเรารู้จักและเชื่อในพระเจ้า พระองค์ก็จะให้เราได้ดูแลผู้อื่น ไม่เพียงแต่ว่าในครอบครัวตัวเอง ในคริสตจักรที่เรามีส่วนในพระพร ที่เราเรียกว่าพี่น้อง รักกันดังครอบครัว และเราสอนให้เรา รักเราและสังคมด้วย เช่นเราจะไปปฏิบัติ เรามีโครงการช่วยเหลือคนยากจน เด็กด้อยโอกาส ช่วยเหลือคนที่มีสภาพจิตใจที่มีปัญหาด้วย ในทุกๆ ด้านที่เรามีส่วนและสามารถจะช่วยเหลือได้^{๒๗}

๔.๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ และการอยู่รอดของสังคม

ในด้านเศรษฐกิจและการอยู่รอดของสังคม บทบาทสตรีจะต้องอยู่ในระดับปากกัตดินถึบ ในยุคค่าเงินเฟ้อ หาเข้ากินค่า ยุคการผ่อนเป็นเรื่องธรรมดาการใช้เงินอนาคตเพื่อความอยู่รอดของครอบครัวจะเห็นได้จากบทบาทสตรีที่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและนำไปสู่ชุมชนโดยรอบ

ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี^{๒๘} กล่าวว่า สตรีกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้สามารถพิจารณาได้จากพัฒนาการ ดังต่อไปนี้

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสรวานุกิจ, เจ้าอาวาส, วัดทองศาลางาม วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๒๖} สัมภาษณ์ คุณอมราวดี ปาลกวงศ์ ณ อยู่ธยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม, โรงเรียนวัดทองศาลางาม วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๒๗} สัมภาษณ์ คณะคริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussio), คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๑๐.

ประการที่หนึ่ง สตรีกับความสัมพันธ์ครอบครัว ความพร้อมของสตรีก่อนจะออกไปสู่สังคม ในด้านต่างๆ ดังนี้ ๑) เรื่องของการศึกษา ๒) เรื่องของสุขภาพอนามัยที่ดี ๓) เรื่องของการประกอบอาชีพและรายได้ ๔) เรื่องของด้านสิ่งแวดล้อม ๕) เรื่องของด้านการเมืองการปกครอง

ประการที่สอง การสร้างพลังและเครือข่ายสตรี เปิดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน เช่น กลุ่มสตรีอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มสตรีผู้นุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อสร้างสรรค์และแสวงหาแนวทางให้ชุมชนนำอยู่และจะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างพลังร่วมกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ประการที่สาม การสร้างภาวะผู้นำสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยการมองกิจกรรมที่ปฏิบัติ คือ หากสตรีได้รับข่าวสารที่ดี ทันสมัย จะช่วยให้ผู้นำชุมชนที่เป็นสตรีได้ใช้ประโยชน์ในการรู้สภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การค้นหาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน จำแนกได้ ๕ ประเภท ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนสังคม (Social Capital) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนการเงิน (Financial Capital) สรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาสตรีจะต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เข้าสู่การเป็นผู้นำในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการและกำหนดทิศทางในการพัฒนา จึงต้องมีความเป็นผู้นำที่ดีในทุกด้าน เพราะปัจจุบันสตรีไม่ได้ขาดโอกาสในการพัฒนา ไม่ได้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

หรือถึงแม้แต่กิจกรรมหน้าเสาธง ผู้นำกิจกรรมสวดมนต์ กิจกรรมทางศาสนา นักเรียนผู้หญิงจะเป็นผู้นำสวดมากกว่า เพราะฉะนั้นเราดูว่านักเรียนผู้หญิงจากกริยาวาจา ทุกอย่างจะดูดีกว่า และอย่างเรื่องจริยธรรม ครูผู้ชายยังเข้าไม่ถึง จะกลายเป็นครูผู้หญิงที่สามารถเข้าถึงมากกว่า เพราะว่าผู้หญิงมีความละเอียด และความรอบคอบ และบางครั้งเราจะดูว่าครูผู้ชายยังไม่ได้ดูแลภายในห้องเรียนแต่จะมีครูผู้หญิงเท่านั้นที่ดูแล จะเห็นว่าความละเอียดรอบคอบ อ่อนโยน การเข้าถึงความเข้าใจ ในหลักศาสนา กลายเป็นว่าผู้หญิงที่จะมีความเข้าใจมากกว่า^{๒๙}

บทบาทสตรียังสามารถช่วยงานด้านต่างๆ ของทางคริสตจักรได้เป็นจำนวนมาก และจากบทบาทดังกล่าวสตรีคริสเตียนก็ขาดเสียมิได้ในปัจจุบัน และไม่สามารถขับสตรีออกไปได้เพราะว่าทำงานซึ่งสตรีสามารถได้ดี และเป็นกำลังสำคัญของคริสตจักร และสามารถทำงานได้ควบคู่ไปกับเพศชายได้เป็นอย่างดี อย่างเช่นการจัดงานวันขอบคุณพระเจ้าก่อนวันคืนสู่เหย้าของคริสตจักร วันนั้นมีผู้ชายมาร่วมงานจำนวน ๕๙ คน ส่วนผู้หญิงมาจำนวน ๕๑ คน ซึ่งแสดงว่ามีผู้ชายจำนวนมากกว่า หากเป็นวันธรรมดาผู้หญิงจะมามากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงมีบทบาทในกับศาสนา คริสตจักรมากเช่นกัน อย่างเช่นการเป็นอาจารย์สอนเด็ก หรือการจัดกิจกรรมด้านอาหาร หรือเป็นกรรมการของคริสตจักร แม้กระทั่งการเป็นผู้นำ ปัจจุบันทางคริสตจักรมีผู้นำที่เป็นผู้หญิง ๒ คน และผู้ชาย ๒ คน นอกจากนั้นแล้วยังมี

^{๒๙} สัมภาษณ์ คุณอมราวดี ปาลวงศ์ ณ อยุธยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม, โรงเรียนวัดทองศาลางาม วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

คณะกรรมการของคริสตจักรที่เป็นผู้หญิงผู้ชายร่วมกัน แสดงว่าเราให้บทบาททั้งชายและหญิงเท่าเทียมกัน คือขึ้นอยู่กับว่าคนๆ นั้นมีความสามารถทำอะไรได้บ้าง^{๓๐}

๔.๓.๓ ด้านการเมือง เพื่อความสมานฉันท์

ผู้วิจัยได้พบข้อสังเกตว่าทุกศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) จะพยายามให้สตรีมีบทบาทในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการตัดสินใจในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น การเป็นกรรมการ หรือให้เข้าประชุมร่วมกับผู้ชายในการจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ เช่น

วัดทองศาลางามได้จัดให้สตรีมีบทบาทในหลายๆ ด้าน โดยจัดให้มีการกำหนดกระบวนการให้เป็นขั้นตอน และมีการมอบหมายให้พระแต่ละรูปเป็นหัวหน้าทีม และมอบหมายให้สตรีมารับนโยบายของพระที่เป็นหัวหน้าทีมนำไปปฏิบัติ หากมีปัญหาที่จะนำมาปรึกษาซึ่งในแต่ละครั้งของกิจกรรมก็พบปัญหาเช่นกัน อาจจะเป็นด้วยท่วงกายภาพของสตรี หรือความไม่รู้เท่าทันของสังคมก็เป็นไปได้ การจัดกระบวนการในการทำหน้าที่ในขณะนี้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่ดีของสตรี และยังสามารถให้สตรีมีการป้องกันการทุจริตในแต่ละขั้นตอนด้วย^{๓๑}

หรือแม้แต่ส่งเสริมในด้านการเป็นผู้นำในด้านการบอกบุญ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงเข้าคนได้ง่ายกว่า มีกลุ่มสังคมสมาคมที่พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งและมากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงเข้าคนได้ง่าย ช่างเจรจา และในการช่วยในเรื่องการทำอาหาร เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน เข้ามาช่วยเหลือในทาง โรงครัว ส่วนในด้านสังคม ในบางหมู่บ้านก็มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้หญิง และในหลายๆ หมู่บ้าน ยังมีกลุ่มสตรีที่เป็น สท อบต. กลุ่มผู้นำชุมชน ก็เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ^{๓๒}

จะเห็นได้จากบทบาทของสตรีก็จะสามารถหาทางแก้ไขให้ไหลลื่นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของศาสนาบางศาสนา หรือผลกระทบของศาสนาที่อยู่ร่วมกัน โดยใช้การบริหารจากผู้บริหาร ซึ่งผู้บริหารที่เป็นผู้ชายอาจจะตอบแบบแข็ง ส่วนคำพูดของผู้หญิงจะมีความสุข มีการคิดก่อนทำ ซึ่งอาจจะมี ความละมุนละม่อมมากกว่าผู้ชาย ด้วยธรรมชาติของเพศ^{๓๓}

๔.๓.๔ ด้านวัฒนธรรมและสันติภาพ

ปัจจุบันในสังคมที่เร่งรีบ แต่ประเทศไทยในขณะนี้ยังมีการรณรงค์ให้มีโครงการทางด้านวัฒนธรรมการแต่งกายย้อนยุค เพื่อเป็นการสร้างสันติภาพ การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ก็ถือได้ว่าดีขึ้นในอีกระดับหนึ่ง หากมาเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ทั้งผู้หญิงหรือผู้ชาย เราเป็นชาวพุทธจะกีดกันก็ไม่ได้ ควรจะอยู่ร่วมกัน ผู้คนที่มาอยู่ในวัดจะมีความต้องการเหมือนกัน และมีแนวคิดจะพัฒนาร่วมกันก็ต้องเปิดโอกาสให้เขาเข้าร่วมกิจกรรม จะเห็นศาสนาพุทธมีความอ่อนไหว ส่วน

^{๓๐} สัมภาษณ์ คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร, ศิษยาภิบาลอาวุโส, คริสตจักรตลาดพลูแบบตรีส วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสรวานุกิจ, เจ้าอาวาส, วัดทองศาลางาม วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาศรีธรรณชัย, วัดทองศาลางาม วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๓๓} สัมภาษณ์ คุณอมรชาติ ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม, โรงเรียนวัดทองศาลางาม วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

ศาสนาอื่นๆ อาจจะเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความหักเหได้ง่าย จึงต้องมีการแนะนำที่ดี เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเหินแสมทางด้านต่างๆ จากศาสนาอื่น^{๓๔}

ทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มจะพบว่าก่อนจะทำงานด้านศาสนาด้วยกัน สตรีจะต้องมีการจัดกลุ่มเพื่อเป็นการก่อตั้งกลุ่มที่มีความคิดเห็น ความต้องการเช่นเดียวกันมาร่วมกัน และนำความคิดเห็นในแต่ละคนมาพิจารณาร่วมกัน จุดเริ่มต้นจากการจัดกิจกรรมทางวัด และกลุ่มสตรีก็จะร่วมกันแบ่งหน้าที่กันทำกิจกรรมจะเห็นได้จากกิจกรรมในแต่ละครั้ง มีการมอบหมายให้แต่ละคนทำหน้าที่เป็นทีมงาน เป็นการแบ่งเบาภาระให้กับพระไปได้มาก ทางพระก็จะสามารถไปดำเนินการกิจกรรมนอกวัดได้เป็นอย่างดี โดยไม่ต้องเป็นห่วงกิจกรรมในวัด จะเห็นได้ว่าทางวัดดำเนินการไปได้เป็นอย่างดี^{๓๕}

อาทิเช่นประยุกต์หลักคำสอนตามหลักศาสนา โดยนำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกในการไปเทศน์ให้เข้ากับยุคสมัยตามวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สอนในเรื่องความสามัคคีในการทำงานเป็นหมู่คณะ การไม่แบ่งแยกกัน หรือในการใช้สิทธิหน้าที่ได้เท่าเทียมกัน ในการทำงานจึงจะประสบความสำเร็จ และอีกประการในการไปสอนหนังสือในโรงเรียนก็จะเป็นการดึงความสามารถของแต่ละคนออกมา จะได้ว่าคนไหนเหมาะกับงานไหน และก็จะจัดสรรงานให้ตรงกับคน เช่น ห้องเรียนที่ได้ไปสอนก็มีหัวหน้าชั้นเรียนเป็นผู้หญิง ประธานนักเรียนก็เป็นผู้หญิง แสดงว่าสังคมได้เปิดกว้างการเป็นผู้นำของทุกเพศเท่าเทียมกันตามความสามารถ ดังนั้นถ้าแบ่งตามความสามารถก็จะแบ่งแยกการทำงานได้ตรงอย่างทีถนัดอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๖}

ความหลากหลายลัทธิของศาสนาจะพบว่าแต่ละศาสนาจะมีแบ่งแยกย่อยออกไปเป็นนิกาย ลัทธิ แต่ทุกศาสนาก็ยังสอนให้ทุกคนทุกเพศทุกวัยเป็นคนดี ช่วยเหลือสังคม ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม อย่างเช่นศาสนาพุทธก็จะปลูกฝังให้ทำความดี ให้ทาน ถวายทาน ไม่ตระหนี่ ไม่ใช่แค่เรื่องทำบุญเท่านั้น ก็ยังมีการช่วยเหลือทางสังคม เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ และอื่นๆ อีกมากมาย รวมไปถึงด้านการศึกษาให้โอกาสเด็กยากจน ช่วยเหลือผู้ป่วยอนาถา แต่ละศาสนาและอาชีพก็ทำหน้าที่แตกต่างกันไป ส่วนมากดูแลแล้วถ้าจะมีปัญหาอาจจะเป็นกลุ่มการเมือง ผู้ที่เสนอข่าวบางครั้งก็ไม่รู้มูลเหตุว่าจริงเท็จแค่ไหนขอให้ได้แค่ข่าวข่าว แต่ผู้ทำงานด้านสังคมก็จะคิดจะประสานงานในด้านต่างๆ อย่างเช่นเรื่องประสานงานก็ยังไม่พ้นกลุ่มสตรีที่คอยประสานในแต่ละหน่วยแต่ละองค์กร ความหลากหลายด้านศาสนาคิดว่ายิ่งดีด้วยซ้ำ จะได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของแต่ละศาสนา แต่ละองค์กรหน่วยงาน ในสมัยนี้ไม่ได้จำกัดศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ก็สามารถมาทำงานร่วมกันได้^{๓๗} หากจะมาพิจารณามุมมองของผู้เฝ้าระวังการที่อยู่วัดโรงเรียนมุสลิม มองแล้วจะมีแค่บางส่วน หากมองในแง่ของศาสนาพุทธจะค่อนข้างเปิดทุกอย่าง จะมีผลหรือไม่ มีเฉพาะบางศาสนา แต่มองในพุทธศาสนาไม่มี ถือว่าเป็นศาสนาที่ดีที่สุด เพราะทำให้เกิดจากผลของการกระทำ ทำได้ทุกอย่างก็จะได้อย่างนั้น ตามที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ ส่วนศาสนาอื่นๆ ก็ยังเปิดบางแต่จะต้องอยู่บทบาท

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนกร, เจ้าคณะเขตภาษีเจริญ, วัดปากน้ำภาษีเจริญ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภาสรวาณกิจ, เจ้าอาวาส, วัดทองศาลางาม วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาศรีธรรณชัย, วัดทองศาลางาม วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาศรีธรรณชัย, วัดทองศาลางาม วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑

การพิจารณาของเพศชายเช่นกัน แต่ที่สัมผัสได้มีผลต่อผู้หญิงเป็นอย่างมาก แต่ทางด้านพระพุทธศาสนาไม่มีผลกับผู้หญิง^{๓๘}

ศาสนาคริสต์จะพบว่าตามหลักการลำดับการทรงสร้าง พระเจ้าทรงตั้งอาดัมเป็นผู้ชายคนแรกของโลกมาก่อน และอีวาเป็นผู้หญิงจากกระดูกของอาดัม เหตุฉะนั้น ผู้หญิงจึงเกิดมาจากผู้ชาย ดังนั้นในลำดับผู้ชายมาก่อนจึงเป็นผู้นำ ผู้หญิงจึงเป็นผู้ตามในคริสตจักรก็คือเราจะนิยม ให้ผู้ชายเป็นผู้นำ แต่ในกรณีพิเศษเช่นผู้หญิงรู้จักพระเจ้าก่อน และกลับไปจังหวัดของตัวเอง เช่นอุบลราชธานี และในจังหวัดนั้นยังไม่มีโบสถ์ของคริสเตียนอยู่เลย และผู้หญิงเป็นคนเดียวที่รู้จัก เริ่มต้นผู้หญิงเป็นผู้นำก่อน และวันหนึ่งมีคนที่เป็นคริสเตียนที่รู้จักพระเจ้าที่เป็นผู้ชาย ถ้าเป็นไปได้ผู้ชายเป็นผู้นำจะดีกว่า โดยสรุป ในลำดับผู้ชายจะเป็นผู้นำก่อน ในแต่ละกรณีพิเศษบางกรณีอาจจะมีการมีผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้นำในบางช่วง บางเวลา ที่พระเจ้าไม่ได้ปิดกั้น^{๓๙} หรือในเชิงพิธีกรรมเราไม่มีข้อห้ามเจาะจง แต่ในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ก็ยังมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบพิธีแต่งงาน ผู้ประกอบพิธีไว้อาลัย (การเสียชีวิต) ส่วนใหญ่เราจะนิยมให้ผู้ชายเป็นผู้ประกอบพิธี เราไม่เรียกว่าข้อห้ามในพระคัมภีร์ในยุคปัจจุบัน เพราะหัวใจของคริสตศาสนาเราใช้แก่นหลักการของพระเจ้ามา คือ หลักที่หนึ่งเราเชื่อพระเจ้าองค์เดียวกัน หลักที่สองผู้เชื่อเป็นดังครอบครัว พี่น้องกัน มีใจบริสุทธิ์ต่อกัน หลักที่สามคือหลักการรับใช้พระเจ้าร่วมกัน ในคริสตจักรและในสังคม แต่ว่าที่เราเรียกว่าแก่น แต่ใช้ปฏิบัติในปัจจุบัน ในสมัยโบราณที่เราเชื่อพระเจ้า เกิดจากรากเหง้าเริ่มต้นจากชนชาติยิว อิสราเอล ก็มีข้อห้ามในพระวิหาร ผู้ชาย มหาบุโรหิต เข้าชั้นใน บุโรหิตอยู่ลานชั้นนอก แต่ยุคปัจจุบัน พันธสัญญาใหม่ ที่พระเยซู ตรึงไม้กางเขน เราไม่ได้เอาหลักการชนชาติยิวมาใช้กับคนไทยหรือคนที่เป็นคริสตศาสนา แต่เราจะใช้หลักการเดียวกันประยุกต์อย่างเหมาะสมร่วมกันมากกว่า โดยสรุป จึงไม่ได้ทำแบบสมัยโบราณ ไม่มีข้อห้ามในพิธีกรรม แต่มีข้อห้ามในทางใจ เช่น คิดกันด้วยใจบริสุทธิ์ เป็นพี่เป็นน้อง อย่าคิดกันในด้านกำหนด คือคิดไม่ถูกต้อง^{๔๐}

บทบาทสตรีในด้านการเมือง^{๔๑} การเลือกตั้ง ส.ว. ชายแดนใต้ สะท้อนพลัง “ฐานเสียง” กลุ่มวาดะห์ จะพบว่าการที่มีผู้หญิงมุสลิมได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นนักการเมืองนั้น นายอห์หมัด สมบูรณ์ เห็นว่า ไม่อาจชี้วัดอะไรได้ เนื่องจากน่าจะเป็นการถ่ายโอนอำนาจภายในครอบครัว นักการเมืองเจ้าของพื้นที่เดิมมากกว่า นักการเมืองที่กล่าวถึงคือ นางฮาดีมาะ อูตรสินธุ์ ผู้พิพากษาสมทบ ศาลจังหวัดนราธิวาส แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ภรรยานายอารีเพ็ญ อูตรสินธุ์ สมาชิกกลุ่มวาดะห์ผู้สมัคร ส.ส.นราธิวาส ส่วน พญ.เพชรดาว โต๊ะมีนา บุตรสาวของนายเด่น โต๊ะมีนา

^{๓๘} สัมภาษณ์ คุณอมราวดี ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม, โรงเรียนวัดทองศาลางาม วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๓๙} สัมภาษณ์ คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussio), คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๔๐} สัมภาษณ์ คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussio), คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๔๑} ข่าวสารมุสลิม เรื่อง “เลือกตั้ง ส.ว. ชายแดนใต้ สะท้อนพลัง “ฐานเสียง” กลุ่มวาดะห์” ๖๐ ปี อาคเนย์, รายเดือน ศูนย์ผลิตสื่อเพื่อชาวไทยมุสลิม (บริษัท แคนดิด มีเดีย จำกัด)

อดีต ส.ว. ปัตตานี แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง เนื่องจากนายเด่นฯ เคยคัดค้านผู้หญิงลงเล่นการเมือง ซึ่งส่งผลทำให้มีการทะเลาะกันไปอีกฝ่ายหนึ่ง และยังให้ความเห็นว่า ที่ผ่านมาในบทบาทหนึ่งของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ของ พญ.เพชรดาฯ ทำให้เป็นที่รู้จักของชาวบ้านมากขึ้น ทั้งจากการออกสื่อต่างๆ ภาพลักษณ์หรือลักษณะงานด้านการเยียวยาที่ออกไปล้วนเป็นไปด้วยความสามารถของ พญ.เพชรดาฯ ผศ.ชิดชนก สรุปว่า “บทบาททางการเมืองของสตรีขึ้นอยู่กับสังคมว่า มองคุณค่าของผู้หญิงแบบไหน มองบทบาทการเป็น ส.ว.ของผู้หญิงเป็นอย่างไร เปิดกว้างมากน้อยแค่ไหน ซึ่งบางที่ผู้หญิงสามารถมองปัญหาในมุมที่ผู้ชายมองไม่เห็นและละเอียดอ่อน มองปัญหาอย่างมีนวลกว่า ซึ่งผลการเลือกตั้งครั้งนี้ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าระบบการแข่งขันในวันนี้ไม่ได้อยู่ที่เพศแล้ว”

๔.๔ รายละเอียดบทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนา

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนา” ซึ่งมีรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

รายละเอียดของบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามพหุศาสนา

เรื่องที่	รายละเอียด	ศาสนาพุทธ	ศาสนาคริสต์	ศาสนาอิสลาม
๑	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม	X	X	X
๒	หลักศาสนาในการพัฒนาสังคม	-	-	-
๓	การดำรงชีวิต	X	X	
๔	ความรับผิดชอบในสังคม	X	-	-
๕	การเรียนรู้ในด้านต่างๆ	X	-	X
๖	บทบาทหน้าที่ของสตรี	X	X	-

ตารางที่ ๔.๑ แสดงรายละเอียดบทบาทสตรี ตามพหุศาสนา

จากตารางที่ ๔.๑ การแสดงความแตกต่างของบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) ผู้วิจัยสามารถสรุปจากผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informations) เพื่อใช้สนับสนุนหัวข้อจากการวิจัย เรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพหุศาสนา” โดยภาพรวมดังนี้

๔.๔.๑ ตามหลักศาสนาพุทธ มุ่งองค์ความรู้ประกอบด้วย

๔.๔.๑.๑ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จะพบว่ามีจำนวนน้อยมาก สิ่งที่ได้จะเป็นการสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในด้านต่างๆ และในระดับต่างๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนาในวันสำคัญต่างๆ การเข้าร่วมวิปัสสนากรรมฐาน การทำบุญซื้อ การเงิน คำสอนทางศาสนาของการอยู่ร่วมกัน เช่น กัลยาณมิตร ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การมีสติ การครองเรือน

๔.๔.๑.๒ การดำรงชีวิต จะพบว่า สตรีได้ถูกบัญญัติในหลักคำสอนของศาสนา ที่พบเห็นได้ชัดเจน คือ มีบทบาทความเป็นลูก ภรรยา สะใภ้ มารดา เป็นต้น การเป็นสตรีที่จะต้องดำรงไว้ซึ่งเกียรติยศ หรือแม้แต่การทำบุญก็ต้องมีประเพณีต่างๆ อย่างเคร่งครัด เช่น นางสุชาดา นางวิสาขา นางชูชุตตรา พระนางสามาวดี นางอุตรานันทมารดา พระนางสุปวาสา นางสุปเปีย นางกาติยานี นางกาฬิกุรรฆริกา นางนกุลมาตาคหปตานี ถือได้ว่าเป็น ๑๐ สุดยอดสตรีในพุทธศาสนา

๔.๔.๑.๓ ความรับผิดชอบในสังคม จะพบว่า ได้ให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการพัฒนาสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การเป็นผู้นำในการช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาส สตรีที่มีปัญหาทางด้านครอบครัว หรือแม้แต่เข้าไปเป็นนักกฎหมายช่วยเหลือสตรีที่มีปัญหาทางด้านสังคม การค้าประเวณีหญิงและเด็ก ฯลฯ

๔.๔.๑.๔ การเรียนรู้ในด้านต่างๆ จะพบว่า สตรีได้รับการสนับสนุนให้มีการ ศึกษาเรียนรู้ในวิชาการด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น องค์กรส่วนใหญ่จะสนับสนุนสตรีให้เป็นผู้บริหารกันเป็นจำนวนมากขึ้นจากแหล่งข่าวต่างๆ ดังนั้น การจะผลักดันให้สตรีเข้าสู่เวทีสังคมทั้งในประเทศ และต่างประเทศ จึงต้องให้มีการเรียนรู้ในด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น องค์กรของรัฐในการให้สตรีเข้าฝึกอบรมด้านกฎหมาย ด้านการบริหารองค์ในระดับต่างๆ เป็นต้น

๔.๔.๑.๕ บทบาทหน้าที่ของสตรี จะพบว่า ในบางองค์กรสนับสนุนให้สตรีมีตำแหน่ง เช่นบางหมู่บ้านได้มีการแต่งตั้งกลุ่มสตรีเป็น สท.อบต. กลุ่มผู้นำชุมชน เช่น การแต่งตั้งฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ กองบริหารชุมชนสัมพันธ์ และกองพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ ส่งผลให้องค์กรได้รับผลประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจเป็นอย่างมาก และส่งผลให้องค์กรได้รับความไว้วางใจจากชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

๔.๔.๒ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย

๔.๔.๒.๑ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จะพบว่า สตรีในศาสนาคริสต์จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม อาจจะเนื่องจากสตรีมีจำนวนมากเมื่อสอบถามจากผู้ให้สัมภาษณ์จะเห็นว่า สตรีเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการดำเนินกิจการต่างๆ ของศาสนาคริสต์มากกว่าผู้ชาย^{๔๒}

๔.๔.๒.๒ การดำรงชีวิต จะพบว่า เป็นศาสนาซึ่งยึดหลักการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว การดำรงชีวิตตามหลักศาสนาจะถือหลักศาสนาตามที่ได้บัญญัติไว้ให้ดำเนินไป หากออกนอกกลุ่มนอกทางก็จะถือว่าเป็นบาป หากมีปัญหาใดๆ จะเข้าไปสละสภาพบาปต่อคณาจารย์^{๔๓} ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปรึกษาแบบนี้อาจจะเกิดข้อผิดพลาดได้ แม้แต่ในพระบัญญัติพระเจ้าทรงตั้งอาดัมเป็นผู้ชายคนแรก

^{๔๒} สัมภาษณ์ คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร, ศิษยาภิบาลอาวุโส, คริสตจักรตลาดพลูแบ็บตริส วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๔๓} สัมภาษณ์ กลุ่มคริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

ของโลก และอิวาเป็นผู้หญิงจากกระดูกของอาดัม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตของสตรีจะเป็นอะไรก็แล้วแต่เพราะเกิดจากส่วนหนึ่งของผู้ชาย

๔.๔.๒.๓ บทบาทหน้าที่ของสตรี จะพบว่า ในพื้นที่ยังไม่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสตรีอย่างชัดเจน แต่จะแสดงเพียงการกำหนดบทบาทการทำงานของสตรี ซึ่งทางคริสตจักรเห็นว่ากำลังสตรีมีสูง และสามารถช่วยเหลือในการผลักดันให้คริสตจักรไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ได้ดี ซึ่งสตรีก็มีได้ทำให้ผิดหวัง เห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลสำนักงานคริสตจักรได้แสดงทัศนคติว่ากำลังสตรีที่มีจำนวนมากสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของทางโบสถ์ได้ไม่น้อยหน้าผู้ชาย^{๔๔}

๔.๔.๓ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ตามหลักศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย

๔.๔.๓.๑ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม จะพบว่า บทบาทสตรีของอิสลามจะมีส่วนร่วมในการทำงานทางด้านศาสนาได้ทุกสถานที่ แต่จะต้องพิจารณาจากบัญญัติว่าสตรีต้องมีความสะอาด และเรียบร้อย ดังนั้น การจะให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ จึงมีจำนวนน้อย และอาจจะต้องมีการคัดเลือก หรือแม้แต่การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ก็จะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการฯ ที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่มากกว่า^{๔๕}

๔.๔.๓.๒ การเรียนรู้ในด้านต่างๆ จะพบว่า การปฏิบัติตัวของอิสลามจะต้องปฏิบัติตัวโดยการยึดหลักคำสอนทางศาสนาให้ประพฤติตนให้ดีขึ้น หลักคำสอนจะจัดให้มีกระบวนการอย่างเช่นกลุ่มที่จะมาทำการบรรยายธรรม ซึ่งจะต้องเป็นผู้ชายเป็นอาจารย์บรรยายธรรม หรืออาจจะเชิญอาจารย์ที่อื่นแต่ก็ยังเป็นผู้ชาย โดยทั่วไปจะมีหัวข้อการทำความดีต่อมนุษย์เพื่อนบ้านเกี่ยวกับศาสนาอะไรผิดอะไรถูกตามหลักศาสนา ก็มีข้อห้ามบางอย่าง เช่น ห้ามใช้ห้ามกิน บางมัสยิดก็การอบรมทางด้านต่างๆ โดยเปิดให้เฉพาะผู้หญิงเข้าอบรมตามหลักสูตรที่เกี่ยวกับสตรีโดยตรงซึ่งเห็นได้ว่าในหลักคำสอนจะเข้มงวดในบทบัญญัติที่ได้ตราไว้^{๔๖}

๔.๕ ผลการวิจัย

๔.๕.๑ พิจารณาลักษณะในการพัฒนาสังคมจากสตรี กับทัศนะของแม่ชีคณสนีย์ เสถียรสุด

ผู้วิจัยได้พบว่า หลักศาสนาในการพัฒนาสังคม จะพบว่าหลักศาสนามีได้สนับสนุนให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างชัดเจน แต่ในหลักคำสอนสามารถให้สตรีบรรลุโศดาบันได้โดยไม่ปิดกั้น เช่น พระอวลิเตศวร (กวมอิม) ซึ่งก็สามารถเป็นสตรีได้ ดังนั้น การจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมก็จะง่ายและเป็นไปด้วยดี ซึ่งจะได้เห็นในบทบาทของการช่วยเหลือสังคม ตามหลักการของ

^{๔๔} สัมภาษณ์ คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร, ศิษยาภิบาลอาวุโส, คริสตจักรตลาดพลูแบบตริส วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๔๕} สัมภาษณ์ กลุ่มมัสยิดสวนพลู, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion), มัสยิดสวนพลู วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

^{๔๖} สัมภาษณ์ กลุ่มมัสยิดสวนพลู, โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion), มัสยิดสวนพลู วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

พระคริสตจักรทุกเพศ ทุกวัย พระเจ้าทรงเล็งเห็นว่ารูปแบบที่สามารถมีคุณค่าในตัวเอง เช่น หญิงหม้าย ลูกกำพร้า คนยากจน มีลักษณะของการอยู่ร่วมกันเป็นเพื่อน พี่น้อง รวมกันเป็นครอบครัว รักในสังคมหมู่คณะ จึงมิได้มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาสตรีไปสู่การร่วมกันพัฒนาสังคมรอบๆ ด้าน แต่จะเป็นลักษณะการช่วยเหลือตามมีตามเกิด ตามลักษณะของสังคม

หลักคำสอนของศาสนาอิสลามในการพัฒนาสังคม จะถือเป็นการบัญญัติให้สตรีต้องปฏิบัติห้ามละเมิด หรือทำผิดตามข้อบัญญัติ เช่น การนุ่งห่ม การปฏิบัติตัวต่อสังคม ถึงแม้ในอดีตเมื่อ ๕๐ ปีก่อน สตรีก็เริ่มได้เข้ามามีบทบาทในสุเหร่าได้มากขึ้น โดยกำหนดให้สตรีมีการจัดทำพิธีโดยกำหนดให้เป็นผู้นำ ๒ คน แบ่งหน้าที่เป็นผู้ทำกิจกรรมทางด้านการอาบน้ำศพ แสดงให้เห็นว่าสตรีมีบทบาทในด้านศาสนาเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับศาสนาพุทธที่มีการมอบหมายให้แม่ชีเป็นผู้มีบทบาทในด้านศาสนามากขึ้นตลอดเวลา

นอกจากหลักคำสอนทางศาสนาแล้ว ยังมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และหลากหลายทางศาสนา ซึ่งความหลากหลายเหล่านี้มีผลกระทบอย่างมาก อาทิเช่น มีผลกระทบต่อการสังคม ถ้าผู้ที่นับถือศาสนาของตนอย่างจริงจัง โดยไม่ออกนอกกริด นอกกรอบคงไม่มีปัญหาในความรู้สึก ส่วนที่มีปัญหาเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งที่ต้องการจะเด่น เช่น ต้องการให้ศาสนานี้มาเด่นในเมืองไทย หรือในศาสนาพุทธ ที่ต่างคนต่างมีครูบาอาจารย์ของตน ยังจะมีการกำหนดคำว่าเกจิ ซึ่งเกจิอาจารย์เกิดขึ้นจากลูกศิษย์ลูกหากำหนดว่าอาจารย์เป็นของตน โดยตั้งเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งหากไม่มีกรอบก็จะเกิดปัญหา เมื่อเกิดปัญหาอะไรก็เกิด บางครั้งบางทีเราอาจจะมองว่าวุ่นวาย ถ้าปฏิบัติตามกรอบตามอะไรก็ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะว่าศาสนาต่างๆ เราต้องเข้าใจในปัจจุบันนี้ว่าบางสิ่งบางอย่าง เช่นพุทธ ก็อาจโดนโจมตีมากเกินไปหรือเปล่า บทบาทของสตรีที่จะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคมมีมาก หากทางวัดจะเป็นตัวตั้งตัวตีก็คงจะเป็นไปได้ยาก เป็นได้แต่อาจจะค่อนข้างจะไม่เหมาะสม เช่น เอาผู้หญิงมาเป็นมัคนายกบ้าง มาเป็นไวอาวัจกรบ้าง ทั้งนี้ ก็ยังมีการสนับสนุน เช่น ให้มาดำเนินการด้านกรรมกรวัด ให้มาดูแลในทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการเงิน ซึ่งผู้หญิงมีความละเอียดมากกว่า การช่วยงานวัดต่างๆ จะสนับสนุนให้เป็นกรรมการ ตลอดจนถึงกิจกรรมต่างๆ ด้วย โดยมากผู้หญิงมีความละเอียดอ่อนมาก ผู้ที่จะเข้ามาทำงานร่วมกับผู้หญิงจะต้องมีความเข้าใจในบทบาทสตรีมาก เพราะผู้หญิงจะมีความจุกจิก เขาจะมองในเรื่องละเอียดอ่อน ผู้ชายอาจจะมองไม่ละเอียด ซึ่งจะมองว่าจะเป็นผู้นำตลอด อาจจะมีปัญหาได้ หากจะมองให้ดีในลักษณะคนละครึ่งทำงานที่ออกมาจะดีมาก โดยนำเหตุผลมาวิเคราะห์ว่ามีเหตุผลเป็นอย่างไรดีหรือไม่ และเรานำมาประยุกต์ใช้กัน ส่วนเรื่องการนำข้อเสนอแนะสำหรับผู้หญิงที่เข้ามาในวัดในวา บางครั้งก็จะเป็นปกติ บางครั้งพระกับผู้หญิงก็ไม่ถูกกัน เพราะมีคณิกายนอกจ้องมอง เพราะพระสามารถทำลายได้ง่ายเพียง 2 ส. คือ สตรี และ สตางค์ นอกจากหลักศาสนาอาจจะเป็นส่วนนั้นส่วนหนึ่ง ส่วนแม่ชี ก็มองว่าเป็นแม่บ้านแม่เรือน มาทำความสะอาดให้ การดูแลเราไม่ได้ แม่ชีสาว ๆ จะทำให้มีการพิจารณาการดูแลลำบาก ซึ่งปัจจุบันมีการดูแลอยู่แล้ว โดยคณะกรรมการต่างๆ

จากบทบาทต่างๆ ที่ได้พบเห็นในการวิจัย มีเห็นว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของคุณสโรชา คุณาธิปพงษ์^{๔๗} การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต พ.ศ.๒๕๕๑ เนื่องจากการพัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต ซึ่งศึกษาจากในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เกี่ยวกับฐานะและบทบาทของสตรีสมัยก่อนพุทธกาลและในสมัยพุทธกาล ทั้งในสถานภาพของสตรีทางสังคมและสถานภาพทางศาสนา ในช่วงการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ พบว่าสตรีในสมัยพุทธกาลมีสถานะที่ดีขึ้นในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางศาสนาหรือทางสังคม พระพุทธองค์ทรงยกย่องและให้ความสำคัญแก่สตรีเสมอบุรุษและทรงยอมรับว่าสตรีมีศักยภาพในทางจิตวิญญาณทัดเทียมกับบุรุษในการบรรลุมรรค ผลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาสตรีเป็นหลักธรรมเดียวกับการพัฒนามนุษย์นั่นเอง คือ บุญกิริยาวัตถุสำหรับคฤหัสถ์ และหลักไตรสิกขา สำหรับบรรพชิต บุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา เป็นข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการมีความทุกข์ที่ลดลง ส่วนหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมในทางความประพฤติและทางจิตอย่างสูง มีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพระนิพพาน สำหรับวิธีการที่ใช้พัฒนาสตรีตามหลักคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้ศึกษาใน ๔ วิธี (๑) โดยการศึกษาธรรม (๒) โดยการปฏิบัติธรรม (๓) โดยการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นอุบาสิกา และ (๔) โดยการบวชเป็นภิกษุณีหรือสามเณรี และให้ความสำคัญแก่สตรีในฐานะ “มารดาของโลก” เป็นผู้สร้างสันติภาพโลก สตรีจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนและดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมและทำให้ “โลกนี้มีธรรมเป็นมารดา” คือทำให้ธรรมะอยู่ในใจของทุกคน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาสังคมต่างๆ ลงได้ และให้หลักธรรมและวิธีการพัฒนาสตรีตามหลักพุทธธรรม โดยใช้ศิลปะในการสอนธรรมได้อย่างร่วมสมัย ใช้ภาษาที่งดงาม เข้าใจได้ไม่ยาก มีความลึกซึ้งของธรรมในระดับหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน และการนำกิจกรรมต่างๆ มาผนวกใช้เป็นการปฏิบัติธรรม ตลอดจนการใช้การทำงานเป็นฐานในการปฏิบัติธรรม การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านได้ใช้ความรู้สมัยใหม่ต่างๆ เช่น การจัดการความรู้ การทำงานที่เป็นชุมชน หรือการใช้สื่อสารมวลชน เป็นต้น จนทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ สามารถนำพระพุทธรธรรมเข้าถึงสาธารณะชนจำนวนมาก โดยทำให้ในใจของผู้คนมีธรรมะนั้นเอง เพื่อสร้างความสุขสงบสันติแก่โลกใบนี้ ด้วยวิธีการต่างๆ เป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการมีธรรมะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจตน การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องในสังคม เป็นต้น

๔.๕.๒ พิจารณาความรับผิดชอบของสตรีในการพัฒนาสังคม ตามแนวคิดสถานภาพและบทบาทสตรีในสังคม

ผู้วิจัยพบว่า พระเจ้าตามศาสนาคริสต์ ทรงเห็นว่าสตรีมีความรับผิดชอบในสังคม โดยสามารถเรียกสตรีให้ช่วยสร้างเสริม ค้ำครอง ปกป้องบ้านและครอบครัว ความเข้มแข็งและอิทธิพลของสตรีที่เป็นใหญ่ในครอบครัว จึงถูกวางไว้ในบ้านซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคม และเป็นสถาบันสูงส่งที่สุด ซึ่งสถาบันอื่นในสังคมอาจสั่นคลอนและถึงกับล่มสลายได้ แต่สตรีที่ขอบธรรมะจะช่วยให้ครอบครัวรอด ซึ่งอาจจะเป็นสถานที่ลี้ภัยเพียงแห่งเดียวและแห่งสุดท้ายที่บางคนรู้จักท่ามกลางมรสุม

^{๔๗} สโรชา คุณาธิปพงษ์, “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) พ.ศ.๒๕๕๑.

และการแบ่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน จากพระคัมภีร์ยังส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ในการใช้ชีวิตของทุกคนจะถูกบัญญัติในคำสอนซึ่งสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ซึ่งถ้าต้องการเรียนรู้เรื่องใดให้หยิบยกเรื่องนั้นๆ จากพระคัมภีร์มาถ่ายทอดให้กับผู้รับการบรรยายธรรมได้ทันที แต่ในปัจจุบันนี้ สตรีได้เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อสังคมมากขึ้นด้วยการเข้ารับการศึกษาดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากสตรีในคริสตจักรสามารถเข้ารับการศึกษตามหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ ก็สมารถที่จะแสดงบทบาทของตนเองได้มากขึ้น

ผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลามมีการดำรงชีวิตในสังคมจะต้องอยู่ภายใต้การปกครอง หรือดูแลของผู้ชายมากกว่า ไม่สามารถที่จะยืนหยัดด้วยตนเองได้ จะเห็นได้จากบทบัญญัติที่ได้สัมภาษณ์ว่าพระคัมภีร์กุรอานจะเป็นคำสอนที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวันตลอดเวลา ทำให้สตรีต้องดำรงชีวิตเป็นไปตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ อิสลามมีความรับผิดชอบในสังคมมากโดยให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมได้และสนับสนุนให้การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ตามเวลา และโอกาสที่จะทำได้ มิได้ให้แสดงวิสัยทัศน์ในการออกความคิดเห็นมากนัก การแสดงออกในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมก็ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ทำให้บทบาทหน้าที่ของสตรีจะถูกกีดกัน ซึ่งจะพบเห็นได้จากการทำหน้าที่ต่างๆ สามารถทำได้ ยกเว้น การเป็นโต๊ะอิหม่าม และเป็นปัลล (ผู้ประกาศข่าวของศาสนา) เพราะต้องมีการปรากฏตัว ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นส่วนมาก ซึ่งจะสามารถตอบปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่า ถ้าเป็นหญิงอาจจะยังเปิดให้มีการยอมรับได้ หรือการจัดกิจกรรมให้สตรีเข้าร่วม ๑. การเข้ามาไหว้พระ ๒. การเข้ามาเป็นกรรมการของวัด ๓. การเข้ามาช่วยในกิจกรรมต่างๆ ๔. จัดนำเยาวชนเข้าโครงการบวชนกขัมมจาริณี ทุก ๑๒ สิงหาคม (ทุกวันแม่) ก็จะเป็นการดึงสตรีเข้าวัด ตั้งแต่เด็กๆ เข้าวัดมาศึกษาธรรมวินัย ทางด้านสังคม เรามีการประชาสัมพันธ์ อย่างเช่น การทำบุญไหว้พระ ทุกวันพระ มีการออกโรงทาน อย่างเช่นที่ผ่านมา เช่น การไปเปิดโรงทานในงานวันถวายพระเพลิงรัชกาลที่ ๙ จะเห็นได้ว่าสังคมยังจัดกระบวนการในการส่งเสริมบทบาทสตรี โดยจัดให้มีการส่งเสริมตั้งแต่ในวัยเยาวชน เข้าบวชนกขัมมจาริณี มีการสวดมนต์ไหว้พระ หรือเมื่อมีงานวัดก็จะจัดให้มีการร่วมกิจกรรมจากผู้หญิง ตลอดจนการมอบทุกการศึกษา สำหรับผู้ที่เข้ามาบวชชีพราหมณ์ด้วย ในโรงเรียนก็มีการมอบทุกให้กับเด็กๆ ในรูปแบบของธรรมศึกษา เป็นต้น นี่เป็นการส่งเสริมเบื้องต้น พอเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ก็จะให้ธรรมะ และสวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิ เจริญจิตภาวนา ในรูปแบบการส่งเสริม การพัฒนาสตรีได้ประยุกต์คำสอนทางศาสนาในรูปแบบหลากหลายส่วนมากจะประยุกต์ให้เข้ากับสตรีที่จะเข้ามาในวัด ในรูปแบบการเล่านิทาน หรือยกตัวอย่างเรื่องจริงที่เกิดขึ้น และทำการเปรียบเทียบกับสถานการณ์จริง ในเรื่องบางสิ่งบางอย่างบางเรื่อง ก็มีในปัจจุบัน และสอดคล้องกับในอดีต ในสมัยพุทธกาลเช่นเดียวกัน เราก็จะจับเรื่องในลักษณะเล่าให้ฟังมากกว่า ส่วนคนอื่นก็ในรูปแบบการประพฤติปฏิบัติแตกต่างกัน เราจะพบว่าสตรีสามารถช่วยเหลืองานทางวัด ได้มาก โดยสตรีมีบทบาททางวัดมาก ไม่ว่าในด้านอาหาร เช่น แม่ครัว ทำความสะอาด บอญญ ฯลฯ สตรีมีบทบาทในวัดมาก ผู้ชายถ้าพูดแล้วก็จะอยู่ลักษณะเป็นเบื้องหลังมากกว่า เพราะอาจจะ เป็นเพราะงานหนักๆ จะต้องขอแรงผู้ชาย แต่ถ้าเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงก็จะเป็นผู้หญิงมากกว่า ถ้างานหลักจะเป็นเรื่องของความสะอาด การทำอาหาร ซึ่งเป็นงานมากจะต้องให้สตรีทำซึ่งมีบทบาทมาก

จากการสังเกตการแสดงออกของสตรีในระหว่างการสัมภาษณ์ พบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับผลการวิจัยของนางสาวรัตติกรณ์ รัตนบุรี (ภิกษุณี รัตนาวลี)^{๔๘} สถานภาพและบทบาทสตรีในพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นการเคลื่อนไหว กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของสตรีไทยในสังคมชาวพุทธของไทย และปัจจัยสำคัญซึ่งมีผลต่อระดับการมีบทบาทสตรีในสังคมไทย วิเคราะห์เปรียบเทียบสถานการณ์ปัจจุบันกับสมัยพุทธกาล ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสถานภาพและบทบาทสตรีในพุทธศาสนาของไทย มีดังนี้

๑. วัฒนธรรม สถานภาพและบทบาทของ “แม่” เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของสตรีที่ได้รับการยอมรับ ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการให้ความนับถือหรือรับรองสถานภาพและบทบาทที่สำคัญอื่นใดของสตรีในสังคมไทย

๒. ศาสนา สถานภาพและบทบาทของ “อุบาสิกา” เป็นบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของสตรีที่ได้รับการรับรองในองค์กรศาสนาพุทธของไทย ขณะที่สถานภาพและบทบาทของ “ภิกษุณี” และ “แม่ชี” กลับสูญหายไปในบริบททางศาสนาของสังคมไทย

๓. กฎหมาย กฎหมายของไทยไม่รับรองสิทธิของสตรีในการบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณี ซึ่งเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับสถานภาพและบทบาทของ “อุบาสิกา” ที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ

๔. สังคม สังคมชาวพุทธของไทยไม่เปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิที่จะรับการบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณีอย่างเป็นทางการ ในขณะที่ สตรีไทยได้รับโอกาสเพียงสถานภาพและบทบาทให้เป็น “อุบาสิกา” ในสังคมไทย

๕. การเมือง ภาครัฐได้ให้โอกาสแก่สตรีไทยที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ แต่ยังไม่ให้โอกาสแก่สตรีที่จะเป็นภิกษุณี

๖. เศรษฐกิจ ไม่มีการสนับสนุนทางการเงินใดๆ แก่ภิกษุณีเพื่อยังชีพในการปฏิบัติธรรม ขณะที่สถานภาพอื่นๆ ได้แก่ พระสงฆ์ สามเณร และอุบาสิกา ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหลายแหล่ง อาทิ รัฐบาล ประชาชนชาวไทย และองค์กรต่างๆ เป็นต้น

^{๔๘} รัตติกรณ์ รัตนบุรี (ภิกษุณี รัตนาวลี), “สถานภาพและบทบาทสตรีในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก) พ.ศ. ๒๕๔๙

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาผ่านเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑.) เพื่อศึกษาบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคมตามหลักของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ๒.) เพื่อศึกษาการส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ๓.) เพื่อวิเคราะห์บทบาทสตรีตามหลักพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่มหลัก คือ ๑) กลุ่มผู้นำศาสนาและผู้เกี่ยวข้องศาสนาพุทธ จำนวน ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำศาสนาและผู้เกี่ยวข้องศาสนาคริสต์ จำนวน ๑๐ คน ๓) กลุ่มผู้นำศาสนาและผู้เกี่ยวข้องศาสนาอิสลาม จำนวน ๑๐ คน และจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมพร้อมทั้งการรับรู้จากคนในท้องถิ่นด้วยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interviews) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางการกระบวนการ และการสนับสนุนบทบาทสตรีในการพัฒนาสังคม ทฤษฎีการพัฒนา เป็นต้น ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒) คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ตอนที่ ๓) แบบสัมภาษณ์ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา เฉพาะพื้นที่ในเขตภาษีเจริญ ประกอบด้วย ศาสนาพุทธ จำนวน ๕ วัด คือ วัดปากน้ำ วัดทองศาลางาม วัดนวลนรดิศ วัดโตนด วันจันทร์ประดิษฐาราม ศาสนาคริสต์ จำนวน ๒ คริสตจักร คือ คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี คริสตจักรแบปติสต์ตลาดพลู ศาสนาอิสลาม จำนวน ๑ มัสยิด คือ มัสยิดสวนพลู เพื่อข้อเสนอแนะต่อกระบวนการ และการสนับสนุนบทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ผู้วิจัยได้ผลการวิจัยสามารถแบ่งแยกหัวข้อ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ปัญหาอุปสรรค

๕.๓.๑ ศาสนาพุทธ

๕.๓.๒ ศาสนาคริสต์

๕.๓.๓ ศาสนาอิสลาม

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ศาสนาพุทธ

๕.๔.๒ ศาสนาคริสต์

๕.๔.๓ ศาสนาอิสลาม

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม)

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทสตรีในแต่ละศาสนา มีความพยายามที่จะสนับสนุนให้สตรีมีบทบาทมากขึ้นแต่ด้วยหลักคำสอนของศาสนาที่ถูกบังคับให้สตรีต้องอยู่ในระเบียบ แบบแผนตามความเชื่อของแต่ละศาสนา ซึ่งคำสอนของแต่ละศาสนามีมานานจึงไม่ได้เขียนให้เห็นว่าสตรีเป็นเพศที่จะเท่าเทียมกับบุรุษได้เลย แต่ซ้ำเติมที่จะให้สตรีอยู่กับเย้าเฝ้ากับเรือนมากกว่า มีหน้าที่ในการดูแลบุตรธิดา หรือแม้แต่จะต้องมีการทำงานภายในบ้าน ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ในขณะที่บุรุษออกไปสู้รบหรือออกหาอาหารในที่ไกลๆ ส่งผลให้สตรีไม่มีบทบาทที่จะสามารถเข้ามาพัฒนาสังคมได้อย่างเห็นได้ชัดเจน ในปัจจุบันองค์กรต่างๆ เริ่มที่จะเปลี่ยนบทบาทของสตรีให้สามารถเข้ามาเทียบเท่ากับบุรุษได้เนื่องจากปัจจุบันเพศชายเริ่มมีน้อยลง และปัญหาทางด้านสุขภาพที่ผู้ชายจะเสียชีวิตได้ง่ายกว่าสตรีทำให้สังคมต้องพัฒนาสตรีให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนให้สตรีสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง และสามารถแสดงบทบาทของตนให้กับสังคมได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๒ การส่งเสริมบทบาทสตรีขององค์กรตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม)

ผลการวิจัยได้ค้นพบว่าองค์กรแต่ละศาสนาได้มีการส่งเสริมบทบาทสตรีอย่างมากเนื่องจากสตรีมีความพร้อมมากกว่าผู้ชาย มีการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่าง และมีการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในวิชาการต่างๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการส่งสตรีเข้าฝึกอบรม หรือแม้แต่จะให้เข้าฝึกหลักสูตรคำสอนของแต่ละศาสนา ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น บางศาสนาก็ได้ให้ผู้หญิงเป็นผู้ถ่ายทอดคำสอนในบทบัญญัติของตน ส่งผลให้บทบาทสตรีมีมากขึ้นต่อไปในอนาคตสตรีอาจจะได้เป็นผู้นำทางศาสนาหรือเป็นผู้ปรับเปลี่ยนคำสอนของศาสนาเพื่อเป็นการเปิดโอกาสในสตรีได้มีบทบาทในสังคมมากขึ้นก็ได้ เนื่องจากในแต่ละศาสนาได้แนะนำ และเปิดให้สตรีสามารถเข้าใกล้คัมภีร์มากขึ้น ปัจจุบันจะเห็นได้จากสตรีเป็นผู้นำทางด้านการศึกษา เพื่อปกป้องเกียรติภูมิความเป็นหญิง หรือแม้แต่อิสรภาพบางอย่างที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง การเข้าฝึกอบรมสัมมนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การแก้ไขดัดแปลงกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

๕.๑.๓ การวิเคราะห์บทบาทสตรีกับการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนา (ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม)

ผลการวิจัย พบว่า เนื่องจากสตรียังไม่พร้อมที่จะเป็นผู้นำทั้งทางด้านการเมือง ด้านการศึกษา หรือแม้แต่ในระดับครอบครัว จะพบเห็นบ่อยๆ ว่า สตรีจะถูกเพศชายข่มเหงจากข่าวประจำวันมากกว่า การที่สตรีได้ออกมาเป็นผู้นำเรียกร้องซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าเพศชาย ถึงแม้ว่าบางศาสนาจะอำนวยหรือสนับสนุน ส่งเสริมบทบาทสตรีก็ตาม จากการวิเคราะห์บทบาทสตรีบางท่านก็อาจจะเพียงพ่นเชิดของผู้ชาย เพื่อให้โลกมองว่าสตรีมีความสามารถ แต่เบื้องหลังกลอุบายต่างๆ จะพบว่ามาจากเพศชาย เช่น นักการเมือง นักสังคมสงเคราะห์ นักบริหารหลายๆ ท่านจะพบว่า

เบื้องหลังผู้ดูแลจะเป็นผู้ขายมากกว่า ผู้ขายใช้สตรีในการเป็นหุ่นเชิดเพราะเห็นว่าบุคลิกความอ่อนโยน การเข้ากับบุคคลอื่นๆ ได้ง่าย ส่งผลให้ประโยชน์ผลสำเร็จเป็นจำนวนมาก

๕.๒ อภิปรายผลวิจัย

การพัฒนาสตรีในคัมภีร์พุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงยกย่องและให้ความสำคัญแก่สตรีเสมอบุรุษ และทรงยอมรับว่าสตรีมีศักยภาพทางจิตวิญญาณทัดเทียมกับบุรุษในการบรรลุธรรม โดย การเปิดโอกาสให้สตรีได้เป็นนักบวชได้ อันเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของสตรี ในการที่จะเข้ามารับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาที่ได้รับมอบหมายจากพระองค์ และสามารถพึงธรรม ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมได้ตามกาลเวลาที่พอเหมาะ

หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาสตรีนั้นเป็นหลักธรรมเดียวกับการพัฒนามนุษย์ซึ่งได้แบ่ง ออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) สอนคุณห้าข้อ ๒) สอนบรรพชิต หลักธรรมมีจุดมุ่งหมายเน้นที่ต่างกันคือ หากสอนคุณห้าข้อผู้ครอบครองจะมุ่งผลที่สัมพันธ์กับการครองชีวิตของผู้ครองเรือน หลักธรรมที่สอน เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ๑) ทาน การให้ การสละ การเผื่อแผ่แบ่งปัน ๒) ศีล ความประพฤติสุจริต ทางกาย วาจา ๓) ภาวนา การฝึกจิตและปัญญา ถือว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุเป็นข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ที่สัมพันธ์กับมนุษย์และสังคม คือทานและศีล มุ่งให้ขัดเกลาให้มีชีวิตและจิตใจ ที่ประณีตเจริญ งอกงามโดยการใช้กระทำภายนอกเป็นเครื่องมือ ส่วนภาวนาคือสมาธิและปัญญาจะแสดงเป็นเนื้อหา ที่เบาไม่ยากแก่การปฏิบัติ นักอันมีจุดมุ่งหมายเพื่อความมีชีวิตที่พ้นทุกข์ ส่วนหลักธรรมที่ใช้สอน บรรพชิตคือเรื่องไตรสิกขา คือ ๑) อริสัจสี่สิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมในทางความประพฤติ อย่างสูง ๒) อริจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิคือความแน่วแน่ ๓) อริปัญญา สิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง ความมุ่งหมายของไตรสิกขา ก็คือ เพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่ต้องทำให้เกิดใน ระดับชุมชนและสังคมด้วย ไตรสิกขาซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกอบรมกาย วาจา และใจนี้ เป็นสื่อที่ ใช้ตั้งโพธิปักขิยธรรม คือองค์ธรรมเกื้อกูลแห่งการตรัสรู้ หรือเกื้อหนุนแก่ อริยมรรค มี ๓๗ ประการ คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมงคล ๘ และ หลักธรรมที่พระพุทธองค์แก้ปัญหา นำสู่ความพ้นทุกข์ แต่ธรรมที่คอยกำกับหรือเป็นยอดแห่งธรรม ทั้งหลายคือ ความไม่ประมาท คือการดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและ การกระทำทุกอย่าง

สำหรับวิธีการพัฒนาสตรี คือวิธีการพัฒนาคุณสมบัติในอันได้แก่จิตใจ สามารถทำได้หลาย วิธี คือ ๑) โดยการศึกษาธรรม เพื่อการทำให้บุคคลเจริญในศีลธรรม และเกิดการบรรลุธรรมในระดับ ต่างๆ ด้วยหลักธรรมที่กล่าวแล้วข้างต้น ๒) โดยการปฏิบัติธรรม คือ การนำธรรมมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ในชีวิตจริง หรือการทํากิจหน้าที่การทําทูกระื่องให้ถูกต้องเกิดประโยชน์ และการปฏิบัติ ธรรมต้องมีตลอดเวลา เพราะเราทุกคนมีหน้าที่ต้องดำเนินชีวิตให้ตั้งงามถูกต้อง นอกจากนี้การปฏิบัติ ธรรมยังมีอีกความหมายหนึ่งคือ การฝึกฝนจิตอย่างจริงจังแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ สมณภาวนา และ วิปัสสนาภาวนา ๓) โดยการเข้าถึงพระรัตนตรัยและด้วยปัจจัย ๔ การรักษาศีลเพื่อการควบคุมตนให้ ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน และการภาวนาเพื่อการฝึกอบรมจิตให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม

๔. โดยการบรรพชาเป็นภิกษุณี – สามเณรี เปรียบได้กับภิกษุและสามเณร เป็นผู้เห็นภัยในสังขารและเพียรทำลายกิเลสให้หมดสิ้นไปด้วยการศึกษาหลักไตรสิกขา

การพัฒนาสตรีในศาสนาคริสต์ การอบรมผู้นำในศาสนจักรของผู้หญิง ศาสนาคริสต์มีสมาคมนางสาวที่มีชื่อเสียง ซึ่งสอนเกี่ยวกับเรื่องทางวิญญาณและเรื่องราวประจำวันที่เป็นพระแก่เรา และครอบครัว ขณะเดียวกันพวกเขาจะต้องฟังปฏิบัติต่อภรรยาและลูกๆ ด้วยความสุภาพอ่อนโยน เรามีโบสถ์และพระคริสต์จะสอนให้ทราบว่าลูกๆ ของที่สิ้นชีวิตแล้วจะเป็นลูกของเราตลอดไป ทุกอย่างที่ต้องการจะพบในศาสนจักรนี้ และนี่เป็นศาสนจักรของผู้หญิง หรืออาจมีข้อยกเว้นที่น่าสนใจอยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่แล้วประสบการณ์ส่วนตัวจะมีพลัง ด้วยเหตุนี้แทนที่จะตอบคำถามแทนท่าน เราจะพูดเฉพาะสิ่งที่เราเห็นมาแล้วทั่วโลก เราต้องการแสดงความเห็นอย่างเปิดเผยจากประสบการณ์ของสตรีเองว่าชีวิตสตรีมีค่า งดงาม และดีขึ้นอย่างไม่สิ้นสุดเพราะพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ นี่ไม่ได้จำกัดสิทธิสตรีหรือไม่ได้เป็นแนวคิดล้าหลังแน่นอน แต่หลักคำสอนของศาสนจักรเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในครอบครัว ศาสนจักร ชุมชน ประเทศชาติ และพระวิหาร และชายหญิงเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นหลักคำสอนที่เหมาะสมที่สุด เปี่ยมด้วยอิทธิพล จุดประกายความคิด และให้พลังอย่างที่เราไม่เคยได้ยินมาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงพูดกับพี่น้องสตรีว่าสิ่งที่คุณหิวกระหายในฐานะสตรีชาวคริสต์ ปัญญาชน และสัตภาวะนิรันดร์อยู่ในหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์และในการปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นในศาสนจักร

หลักคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าถือว่าชายกับหญิงมีการะับผิดชอบเท่าเทียมกัน พระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ประยุกต์ใช้ทั้งกับชายและหญิง หลักคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าถือว่าทั้งคู่มีการะับผิดชอบเท่าเทียมกัน โดยไม่มีสองมาตรฐาน พระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงยอมรับสิ่งยั่วยวนจากสื่อต่างๆ ความไม่เท่าเทียมกัน หรือการกดขี่ข่มเหง โดยไม่คำนึงถึงเพศ อีกทั้งให้ความเข้าใจเรื่องเพศหญิงและเพศชาย ตลอดจนบทบาทของเราในฐานะธิดาและบุตร พี่สาวน้องสาวและพี่ชายน้องชาย ภรรยาและสามี มารดาและบิดา

การพัฒนาสตรีในศาสนาอิสลาม จะพบว่าบุรุษมิได้ให้สตรีเคียงข้างไปกับบุรุษเลย เพียงแต่ให้สตรีทำหน้าที่ของตนด้วยการออกคำสั่ง ถึงแม้จะให้สตรีเข้ามาร่วมจัดสัมมนาเชิงวิชาการและการติดตามทางศาสนา เพียงเพื่อสร้างความเข้าใจให้สตรีมีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาเท่านั้น เปิดให้สตรีเพิ่มศักยภาพของตนเองแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังไม่ให้อยู่ภายใต้การปกครองของบุรุษ ในอดีตสตรีต้องไปสูขอบุรุษจะเห็นได้ว่าสตรีถูกเอารัดเอาเปรียบมานานแล้ว เมื่อเข้าสู่ครอบครัวของฝ่ายชายก็ยังคงเป็นแม่บ้านดูแลคนทั้งครอบครัวของฝ่ายชาย ซึ่งตามหลักศาสนาผู้ชายมีภรรยาได้ถึง ๔ คน แม้ในปัจจุบันความเชื่อตามหลักศาสนาที่ว่าเมื่อสามีตายภรรยาจะต้องกระโดดเข้ากองไฟไปด้วยนั้น ก็ยังมีพบเห็นได้บ่อยครั้ง เป็นสิ่งที่น่าเวทนามากกับสตรี การพัฒนาสตรีจึงมีไม่ค่อยมากและเป็นการสะสมมาเป็นเวลายาวนาน จะเห็นว่าสตรีอิสลามยังต้องการพัฒนามากส่งผลให้การเข้าร่วมพัฒนาสังคมคงเป็นไปได้ยาก นอกจากการส่งเสริมให้สตรีมีการเรียนรู้มากขึ้น ให้มีการรักษาเกียรติของตนมากขึ้น โดยให้มอบข้ามคำสอนบางหลักการของศาสนา เพื่อเป็นการก้าวไปสู่โลกในยุคใหม่ ในปัจจุบันทางกลุ่มก็ได้เปิดให้มีการจัดกิจกรรมแสดงบทบาทเกี่ยวกับสตรีและหลักคำสอนของศาสนา

๕.๓ ปัญหาและอุปสรรค

๕.๓.๑ ปัญหาและอุปสรรคของสตรีในศาสนาพุทธ

๕.๓.๑.๑. การบวชเป็นภิกษุณี พระพุทธเจ้ายังกำหนดศีล หรือสิกขาบทไว้ถึง ๓๑๐ ข้อ เพราะผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างทางกายภาพ หลายประการ เช่น ปัญหาในการออกไปแสวงหาที่วิเวก เพื่อรักษาพรหมจรรย์ ในป่าในที่เปลี่ยวก็อันตราย ความเสื่อมเสีย หรือความเสียหาย รวมถึงเรื่องชู้สาว ประเด็นทางสังคมก็เป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง สรุปลก็คือเป็นผู้ชายสะดวกกว่าผู้หญิงในหลายๆ ด้าน และในทางพุทธศาสนา ไม่ใช่ชาตินี้เกิดเป็นผู้หญิงแล้วชาติต่อไปจะเป็นผู้หญิงตลอดไป อาจจะเป็นผู้หญิงบ้าง ชายบ้าง แล้วแต่บุญ แต่กรรม ที่ทำไว้

๕.๓.๑.๒ ปัญหาการทำงาน สตรีก็ไม่ได้เป็นหัวหน้าทีม เนื่องจากทางวัดเปิดโอกาสให้ทำร่วมกันอย่างเสรีจริง โดยจัดให้มีหัวหน้าทีมในการทำงานเป็นผู้ชายหรือพระภิกษุ และแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน เพราะส่วนใหญ่สตรีจะมาวัดกันที่ด้านความรู้ความสามารถ

๕.๓.๑.๓ ปัญหาด้านการศึกษา เนื่องจากสตรีมักจะต้องพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ด้านการพัฒนาความรู้ การแก้ไข ก็น่าจะมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาหาประสบการณ์ในด้านต่างๆ ตามที่บุคคลนั้นๆ ถนัดและมีใจรักมีใจชอบ เมื่อมีการพัฒนาความรู้แล้ว ก็จะได้มีประสบการณ์มาช่วยกันพัฒนาให้ได้ทันยุคทันสมัย

๕.๓.๑.๔ ปัญหาสิทธิความเป็นมนุษย์ เนื่องจากสังคมเมืองที่แตกต่างจากสังคมชนบท คือ การสนับสนุนเพศชายให้เหนือกว่าผู้หญิง เช่น การกำหนดหรือข้อห้ามของทางสตรีห้ามเข้าในเขตพุทธาวาสที่ได้กำหนดไว้ เช่น บริเวณพระธาตุ หรืออุโบสถเงิน วัดศรีสุพรรณ ถนนวิเวก จังหวัดเชียงใหม่ ไม่ให้ผู้หญิงเข้าไปในโบสถ์

๕.๓.๒ ปัญหาและอุปสรรคของสตรีในศาสนาคริสต์

๕.๓.๒.๑ บทบาทสตรีในพระคัมภีร์ ด้วยด้านคุณสมบัติผู้หญิงในพระคัมภีร์ ได้กำหนดไว้ในเรื่องบทบาทของสตรีค่อนข้างชัดเจน เช่น คนที่จะเป็นศิษยาภิบาลจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ เป็นสามีของหญิงคนเดียว ไม่มีที่ติได้ มีชื่อเสียงดี เป็นที่ยอมรับนับถือ ปกครองบ้านเรือนได้ ไม่ดื่มสุรา ไม่เป็นนักเลงหัวไม้ โดยสรุปเราไม่มีอุปสรรคต่อต้านด้านด้านเพศเลย มีแต่สนใจคุณลักษณะ จะไม่มีอุปสรรคในการต่อต้านด้านเพศ

๕.๓.๒.๒ ปัญหาทางด้านสรีระของสตรี หรือแม้แต่จิตใจที่อ่อนไหว จึงต้องขึ้นอยู่กับว่าคนๆ นั้นเป็นคนที่ชอบแก้ปัญหาหรือชอบสร้างปัญหา ก็รวมๆ กันทั้งชายและหญิง ซึ่งถ้าหากคิดว่าส่วนตัวผู้หญิงดำเนินชีวิตมาถึงจุดๆ หนึ่งก็มีความอ่อนแอ หรือบางที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจไม่แน่วแน่หรือไม่มั่นคง จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาบทบาทของสตรีในระยะยาว

๕.๓.๒.๓ ปัญหาของความเชื่อทางศาสนา เนื่องจากชาวคริสต์จักรไม่ได้บอกว่าทุกอย่างไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค แต่เรามีความเชื่อในพระเจ้า และยังเชื่ออีกว่าพระเจ้าอยู่เหนือปัญหาและอุปสรรค ดังนั้นวิธีทางออกของสมาชิกก็คือ ๑) เราจะอธิษฐานเพื่อเขา คือเขามีปัญหาเราก็จะอธิษฐานพระเจ้าให้เขาผ่านพ้นไปด้วยดี ๒) เราก็ยังให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ศึกษาพระธรรม

ของพระเจ้าให้เขาเข้าใจว่ามีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพราะถ้าเราบอกเขาอาจจะไม่เชื่อ แต่ถ้าบอกว่า เป็นคำสอนของพระเจ้าเขาจะต้องยอมรับ ปัญหาความเชื่ออาจจะส่งผลต่อการส่งเสริมบทบาทสตรีในการแก้ไขปัญหาไปจะไม่ต่อเนื่องจากการพัฒนาสังคมหรือไม่

๕.๓.๓ ปัญหาและอุปสรรคของสตรีในศาสนาอิสลาม

๕.๓.๓.๑ ปัญหาการไม่ทานเนื้อสุกร ศาสนาอิสลามจะเข้มงวดทางด้านอาหารเพราะเขาจะไม่ทานหมู ทางศาลว่าการกรุงเทพมหานคร (อปท.กทม.) จึงมีหนังสือถามทางโรงเรียนต่างๆ ว่ามีการแยกครัวหรือไม่ จึงมีปัญหาเกิดขึ้นมา เช่น โรงเรียนมีนักเรียนมุสลิม ๙๐% เป็นศาสนาอื่น ๑๐% ว่ากิจกรรมโรงเรียนมีการแยกครัวหรือไม่ ซึ่งก็ต้องมาดูว่าบางพื้นที่เป็นพื้นที่ของมุสลิมอยู่ บางพื้นที่เป็นพื้นที่ที่ของพุทธ จะเห็นได้ว่าจะมีบางศาสนาเท่านั้นที่จะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของบุคคลกรนั้นๆ

๕.๓.๓.๒ ปัญหาอาจจะเป็นกลุ่มการเมือง ผู้ที่เสนอข่าว บางครั้งก็ไม่รู้มูลเหตุว่าจริงเท็จแค่ไหนขอได้แค่ข่าวข่าว แต่ผู้ทำงานด้านสังคมก็จะคิดจะประสานงานในด้านต่างๆ อย่างที่บอกเรื่องประสานงานไม่พนักลุ่มสตรีที่คอยประสานในแต่ละหน่วยแต่ละองค์กร ความหลากหลายด้านศาสนา คิดว่ายิ่งดีด้วยซ้ำ จะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละศาสนา แต่ละองค์กรหน่วยงานก็จะต้องพยายามหาทางแก้ไขให้ไหลลื่นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของศาสนาบางศาสนา หรือผลกระทบของศาสนาที่อยู่ร่วมกัน โดยใช้การบริหารจากผู้บริหาร ซึ่งผู้บริหารที่เป็นผู้ชายอาจจะตอบแบบแข็ง ส่วนคำพูดของผู้หญิงจะต้องมีการคิดก่อน ซึ่งอาจจะมีผลล้นละมุนละม่อมมากกว่าผู้ชาย

๕.๓.๓.๓ ปัญหาของผู้ที่นับถือศาสนาของตนอย่างจริงจัง โดยออกนอกกริยา นอกกรอบในความรู้สึก ปัญหาอีกส่วนหนึ่งคือต้องการจะเด่น เช่น ต้องการให้ศาสนานี้มาเด่นในเมืองไทย หรือในศาสนาพุทธ ที่ต่างคนต่างมีครูบาอาจารย์ของตน ยังจะมีการกำหนดคำว่าเกจิ ซึ่งเกจิอาจารย์เกิดขึ้นจากลูกศิษย์ลูกหากำหนดว่าอาจารย์เป็นของฉัน โดยตั้งเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งหากไม่มีกรอบก็จะเกิดปัญหา เมื่อเกิดปัญหาอะไรก็เกิด บางครั้งบางที่เราอาจจะมองว่าวนวาย ถ้าปฏิบัติตามกรอบตามอะไรก็ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะว่าศาสนาต่างๆ เราต้องเข้าใจในปัจจุบันนี้ว่าบางสิ่งบางอย่าง เช่น ศาสนาพุทธก็อาจโดนโจมตีมากเกินไปหรือเปล่า จากข่าววัดพระธรรมกาย เป็นต้น ทุกศาสนาจะมีผลกระทบจะมากหรือน้อย บางคนหวังผลประโยชน์โดยใช้ศาสนาเป็นตัวกลาง

๕.๓.๓.๔ ปัญหาทางด้านความรู้ความสามารถ เนื่องจากการสนับสนุนบทบาทสตรีให้สามารถอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ขณะนี้เราก็มียุทธศาสตร์มากกว่าเก่ายิ่งขึ้น เนื่องจากทางมัสยิดได้ส่งสตรีไปเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงานอื่นๆ และมีหน่วยงานอื่นๆ ที่ขอความช่วยเหลือจากมัสยิดเช่นกัน ดังนั้น เพื่อบทบาทสตรีสามารถอยู่อย่างยั่งยืน ควรสนับสนุนให้สตรีมีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น

๕.๓.๓.๕ ปัญหาด้านการศึกษาหาความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อให้สตรีสามารถยืนคู่กับผู้ชายได้อย่างภาคภูมิใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการลงพื้นที่ในแต่ละแห่งอุปสรรคจะเกิดขึ้นทันที ปัญหาต่างๆ จะถูกนำมาเรียนรู้และสร้างความเข้าใจนั้นๆ ให้สตรี เพื่อสร้างบทบาทตนเองให้เด่นชัด จนสามารถให้เกิดความไว้วางใจในการพัฒนาสังคมในพื้นที่นั้นๆ ได้อย่างดี อะไรคือปัญหาที่ใหญ่ จะเห็น

ได้ว่าบทบาทสตรีที่ลงสู่พื้นที่จะไปตรงกับพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นอาจจะต้องมีการส่งพนักงานลงไปควบคู่กัน เพื่อค้นหาปัญหา และอุปสรรคเพื่อนำมาเสนอให้ผู้บริหารส่วนกลางได้พิจารณาก่อนการตัดสินใจ ดำเนินการต่างๆ ของผู้บริหารสตรี จะเป็นการดีที่สุด

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทสตรีตามศาสนาพุทธ

๕.๔.๑.๑ สภาพบทบาทของสตรีในขณะนี้มีความเป็นจริง มีการกระทำใดๆ หรือ ความประพฤติใดๆ และประกอบเป็นสิ่งที่กระทำทั้งทางที่ดีและทางที่เลว ผลตอบแทนที่ดีและที่เลว หรือที่ปานกลาง ดังนั้นการจะสนับสนุนหรือส่งเสริมควรจะต้องด้วยความจริงใจ และหลังจากนั้นแล้ว ควรจะให้สตรีได้แสดงความสามารถได้อย่างจริงจัง

๕.๔.๑.๒ การแนะนำหรือส่งเสริมสตรีให้ไปในทิศทางใดควรจะต้องพิจารณาจากบทบาท ความเชี่ยวชาญของแต่ละคน และแนะนำส่งเสริมให้ไปในทิศทางที่เขาถนัด และสามารถทำได้ โดยพิจารณาจากกิจการใดๆ และผลตอบแทนที่ดี หรือพอประมาณ และพร้อมที่จะสนับสนุนทางนั้น ให้ตลอดจนจบและส่งเสริมสตรีในเส้นทางที่ก้าวหน้าต่อไป

๕.๔.๑.๓ ปัจจุบันมีการเปิดมากขึ้น บทบาทของสตรีมีให้เห็นมากกว่าที่ได้วางไว้แล้ว มากมายกว่ากรอบที่วางไว้ อย่างบางประเทศมีผู้นำเป็นผู้หญิงไม่ได้เฉพาะบ้านเรา จึงเป็นที่ยอมรับ อย่างเช่น สหราชอาณาจักรนี้มีผู้หญิงด้วยแล้ว หรือบทบาทบางอย่างผู้หญิงอาจจะนำผู้ชายไปมากแล้ว เช่น กทม. โรงเรียน ๔๓๗ โรงเรียน เกินครึ่ง เป็นผู้หญิง ซึ่งปัจจุบันโดยอัตโนมัติผู้หญิงก็ไปไกลมาก แล้ว แต่ก็ยังต้องดูให้รู้ว่าการก้าวหน้าของสตรีที่รวดเร็วจะส่งผลกระทบต่อสังคมไปในทิศทางด้านใดบ้าง

๕.๔.๑.๔ ควรมีการส่งเสริมให้สตรีมีการเข้าค่ายอบรมหลักสูตรของแต่ละองค์กร แล้วนำหลักสูตรหลักคำสอนมาช่วยกันปรับปรุงยุคนี้ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้ซึมซับและนำ หลักคำสอนไปต่อยอดในการนำไปพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศชาติให้เกิดความเจริญควบคู่ กันไปของทุกเพศพร้อมกันต่อไป

๕.๔.๑.๕ เห็นควรให้ทุกฝ่ายเชื่อมั่นในศักยภาพของสตรีในด้านความเป็นผู้นำ ซึ่งสตรี บางคนก็มีความพร้อม ความสามารถเป็นผู้นำได้ เช่น ประเทศไทยยังมีนายกหญิง หรือบางองค์กรยังมี ผู้นำเป็นผู้หญิง เช่น คุณหญิงพรทิพย์ วัฒนศิริเดช (ผู้บริหารสยามกลการ) ท่านผู้หญิงชนัตถ์ ปิยะอุย (ผู้บริหารดุสิตธานี) เป็นต้น

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทสตรีของศาสนาคริสต์

๕.๔.๒.๑ จัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ในด้านต่างๆ เช่น ด้านกฎหมาย ด้านวิชาชีพ เช่น เลขานุการ เมื่อได้ความรู้แล้วนำมาใช้ในการติดต่อประสานงานได้ การทำประโยชน์ และทุกด้านที่ทำได้ ในทุกๆ ด้านเราสามารถเข้าช่วยสังคมได้ วิชาขนาดแผนไทย ความสามารถในการ แนะนำและการลงทุน คือความสามารถในการแนะนำและการลงทุนให้กับสังคมได้

๕.๔.๒.๒ การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น เขต ชุมชน ตลาด สามารถนำสิ่งดีๆ ไปสู่สังคมได้ และจะได้สามารถส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยบทบาทของผู้แนะนำสังคม เช่น การดูแลด้านการศึกษา ทุนการศึกษา ดูแลเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เช่นโครงการคริสตจักรสัมพันธ์ บ้านอิทาเนีย จังหวัดเลย รับผิดชอบดูแลเด็กประณจนจนถึงปริญญาตรี มีสถานดูแลเด็กเล็ก

๕.๔.๒.๓ ความเชื่อในพระคัมภีร์จะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมอย่างเห็นได้ชัด เพราะในพระคัมภีร์ ได้บัญญัติให้ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว การปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้าที่สอนในพระคัมภีร์อย่างดี อย่างตั้งใจ แน่นนอนทุกอย่างก็จะต้องออกมาดี เช่น สังคมที่ไม่มีคอปรับขึ้น จะไม่มีการเห็นแก่ตัว ความโลภ ไม่มีอะไรหรือจะลดน้อยลง จริยธรรมก็จะถูกขัดเกลาด้วยคำสอนของพระเจ้าแล้วสิ่งต่างๆ ก็จะดี ทุกคนก็จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนก็จะรักซึ่งกันและกัน และจะสอนให้เรารักพระเจ้ารักเพื่อนบ้านรักตนเอง ถ้าเรารักพระเจ้าเราก็จะไม่ต้องทำให้พระเจ้าเสียพระทัย ถ้าเรารักคนอื่นเหมือนรักตัวเราเองเราก็จะไม่ทำให้คนอื่นเสียใจ ทุกอย่างก็จะดี สังคมก็จะดี

๕.๔.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทสตรีของศาสนาอิสลาม

๕.๔.๓.๑ ข้อเสนอแนะให้สตรีมีบทบาทในด้านต่างๆ มากขึ้น เพื่อจะได้สามารถนำมาพัฒนาตนเอง และชุมชนในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยการเพิ่มความเด่นบทบาทสตรีขึ้นมากกว่าการศึกษาในระดับภาคบังคับ เช่น การศึกษาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านกฎหมาย หรือแม้แต่ด้านจิตวิทยาที่จะต้องนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมที่เรากำลังอยู่ร่วมกัน

๕.๔.๓.๒ ปัญหาทางด้านครอบครัวในศาสนาอิสลาม เช่น การทะเลาะหรือผิดใจกันระหว่างพี่น้อง หรือญาติ จะต้องมาเปิดให้มีการทำความเข้าใจ และปรับความเข้าใจโดยให้ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

๕.๔.๓.๓ ปัญหาด้านการเปิดโอกาสให้สตรีมีองค์ความรู้มากกว่าที่เป็นอยู่ ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการสร้างบุคลิกภาพ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้าง Innovation การสร้างบทบาทของตนเองให้โดดเด่น สิ่งเหล่านี้สามารถเรียนรู้ หรือสร้างขึ้นได้ในเวลาอันจำกัด ซึ่งองค์กรใหญ่ๆ ก็สามารถดำเนินการได้อยู่แล้ว ผลประโยชน์ที่ได้จะคุ้มค่ากว่าเป็นอย่างมาก และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นอย่างดี

๕.๔.๔ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

๕.๔.๔.๑ ควรศึกษาบทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนาในพื้นที่ต่างๆ มากขึ้นเพื่อจะได้ทราบว่าปัญหาอุปสรรคจะมีลักษณะคล้ายกันหรือไม่

๕.๔.๔.๒ ควรศึกษาวิเคราะห์ความเท่าเทียมทางเพศของแต่ละศาสนาในประเทศไทย

๕.๔.๔.๓ ควรศึกษาบทบาทสตรีตามหลักพหุศาสนา ในพระคัมภีร์ของแต่ละศาสนาว่า บทบาทสตรีมีมาตั้งแต่เริ่มมีการกำหนดพระคัมภีร์หรือไม่ และบทบาทของสตรีมีลักษณะอย่างไรเมื่อเทียบกับบทบาทสตรีในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือทั่วไป

ทรงวิทย์ แก้วศรีม เอกสารประกอบการสอนวิชา “แนวคิดและทฤษฎีทางการพัฒนาสังคม”,
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

บรรจง บณกาชัย “อิสลาม ศาสนาแห่งชีวิต” พิมพ์ครั้งแรก มกราคม พ.ศ.๒๕๔๘ จัดพิมพ์เพื่อ
เผยแพร่โดย คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้นสน.

บรรพต วีระชัย และสุชุม นวลสกุลม รัฐศาสตร์ทั่วไป พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๕.

ปกรณ์ ปรียากร. (๒๕๓๘). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา”,
(กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช). พ.ศ. ๒๕๓๘

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับ
ลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊ค พับลิ
เคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ลำพวรรณ น่วมบุญลือ. “สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์”.
กรุงเทพมหานคร : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

วิระดา สมสวัสดิ์, สืบสาน และเติมเต็ม : เรื่องราวของภิกษุณีวันวานและวันนี้. เชียงใหม่ : วนิดา
เพรส, ๒๕๕๑.

วรารณณ์ แซ่มสนิท. วิถีคิดเรื่องเพศวิถีของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญใน
บริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน. ม.ป.ท.

ศจ.ดร.ศึกษา เทพอารีย์ ศิษยาภิบาลคริสตจักรวัฒนา “แทนบูชาในครอบครัว : คู่มือภาวนาธรรม ๕๒
สัปดาห์ จัดทำโดยคริสตจักรวัฒนา ๓๔ สดขอยสุภูมิวิทย์ ๑๙ แขวงคลองเตยเหนือ เขต
วัฒนา กทม.๑๐๑๑๐

สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.

อะห์หมัดมูสตอฟา อาลี โต๊ะลง. **อิสลาม...ทำไม?**. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔.

(๒) บทความ

ข่าวสารมุสลิม รายเดือน เรื่อง “เลือกตั้ง ส.ว. ชายแดนใต้ สะท้อนพลัง “ฐานเสียง” กลุ่มวาดะห์” ๖๐ ปี อาคเนย์ ศูนย์ผลิตสื่อเพื่อชาวไทยมุสลิม (บริษัท แดนติ๊ด มีเดีย จำกัด)

ณรงค์กรรณ์ รอดทรัพย์, “ปีตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕).

ทรงวิทย์ แก้วศรี, เอกสารประกอบการสอนวิชา “แนวคิดและทฤษฎีทางพัฒนาสังคม”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ธิดิ กิตติวิทิตคุณ, **การพัฒนาชุมชน เป็นกรรมวิธี (Process) แห่งการกระทำทางสังคม**, องค์การบริหารวิเทศ (ICA) ของสหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๔๐.

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปาฐกถาพิเศษ “๒ ทศวรรษปฏิญญาปักกิ่งฯ เสริมพลังสตรี สร้างพลังสังคม, สมัชชาสตรีแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์.

ภิกษุณีธัมมนันทา (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์), “**บทบาทสตรีในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา**”, เสนอต่อคณะอนุกรรมการด้านการศาสนา ในคณะกรรมการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐ อาคารสุขประพฤติ.

ลักษณะวัต ปาละรัตน์, “**สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา**”, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) พ.ศ. ๒๕๔๕.

วิยะดา สมสวัสดิ์, สืบสาน และเติมเต็ม : **เรื่องราวของภิกษุณีวันวานและวันนี้** เชียงใหม่ : วนิดาเพรส, ๒๕๕๑.

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, “**สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกรอบรัฐธรรมนูญในบริบทของสังคมไทยและมาตรฐานสากลระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน**”, ม.ป.ท.

ส.ศิริรักษ์ “**พุทธศาสนากับปัญหาทางเพศ และสื่อกับผ้าเหลือง**” พิมพ์ครั้งแรก เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๓. บริษัท ส่องสยาม จำกัด, หน้า ๒-๓.

สุธี วรประดิษฐ์. “**การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด**”. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด., ๒๕๕๓.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. “**รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน**”.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สิทธิและบทบาทสตรี “จากครอบครัวคริสตชนในโลกปัจจุบัน เมื่อวันอังคารที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖”.

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กองปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, สถิติจำนวนประชากรและบ้าน จำแนกตามภาค จังหวัด อำเภอ และ ตำบล ปี ๒๕๒๘-๒๕๔๓ [ออนไลน์]. แหล่งที่มาจาก : http://www.dpt.go.th/ITCitdb/popu_stat/popu_menu.htm. [๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๙].

เอกสารประกอบการสัมมนาบทบาทสตรีด้านสังคม วันที่ ๗-๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ณ ศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร เขตหนองจอก กรุงเทพฯ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร

อาจารย์ผู้ควบคุมปัญหาพิเศษ : รังสรรค์ ม่วงโสรัส, รบ.ด. (การพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง), พ.ศ. ๒๕๕๖

(๓) วิทยานิพนธ์

กนกวรรณ ไผ่สนธิ์. “ศึกษาต่อรองอำนาจของผู้หญิงจากการนำเสนอเรือนร่างผ่านสื่อวิทยุไทย”.

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, ๒๕๔๔.

นคร สำเภาทิพย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

บงกชมาศ เอกเอี่ยม. “เกย์: กระบวนการพัฒนาและอ้างเอกลักษณ์ร่วมเพศ”. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (สังคมวิทยา), คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

ปราง ยอดเกตุ. “ประชาสังคมกับความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรี: กรณีศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิง”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.

ประชัย ศรีจามร. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙.

ประเสริฐ สุนทร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล ๖. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

รัตติภรณ์ รัตนบุรี “สถานภาพและบทบาทสตรีไทยในพระพุทธศาสนา” สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม มหาวิทยาลัยเกริก พ.ศ. ๒๕๔๙

วรารณ อินทนนท์. “การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ปัจเจกชนบนพื้นฐานของความหลากหลายทางเพศ”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขากฎหมายระหว่างประเทศ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สุนิตย์ มะลิวัลย์. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑.

สุนทร กองทรัพย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลกรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.

สโรชา คุณาธิปพงษ์, “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาสตรีตามทัศนะของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ., ๒๕๕๑.

อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อชน นันทาราม ตำบลห้วยยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาควิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

(๔) วารสาร

ณรงค์ กรรณ รอดทรัพย์, “ปีศาจไทย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย”, **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๑๕-๑๖.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๑๘ ก ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘

รายงานสรุปจำนวนวัดปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐)

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๑๘ ก ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th-th.facebook.com/คริสตจักรตลาดพลูแบ็บติสต์-887773994652479> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

พระครูใบฎีกาบุญช่วย พุทธโรม, ประวัติวัดจันทร์ประดิษฐาราม” [ออนไลน์], แหล่งที่มา [https://sites.google.com/site/punchiay15 / prawati-wati-can-thr-pradi-sthar-ram](https://sites.google.com/site/punchiay15/prawati-wati-can-thr-pradi-sthar-ram) [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

มัสยิดสวนพลู สวนพลู “ระบบแผนที่และข้อมูลมัสยิดออนไลน์ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.masjidmap.com/mosque/info/1984205736> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].

- มูญะฮารี มุรตะฆอ, กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- โรงเรียนวัดนวลนรดิศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th-th.facebook.com/วัดนวลนรดิศ-207618602598602> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki.html> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- ศูนย์ชุมชนวัดโตนด บางแวก ๒๑ จรัญ ๑๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.facebook.com/pages/วัดโตนด/1784774611779390> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- สถานีวิทยุวัดทองศาลางาม Fm 98.25 MH., [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://goldfm9825.blogspot.com/p/31321.html> [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย, “สิทธิและบทบาทสตรี จากครอบครัวคริสตชนในโลกปัจจุบัน” เมื่อวันอังคารที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.kamsonbkk.com [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กองปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. สถิติจำนวนประชากรและบ้าน จำแนกตามภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล ปี ๒๕๒๘ - ๒๕๕๓ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.dpt.go.th/ITCitdb/popu_stat/popu_menu.htm [๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๐]

(๖) ภาษาอังกฤษ

- Arnstein, S. R. (1969). Ladder of citizen participation. *Journal of American Institute of Planners*, (35),
- Arthur Dunham, Community Welfare Organization, New York : Thomas. 1985.
- Beckett, Clare and Marie Macey. “Race, gender and sexuality: The oppression of multiculturalism”. *Women’s Studies International Forum* 24, 3-4 (2001)
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity, world development. New York: Cornell University.
- Davis, Kingsley, *Human Society*, (New York : The Macmillan Co., 1967.
- Delbecq, A. L., & Andrew, H. V. (1971). A group process model for problem identification and program planning. *Applied Behavioral Sciences*, 7(10).
- Edward W. Weidner, “**The elements of Development Administration**” in Edward Weidner (ed.). *DEVELOPMENT ADMINISTRATION IN ASIA*, (Kingsport, Tennessee : Kingsport press, 1970.
- Jackson, Peter M. Tolerant but unaccepting: **The myth of a Thai “gay paradise”**. In *Genders and sexualities in modern Thailand*, Peter A. Jackson and Nerida M. Cook, eds. Chiang Mai: Silkworm Books, 1999.

- Keith, D. D., Human behavior at work- human relations and organization behavior. New Planner, 35, 1972.
- Kymlicka, Will, "Liberal complacencies". In **Is multiculturalism bad for women?**, Joshua Cohen, Matthew Howard and Martha C. Nussbaum, eds. New Jersey: Princeton University Press, 1999.
- Phillips, Anne, **Multiculturalism without culture**. New Jersey: Princeton University Press, 2007.
- Reeder, W. , **Some aspect of the informal social participation of fmilies**. New York: Methuen, 1974.
- Saul M. katz, "A system Approach to Development administration" In Fred W Riggs (ed), **FRONTIERS OF DEVELOPMENT ADMINITRATION**, (Durtiam, North carolian ; Duke University Press, 1970.
- Simon, William, "**The Post modernization of Sex**" in Weeks, Jeffrey ; Holland, Janet, 2003.
- Smit smuckam, "Social Development and Peasant Culture : A Thai case" in suntaree Komin (ed), **Social Development : A Synthesis of East and Western Experiences**, BKK:NIDA, 1982.
- Suntanre Komin, "The relevance of value System to Social Development in Skomin" (ed), **Social Development : A Synthesis**, op. cit.
- Vroom, V. H., & Deci, E. L., **Management and motivation**. New York: Penguen Book, 1970.
- William Simon, "The Post modernization of Sex" in Weeks, Jeffrey ; Holland, Janet : 2003.
- Williams, Joan C. "**Family Responsibilities Discrimination by Cynthia Calvert**" (Author). Author), Gary Phelan (Author) Be the first to review this item

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบการสัมภาษณ์เพื่อวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา

คำชี้แจง : ๑. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา (ROLE OF WOMEN IN SOCIAL DEVELOPMENT BASED ON RELIGIOUS EXTREMISM)

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา

๓. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์นำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์หรือหน่วยงานของท่าน และจะไม่มีเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี ขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์นี้ตามความเป็นจริง และตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด คำตอบของท่านจะถูกสังเคราะห์ วิเคราะห์ และใช้สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพหุศาสนา (ROLE OF WOMEN IN SOCIAL DEVELOPMENT BASED ON RELIGIOUS EXTREMISM)

คำชี้แจง : มี ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ นามสกุล

อายุปี ตำแหน่ง นับถือศาสนา

ระดับการศึกษา ประสบการณ์เกี่ยวกับศาสนาปี

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก, บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์ สถานที่

ตอนที่ ๒ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาทสตรี หมายถึง การที่เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน มีโอกาสในสังคมเท่ากัน มีเสรีภาพในการแสดงบทบาททางเพศของตนต่อสังคมได้อย่างอิสระเท่ากัน เป็นไปตามครรลองของจารีตประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น

การพัฒนา หมายถึง การแปรจากสภาพหนึ่ง สู่สภาพหนึ่งในทางที่ดีขึ้น หรือได้แก่ การพัฒนาให้ความเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าสภาพเดิม

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การไม่เป็นอย่างเก่าผิดไปจากเดิม ของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นนอกเหนือจากมนุษย์อาจใช้คำว่าระบบนิเวศซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันเกือบทุกด้าน เช่น ประเทศ จังหวัด และอื่นๆ และมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีรวมถึงภาษา การละเล่น และอาหารการกินของตนเองในแต่ละสังคม และที่สำคัญมากกว่าคือความเชื่อในแต่ละศาสนาจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดมาก

สังคมและวัฒนธรรมใด หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ หรือตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้า

พหุศาสนา หมายถึง ความหลากหลาย ทั้งแนวคิด หลักปฏิบัติ ที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม

ศาสนาพุทธ หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่มีผู้นับถือในเขตภาคีเจริญ

ศาสนาคริสต์ หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระเยซู ที่มีผู้นับถือในเขต
บางแค

ศาสนาอิสลาม หมายถึง หลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระอัลเลาะห์ ที่มีผู้นับถือใน
เขตธนบุรี

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์ บทบาทสตรี ในการพัฒนาสังคม ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีคำถาม
เป็นข้อ ดังนี้

ข้อ ๑. ปัจจุบันการกล่าวว่า บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมมากมาย ท่านคิดว่าสตรีมี
บทบาทต่อสังคมอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๒. องค์กรของท่านมีการส่งเสริมบทบาทสตรีในการทำงานด้านศาสนา และสังคม
อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๓. องค์กรของท่านได้ใช้กระบวนการอย่างไร ในการส่งเสริมบทบาทสตรี

.....

.....

.....

ข้อ ๔. องค์กรของท่านได้ประยุกต์หลักคำสอนในการพัฒนาสตรีกับการพัฒนาสังคม
อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๕. สตรีสามารถทำงานร่วมกับองค์กรของท่านได้ผลหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๖. ปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ท่านคิดว่าความหลากหลายทางศาสนาเป็นอย่างไร และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๗. ปัญหาอุปสรรค และบทบาทของสตรีในการพัฒนาสังคมคืออะไร และจะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อ ๘. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทสตรีและการพัฒนาสังคมของท่านมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๕๘

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.

ด้วย พระมหานัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้ประสานงาน : พระมหานัฏฐานันท์ อนาลโย
นิสิตหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
โทร. ๐๙๑-๔๔๙-๒๙๙๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๕๘

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร

ด้วย พระมหานัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้ประสานงาน : พระมหานัฏฐานันท์ อนาลโย
นิสิตหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
โทร. ๐๙๑-๔๔๙-๒๙๙๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๑๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ថ្ងៃ ពុធ ២០០៥.៤/១ ខែ

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนุโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้ประสานงาน : พระมหานัฏฐนันท์ อนุโลโย
 นิสิตหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
 โทร. ๐๙๑-๔๔๙-๒๙๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๖๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุริยตันนันท, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๖๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร ดร.สุริยจรัส เตชตันมินสกุล
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
 สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
 อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
 มาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้ประสานงาน : พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย
 นิสิตหลักสูตร พธ.ม. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
 โทร. ๐๙๑-๔๔๙-๒๙๙๙

16/12/60
 17/12/60
 18/12/60
 19/12/60
 20/12/60
 21/12/60
 22/12/60
 23/12/60
 24/12/60
 25/12/60
 26/12/60
 27/12/60
 28/12/60
 29/12/60
 30/12/60
 31/12/60
 1/1/61
 2/1/61
 3/1/61
 4/1/61
 5/1/61
 6/1/61
 7/1/61
 8/1/61
 9/1/61
 10/1/61
 11/1/61
 12/1/61
 13/1/61
 14/1/61
 15/1/61
 16/1/61
 17/1/61
 18/1/61
 19/1/61
 20/1/61
 21/1/61
 22/1/61
 23/1/61
 24/1/61
 25/1/61
 26/1/61
 27/1/61
 28/1/61
 29/1/61
 30/1/61
 31/1/61
 1/2/61
 2/2/61
 3/2/61
 4/2/61
 5/2/61
 6/2/61
 7/2/61
 8/2/61
 9/2/61
 10/2/61
 11/2/61
 12/2/61
 13/2/61
 14/2/61
 15/2/61
 16/2/61
 17/2/61
 18/2/61
 19/2/61
 20/2/61
 21/2/61
 22/2/61
 23/2/61
 24/2/61
 25/2/61
 26/2/61
 27/2/61
 28/2/61
 29/2/61
 30/2/61
 31/2/61
 1/3/61
 2/3/61
 3/3/61
 4/3/61
 5/3/61
 6/3/61
 7/3/61
 8/3/61
 9/3/61
 10/3/61
 11/3/61
 12/3/61
 13/3/61
 14/3/61
 15/3/61
 16/3/61
 17/3/61
 18/3/61
 19/3/61
 20/3/61
 21/3/61
 22/3/61
 23/3/61
 24/3/61
 25/3/61
 26/3/61
 27/3/61
 28/3/61
 29/3/61
 30/3/61
 31/3/61
 1/4/61
 2/4/61
 3/4/61
 4/4/61
 5/4/61
 6/4/61
 7/4/61
 8/4/61
 9/4/61
 10/4/61
 11/4/61
 12/4/61
 13/4/61
 14/4/61
 15/4/61
 16/4/61
 17/4/61
 18/4/61
 19/4/61
 20/4/61
 21/4/61
 22/4/61
 23/4/61
 24/4/61
 25/4/61
 26/4/61
 27/4/61
 28/4/61
 29/4/61
 30/4/61
 31/4/61
 1/5/61
 2/5/61
 3/5/61
 4/5/61
 5/5/61
 6/5/61
 7/5/61
 8/5/61
 9/5/61
 10/5/61
 11/5/61
 12/5/61
 13/5/61
 14/5/61
 15/5/61
 16/5/61
 17/5/61
 18/5/61
 19/5/61
 20/5/61
 21/5/61
 22/5/61
 23/5/61
 24/5/61
 25/5/61
 26/5/61
 27/5/61
 28/5/61
 29/5/61
 30/5/61
 31/5/61
 1/6/61
 2/6/61
 3/6/61
 4/6/61
 5/6/61
 6/6/61
 7/6/61
 8/6/61
 9/6/61
 10/6/61
 11/6/61
 12/6/61
 13/6/61
 14/6/61
 15/6/61
 16/6/61
 17/6/61
 18/6/61
 19/6/61
 20/6/61
 21/6/61
 22/6/61
 23/6/61
 24/6/61
 25/6/61
 26/6/61
 27/6/61
 28/6/61
 29/6/61
 30/6/61
 31/6/61
 1/7/61
 2/7/61
 3/7/61
 4/7/61
 5/7/61
 6/7/61
 7/7/61
 8/7/61
 9/7/61
 10/7/61
 11/7/61
 12/7/61
 13/7/61
 14/7/61
 15/7/61
 16/7/61
 17/7/61
 18/7/61
 19/7/61
 20/7/61
 21/7/61
 22/7/61
 23/7/61
 24/7/61
 25/7/61
 26/7/61
 27/7/61
 28/7/61
 29/7/61
 30/7/61
 31/7/61
 1/8/61
 2/8/61
 3/8/61
 4/8/61
 5/8/61
 6/8/61
 7/8/61
 8/8/61
 9/8/61
 10/8/61
 11/8/61
 12/8/61
 13/8/61
 14/8/61
 15/8/61
 16/8/61
 17/8/61
 18/8/61
 19/8/61
 20/8/61
 21/8/61
 22/8/61
 23/8/61
 24/8/61
 25/8/61
 26/8/61
 27/8/61
 28/8/61
 29/8/61
 30/8/61
 31/8/61
 1/9/61
 2/9/61
 3/9/61
 4/9/61
 5/9/61
 6/9/61
 7/9/61
 8/9/61
 9/9/61
 10/9/61
 11/9/61
 12/9/61
 13/9/61
 14/9/61
 15/9/61
 16/9/61
 17/9/61
 18/9/61
 19/9/61
 20/9/61
 21/9/61
 22/9/61
 23/9/61
 24/9/61
 25/9/61
 26/9/61
 27/9/61
 28/9/61
 29/9/61
 30/9/61
 31/9/61
 1/10/61
 2/10/61
 3/10/61
 4/10/61
 5/10/61
 6/10/61
 7/10/61
 8/10/61
 9/10/61
 10/10/61
 11/10/61
 12/10/61
 13/10/61
 14/10/61
 15/10/61
 16/10/61
 17/10/61
 18/10/61
 19/10/61
 20/10/61
 21/10/61
 22/10/61
 23/10/61
 24/10/61
 25/10/61
 26/10/61
 27/10/61
 28/10/61
 29/10/61
 30/10/61
 31/10/61
 1/11/61
 2/11/61
 3/11/61
 4/11/61
 5/11/61
 6/11/61
 7/11/61
 8/11/61
 9/11/61
 10/11/61
 11/11/61
 12/11/61
 13/11/61
 14/11/61
 15/11/61
 16/11/61
 17/11/61
 18/11/61
 19/11/61
 20/11/61
 21/11/61
 22/11/61
 23/11/61
 24/11/61
 25/11/61
 26/11/61
 27/11/61
 28/11/61
 29/11/61
 30/11/61
 31/11/61
 1/12/61
 2/12/61
 3/12/61
 4/12/61
 5/12/61
 6/12/61
 7/12/61
 8/12/61
 9/12/61
 10/12/61
 11/12/61
 12/12/61
 13/12/61
 14/12/61
 15/12/61
 16/12/61
 17/12/61
 18/12/61
 19/12/61
 20/12/61
 21/12/61
 22/12/61
 23/12/61
 24/12/61
 25/12/61
 26/12/61
 27/12/61
 28/12/61
 29/12/61
 30/12/61
 31/12/61
 1/1/62
 2/1/62
 3/1/62
 4/1/62
 5/1/62
 6/1/62
 7/1/62
 8/1/62
 9/1/62
 10/1/62
 11/1/62
 12/1/62
 13/1/62
 14/1/62
 15/1/62
 16/1/62
 17/1/62
 18/1/62
 19/1/62
 20/1/62
 21/1/62
 22/1/62
 23/1/62
 24/1/62
 25/1/62
 26/1/62
 27/1/62
 28/1/62
 29/1/62
 30/1/62
 31/1/62
 1/2/62
 2/2/62
 3/2/62
 4/2/62
 5/2/62
 6/2/62
 7/2/62
 8/2/62
 9/2/62
 10/2/62
 11/2/62
 12/2/62
 13/2/62
 14/2/62
 15/2/62
 16/2/62
 17/2/62
 18/2/62
 19/2/62
 20/2/62
 21/2/62
 22/2/62
 23/2/62
 24/2/62
 25/2/62
 26/2/62
 27/2/62
 28/2/62
 29/2/62
 30/2/62
 31/2/62
 1/3/62
 2/3/62
 3/3/62
 4/3/62
 5/3/62
 6/3/62
 7/3/62
 8/3/62
 9/3/62
 10/3/62
 11/3/62
 12/3/62
 13/3/62
 14/3/62
 15/3/62
 16/3/62
 17/3/62
 18/3/62
 19/3/62
 20/3/62
 21/3/62
 22/3/62
 23/3/62
 24/3/62
 25/3/62
 26/3/62
 27/3/62
 28/3/62
 29/3/62
 30/3/62
 31/3/62
 1/4/62
 2/4/62
 3/4/62
 4/4/62
 5/4/62
 6/4/62
 7/4/62
 8/4/62
 9/4/62
 10/4/62
 11/4/62
 12/4/62
 13/4/62
 14/4/62
 15/4/62
 16/4/62
 17/4/62
 18/4/62
 19/4/62
 20/4/62
 21/4/62
 22/4/62
 23/4/62
 24/4/62
 25/4/62
 26/4/62
 27/4/62
 28/4/62
 29/4/62
 30/4/62
 31/4/62
 1/5/62
 2/5/62
 3/5/62
 4/5/62
 5/5/62
 6/5/62
 7/5/62
 8/5/62
 9/5/62
 10/5/62
 11/5/62
 12/5/62
 13/5/62
 14/5/62
 15/5/62
 16/5/62
 17/5/62
 18/5/62
 19/5/62
 20/5/62
 21/5/62
 22/5/62
 23/5/62
 24/5/62
 25/5/62
 26/5/62
 27/5/62
 28/5/62
 29/5/62
 30/5/62
 31/5/62
 1/6/62
 2/6/62
 3/6/62
 4/6/62
 5/6/62
 6/6/62
 7/6/62
 8/6/62
 9/6/62
 10/6/62
 11/6/62
 12/6/62
 13/6/62
 14/6/62
 15/6/62
 16/6/62
 17/6/62
 18/6/62
 19/6/62
 20/6/62
 21/6/62
 22/6/62
 23/6/62
 24/6/62
 25/6/62
 26/6/62
 27/6/62
 28/6/62
 29/6/62
 30/6/62
 31/6/62
 1/7/62
 2/7/62
 3/7/62
 4/7/62
 5/7/62
 6/7/62
 7/7/62
 8/7/62
 9/7/62
 10/7/62
 11/7/62
 12/7/62
 13/7/62
 14/7/62
 15/7/62
 16/7/62
 17/7/62
 18/7/62
 19/7/62
 20/7/62
 21/7/62
 22/7/62
 23/7/62
 24/7/62
 25/7/62
 26/7/62
 27/7/62
 28/7/62
 29/7/62
 30/7/62
 31/7/62
 1/8/62
 2/8/62
 3/8/62
 4/8/62
 5/8/62
 6/8/62
 7/8/62
 8/8/62
 9/8/62
 10/8/62
 11/8/62
 12/8/62
 13/8/62
 14/8/62
 15/8/62
 16/8/62
 17/8/62
 18/8/62
 19/8/62
 20/8/62
 21/8/62
 22/8/62
 23/8/62
 24/8/62
 25/8/62
 26/8/62
 27/8/62
 28/8/62
 29/8/62
 30/8/62
 31/8/62
 1/9/62
 2/9/62
 3/9/62
 4/9/62
 5/9/62
 6/9/62
 7/9/62
 8/9/62
 9/9/62
 10/9/62
 11/9/62
 12/9/62
 13/9/62
 14/9/62
 15/9/62
 16/9/62
 17/9/62
 18/9/62
 19/9/62
 20/9/62
 21/9/62
 22/9/62
 23/9/62
 24/9/62
 25/9/62
 26/9/62
 27/9/62
 28/9/62
 29/9/62
 30/9/62
 31/9/62
 1/10/62
 2/10/62
 3/10/62
 4/10/62
 5/10/62
 6/10/62
 7/10/62
 8/10/62
 9/10/62
 10/10/62
 11/10/62
 12/10/62
 13/10/62
 14/10/62
 15/10/62
 16/10/62
 17/10/62
 18/10/62
 19/10/62
 20/10/62
 21/10/62
 22/10/62
 23/10/62
 24/10/62
 25/10/62
 26/10/62
 27/10/62
 28/10/62
 29/10/62
 30/10/62
 31/10/62
 1/11/62
 2/11/62
 3/11/62
 4/11/62
 5/11/62
 6/11/62
 7/11/62
 8/11/62
 9/11/62
 10/11/62
 11/11/62
 12/11/62
 13/11/62
 14/11/62
 15/11/62
 16/11/62
 17/11/62
 18/11/62
 19/11/62
 20/11/62
 21/11/62
 22/11/62
 23/11/62
 24/11/62
 25/11/62
 26/11/62
 27/11/62
 28/11/62
 29/11/62
 30/11/62
 31/11/62
 1/12/62
 2/12/62
 3/12/62
 4/12/62
 5/12/62
 6/12/62
 7/12/62
 8/12/62
 9/12/62
 10/12/62
 11/12/62
 12/12/62
 13/12/62
 14/12/62
 15/12/62
 16/12/62
 17/12/62
 18/12/62
 19/12/62
 20/12/62
 21/12/62
 22/12/62
 23/12/62
 24/12/62
 25/12/62
 26/12/62
 27/12/62
 28/12/62
 29/12/62
 30/12/62
 31/12/62
 1/1/63
 2/1/63
 3/1/63
 4/1/63
 5/1/63
 6/1/63
 7/1/63
 8/1/63
 9/1/63
 10/1/63
 11/1/63
 12/1/63
 13/1/63
 14/1/63
 15/1/63
 16/1/63
 17/1/63
 18/1/63
 19/1/63
 20/1/63
 21/1/63
 22/1/63
 23/1/63
 24/1/63
 25/1/63
 26/1/63
 27/1/63
 28/1/63
 29/1/63
 30/1/63
 31/1/63
 1/2/63
 2/2/63
 3/2/63
 4/2/63
 5/2/63
 6/2/63
 7/2/63
 8/2/63
 9/2/63
 10/2/63
 11/2/63
 12/2/63
 13/2/63
 14/2/63
 15/2/63
 16/2/63
 17/2/63
 18/2/63
 19/2/63
 20/2/63
 21/2/63
 22/2/63
 23/2/63
 24/2/63
 25/2/63
 26/2/63
 27/2/63
 28/2/63
 29/2/63
 30/2/63
 31/2/63
 1/3/63
 2/3/63
 3/3/63
 4/3/63
 5/3/63
 6/3/63
 7/3/63
 8/3/63
 9/3/63
 10/3/63
 11/3/63
 12/3/63
 13/3/63
 14/3/63
 15/3/63
 16/3/63
 17/3/63
 18/3/63
 19/3/63
 20/3/63
 21/3/63
 22/3/63
 23/3/63
 24/3/63
 25/3/63
 26/3/63
 27/3/63
 28/3/63
 29/3/63
 30/3/63
 31/3/63
 1/4/63
 2/4/63
 3/4/63
 4/4/63
 5/4/63
 6/4/63
 7/4/63
 8/4/63
 9/4/63
 10/4/63
 11/4/63
 12/4/63
 13/4/63
 14/4/63
 15/4/63
 16/4/63
 17/4/63
 18/4/63
 19/4/63
 20/4/63
 21/4/63
 22/4/63
 23/4/63
 24/4/63
 25/4/63
 26/4/63
 27/4/63
 28/4/63
 29/4/63
 30/4/63
 31/4/63
 1/5/63
 2/5/63
 3/5/63
 4/5/63
 5/5/63
 6/5/63
 7/5/63
 8/5/63
 9/5/63
 10/5/63
 11/5/63
 12/5/63
 13/5/63
 14/5/63
 15/5/63
 16/5/63
 17/5/63
 18/5/63
 19/5/63
 20/5/63
 21/5/63
 22/5/63
 23/5/63
 24/5/63
 25/5/63
 26/5/63
 27/5/63
 28/5/63
 29/5/63
 30/5/63
 31/5/63
 1/6/63
 2/6/63
 3/6/63
 4/6/63
 5/6/63
 6/6/63
 7/6/63
 8/6/63
 9/6/63
 10/6/63
 11/6/63
 12/6/63
 13/6/63
 14/6/63
 15/6/63
 16/6/63
 17/6/63
 18/6/63
 19/6/63
 20/6/63
 21/6/63
 22/6/63
 23/6/63
 24/6/63
 25/6/63
 26/6/63
 27/6/63
 28/6/63
 29/6/63
 30/6/63
 31/6/63
 1/7/63
 2/7/63
 3/7/63
 4/7/63
 5/7/63
 6/7/63

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้นำศาสนาและผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๓ ศาสนา ประกอบด้วย

- ๑) ผู้นำศาสนาและผู้เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ จำนวน ๑๓ รูป/คน
 - ๑) พระธรรมรัตนกร เจ้าคณะเขตภาษีเจริญ
 - ๒) พระครูวิฑิตสุตคุณ เจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศวรวิหาร
 - ๓) พระครูโสภาสรวานุกิจ เจ้าอาวาสวัดทองศาลางาม
 - ๔) พระครูใบฎีกาศรีธัญชัย ธนชัยเมธี
 - ๕) พระประจันต์ ธมมโชโต
 - ๖) พระจิตกร จิตปัญโญ
 - ๑) คุณบุบผา สุรโยธิน กรรมการวัดทองศาลางาม
 - ๒) คุณอมราวดี ปาลกวงศ์ ณ อยู่ธยาผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม
 - ๓) คุณศิริพร ผลตระกูล คณะกรรมการอุปถัมภ์วัดทองศาลางาม
 - ๔) คุณกฤตภาค กุลโกวิท จิตอาสาสาธารณสุขประจำศูนย์ ๖๒ เขตภาษีเจริญ
 - ๕) คุณธีรธัช นิธิโรจนารักษ์ นักบริหารงานทั่วไป ๘
 - ๖) พระครูปลัดธีรวิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดโตนด
 - ๗) พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภาณนโท เจ้าอาวาสวัดจันทร์ประดิษฐาราม
- ๒) ผู้นำศาสนาคริสต์ และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา จำนวน ๑๓ คน
 - ๑) คุณสิรินมาศ สีสพเกรียงไกร ภรรยาศิษยาภิบาลคริสจักร
 - ๒) คุณภัทรพรรณ ทองแถม ณ อยู่ธยา คณะผู้นำคริสจักร
 - ๓) คุณกนกวรรณ เดชารัตน์ เจ้าหน้าที่เต็มเวลาคริสตจักร
 - ๔) คุณทัตมา ศุภมิตร
 - ๕) คุณจิตรา เนตรหาญ
 - ๖) คุณณิชา เตียววณิชย์
 - ๗) คุณเยาวภา ณีรังแก้ว ข้าราชการบำนาญ
 - ๘) คุณนฤมล ปานสุวรรณ พนักงานบัญชี
 - ๙) คุณกนกนิภา ชุนหทัย
 - ๑๐) คุณสีวรา คุ่มวงศ์
 - ๑๑) คุณเชิดชัย นิดหนู
 - ๑๒) คุณสุรเดช โลศิริ
 - ๑๓) คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร ศิษยาภิบาลอาวุโส
- ๓) ผู้นำศาสนาอิสลาม และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนา จำนวน ๑๔ คน
 - ๑) คุณสนิท วัฒนวิน รองประธานกรรมการ (บิ๊ลาล)
 - ๒) คุณพรรณิ พุ่มประดิษฐ์ อนุกรรมการฝ่ายสตรี
 - ๓) คุณฟาติมะ มานแพ้ว อนุกรรมการฝ่ายสตรี
 - ๔) คุณไมดิνα วันเอเราะ อนุกรรมการฝ่ายสตรี
 - ๕) คุณนาอีม จุลธีระ รองประธานกรรมการ

- ๖) คุณสุนีย์ ข่าน แม่บ้านมัธยม
- ๗) คุณวิชัย วัฒนวาทีน อีหม่าม
- ๘) นายจักรกฤษณ์ เหล่ากุลประสิทธิ์
- ๙) คุณวรรณดี โฉมมณี กรรมการมูลนิธิรวมกลุ่มพัฒนา
- ๑๐) คุณชัยวัฒน์ ภูมิรัตน์ ครูสอนประจำมัธยม
- ๑๑) คุณเสน่ห์ วัฒนวาทีน ครูประจำมัธยม
- ๑๒) คุณปิยะพงศ์ ไตรสินธุ์ ครูประจำมัธยม
- ๑๓) ด.ช.ชาพิณลลลลลล มุฮัมหมัด นักเรียนในโรงเรียนมัธยม
- ๑๔) ด.ญ.อัสมะ จูวรรณะ นักเรียนในโรงเรียนมัธยม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลสำเภา อำเภอยางน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูโอภาสวรานุกิจ เจ้าอาวาสวัดทองศาลางาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ณัฏฐานันท์ อนาลโย
 พระครูโอภาสวรานุกิจ
 เจ้าอาวาสวัดทองศาลางาม

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕๔/ว ๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน พระครูปลัดธีรวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดโตนด
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยินดีให้สัมภาษณ์

พระครูปลัดธีรวัฒน์
 เจ้าอาวาสวัดโตนด

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุริยันต์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๔/ว ๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน พระครูวิฑิตสุดคุณ เจ้าคณะเขตบางหว้า-ปากคลอง เจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศวรวิหาร
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูปลัดชัยวุฒิ อากานนโท เจ้าอาวาสวัดสันติสุขาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

วิมล/วิมล
พระครูปลัดชัยวุฒิ อากานนโท
เจ้าอาวาสวัดสันติสุขาราม

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตครุภัณฑ์สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสุรเดช โลศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๕๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตครุภัณฑ์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุวิรัตน์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณเชิดชัย นิดหนู
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนุโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิธรรมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระสุธีรัตนบัณฑิต
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณสิริรา คุ่มวงศ์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานัฏฐาณันท์ อนาลโย รักษาราชการแทนอธิการบดี ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุวัณโณบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยินอันสวัสดี
 สิริรา คุ่มวงศ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณกนกนิภา ชุนทชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุมัติครุภัณฑ์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุวัตนันท์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อโนทัยไพศาลภักดิ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณณฤมล ปานสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๕๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุมัติครุภัณฑ์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ต.๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุฑลัญจนามเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณเขวาภาณ รุ่งแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบลัญจนามที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องลัญจนามท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุมัติครุฑลัญจนามจากท่านให้นิสิตดำเนินการลัญจนามเพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุวิรัตน์บัณฑิต, วศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕
 ๑๙. ๕๐๑๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณนิชา เตียรวาณิชย์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนุบาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุมัติครุภัณฑ์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุวัฑฒนบดินท, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นิชา เตียรวาณิชย์
 Nicha D.
 เจริญพร

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๕/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๙๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณทัศนิต คุปมิตร อาสาสมัครคริสตจักรสามพันธรรมาบุญ
 สิ่งส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุตดินันต์, รศ.๘๖)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

อธิการบดี
มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
 จังหวัดพิจิตร ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๒๕ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๐๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณกนกวรรณ เดชารัตน์ เจ้าหน้าที่ที่เดิมเวลาคริสตจักรสามพันหนึ่งธนบุรี
 สิ่งที่น่าสนใจ ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ณ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์

กนกวรรณ เดชารัตน์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณภัทรพรรณ ทองแถม ณ อยุธยา คณะผู้นำคริสตจักรสามัคคีธรรมบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานัฏฐนันท์ อนาโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตเผยแพร่จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อินทร์ ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณสิรินมาศ สิ้นหนะกรียงไกร ภาควิชาศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษานามบัณฑิต
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐธำมณฺห์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตเผยแพร่จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุริยรัตน์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

อานันท์ ใสวิมล

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณบุปผา สุรโยธิน คณะกรรมการอุปถัมภ์วัดทองศาลางาม
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพราหม์เพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นิตยภัต
 พระครูวิมลคุณธรรม
 พระครูวิมลคุณธรรม

ขอเจริญพร

(พระครูวิมลคุณธรรม, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

โรงเรียนวัดทองศาลางาม

รับที่ 126

วันที่ 22 พ.ค. 61

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิพนธ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณอมรรวดี ปาลกวงค์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิพนธ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๕๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิพนธ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิพนธ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(นางอมรรวดี ปาลกวงค์ ณ อยุธยา)
ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดทองศาลางาม

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณกรรณิการ์ กุลโกวิท อนามัยผู้สูงอายุ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุศาสตราจารย์ ดร.กมลวิทย์
กมลวิทย์ กุลโกวิท
กมลวิทย์ กุลโกวิท

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๓๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณศิริพร ผลตระกูล คณะกรรมการอุปถัมภ์วัดทองศาลางาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานิกุลฐานันท์ อนาโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนาโลโย นิสิต

ศิริพร ผลตระกูล

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสุณีย์ ช่าน แม่บ้านดูแลสัตว์สวนพลู

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยพด ๑๗๐๑๒๐๔๐๔๕
นาง สุณีย์ ช่าน
แม่บ้านดูแลสัตว์สวนพลู

ขอเจริญพร

(พระสุธีวัตนันท์, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๘๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณวิชัย วัฒนาวาทิน อธิการบดีสวดสวนพลู
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
 ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ขอให้อ่าน

ขอให้อ่าน (อธิการบดี)

(พระสุวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๙๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณพาทิมะ มานแท้ อนุกรรมการฝ่ายสตรีมีสยิดสวนพลู

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ณัฐฐานันท์ อนาโลโย

ขอเจริญพร

พ.ร.อ.ม.อ. ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ທີ 45 2005.47/4 46

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณพรณี พุ่มประดิษฐ์ อนุกรรมการฝ่ายสตรีมัชยัดสวนพลู

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑. หน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ
 ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสนธิ วัฒนวาทีน คณะกรรมการมัลลยัดสวนพลู

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)
มิแล้ว

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ថ្ងៃ ពុធ ២០០៥.៥/៧ ៤៣

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย

โทรศัพท ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๗

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร **คุณวรรณดี โหมมณี** **กรรมการมูลนิธิรวมกลุ่มพัฒนามัสยิดสวนพลู**

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฏฐาณันท์ อนาลโย รองอธิบดีกรมการศาสนา ๕๙๐๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราลงมมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิศาสนาพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสารให้
ในการทํางานวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

1. หาดใหญ่ - สันกาลาย
 (อ.ส. 100 ม. 100)

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณอัญชลี พริยวัฒนาพร ศิษยาภิบาลอาวุโสคริสตจักรแบปติสต์ตลาดพลู

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนุบาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตเผยแพร่จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๕๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระธรรมรัตนกร เจ้าคณะเขตภาษีเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐกรนันท์ อนาโลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระสุวิวัฒน์วันจิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๑๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณพรทิพย์ ศิริแดง หัวหน้าสถานศึกษา กศน.เขตภาษีเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาณัฐฐานันท์ อนาลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาลัทธิพุทธศาสนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตเผยแพร่จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ภาคผนวก ง
ประมวลรูปภาพ
ผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informants)

สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ จำนวน ๑๓ รูป/คน ประกอบด้วย

รูปภาพที่ ๑ สัมภาษณ์พระธรรมรัตนกร, ตำแหน่งเจ้าคณะเขตภาษีเจริญ
และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ พระอารามหลวง
อายุ ๖๐ ปี วุฒินักธรรมเอก
วันสัมภาษณ์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๒๕ น. ณ ภูมิจังหวัดธนบุรี

รูปภาพที่ ๒ สัมภาษณ์พระครูวิจิตรสุตคุณ, ตำแหน่งเจ้าคณะแขวงบางหว้า-ปากคลอง
และเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศวรวิหาร พระอารามหลวง
อายุ ๘๐ ปี วุฒินักธรรมเอก, ป.ธ.๔
วันสัมภาษณ์ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๒๕ น. ณ ภูมิจังหวัดธนบุรี

รูปภาพที่ ๓ สัมภาษณ์พระครูโสภาสรวรานุกิจ, ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทองศาลางาม
อายุ ๖๗ ปี วุฒินักธรรมเอก
วันสัมภาษณ์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ กุฏิเจ้าอาวาส

รูปภาพที่ ๕ สัมภาษณ์พระครูใบฎีกาศรีธรรณชัย ธนัญชัยเมธี, ตำแหน่งครูสอนพระพุทธศาสนา
โรงเรียนวัดทองศาลางาม อายุ ๒๖ ปี วุฒินักธรรมเอก, ป.ธ.๑-๒, ปริญญาตรี,
นักศึกษาศรีธรรณชัย การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันสัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๘.๐๐ น. ณ กุฏิพระครูใบฎีกา

รูปภาพที่ ๕ สัมภาษณ์

- ๑) พระประจันต์ ธมฺมโชโต, ตำแหน่งพระลูกวัด อายุ ๕๙ ปี วุฒินักธรรมตรี
 - ๒) พระจิตกร จิตปุณฺโณ, ตำแหน่งพระลูกวัด อายุ ๖๒ ปี วุฒินักธรรมเอก
- วันสัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๙.๔๐ น. ณ กุฏิพระประจันต์

รูปภาพที่ ๖ สัมภาษณ์พระครูปลัดธีรวัณฺณ, ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโตนด
อายุ ๔๒ ปี วุฒินักธรรมเอก, ปริญญาตรี

วันสัมภาษณ์ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๓๕ น. ณ กุฏิพระครูปลัดธีรวัณฺณ

รูปภาพที่ ๗ สัมภาษณ์พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภาานนโท, ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดจันทร์ประดิษฐาราม
อายุ ๕๑ ปี วุฒินักธรรมเอก, ปริญญาโท
วันสัมภาษณ์ ๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๗.๒๕ น. ณ ภูมิลำเนาพระครูปลัดไชยวุฒิ

รูปภาพที่ ๘ สัมภาษณ์คุณบุปผา สุรโยธิน, ตำแหน่งกรรมการวัดทองศาลางาม
อายุ ๖๗ ปี วุฒิปริญญาตรี
วันสัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น. ณ บ้านพักคุณบุปผา

รูปภาพที่ ๙ สัมภาษณ์คุณอมรราวดี ปาลกวงศ์ ณ อยุรยา,
ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองศาลางาม
อายุ ๔๒ ปี วุฒิปริญญาโท (ค.ม.)
วันสัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๓๐ น.

รูปภาพที่ ๑๐ สัมภาษณ์คุณศิริพร ผลตระกูล, ตำแหน่งคณะกรรมการอุปัชฌาย์วัดทองศาลางาม
อายุ ๖๕ ปี วุฒิประถมศึกษาปีที่ ๔
วันสัมภาษณ์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ น. ณ บ้านพักคุณศิริพร

รูปภาพที่ ๑๑ สัมภาษณ์คุณกฤตภาค กุลโกวิท, ตำแหน่งจิตอาสาสาธารณสุขประจำศูนย์ ๖๒
เขตภาษีเจริญ อายุ ๕๗ ปี วุฒิประโยควิชาชีพ (สาขาบัญชี)
วันสัมภาษณ์ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๙.๓๐ น. ณ ห้องรับรองวัดทองศาลางาม

รูปภาพที่ ๑๒ สัมภาษณ์คุณธีรรัช นิธิโรจนารักษ์, ตำแหน่งนักบริหารงานทั่วไป ๘
อายุ ๕๓ ปี วุฒิปริญญาโท (สาขานิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
วันสัมภาษณ์ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ น. ณ บ้านพักคุณธีรรัช

สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ จำนวน ๑๓ คน ประกอบด้วย

รูปภาพที่ ๑๓ สัมภาษณ์คริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี
โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

- ๑) คุณสิรินมาศ สีสหเกรียงไกร, ภริยาศิษยาภิบาลคริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี อายุ ๔๖ ปี
- ๒) คุณภัทรพรรณ ทองแถม ณ อยุธยา, คณะผู้นำคริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี อายุ ๓๘ ปี
- ๓) คุณกนกวรรณ เดชรัตน์, เจ้าหน้าที่เต็มเวลาคริสตจักรสานสัมพันธ์ธนบุรี อายุ ๓๒ ปี
- ๔) คุณทัศนมา ศุภมิตร, อาชีพงานอิสระ อายุ ๓๑ ปี
- ๕) คุณจิตรา เนตรหาญ, อาชีพงานอิสระ อายุ ๖๐ ปี
- ๖) คุณณิชา เตียววาทินชัย, อาชีพโปรแกรมเมอร์ อายุ ๒๔ ปี
- ๗) คุณเยาวภา ธีรังแก้ว, อาชีพข้าราชการบำนาญ อายุ ๖๔ ปี
- ๘) คุณนฤมล ปานสุวรรณ, อาชีพพนักงานบัญชี อายุ ๓๕ ปี
- ๙) คุณกนกนิภา ชุนหชัย, อาชีพผู้จัดการส่วนตัวนักแสดง อายุ ๓๖ ปี
- ๑๐) คุณสิริรา คุ่มวงศ์, อาชีพค้าขาย อายุ ๔๕ ปี
- ๑๑) คุณเชิดชัย นิดหนู, อาชีพช่างอิสระ อายุ ๕๖ ปี
- ๑๒) คุณสุรเดช โลศิริ, อาชีพช่างอิสระ อายุ ๓๖ ปี

วันสัมภาษณ์ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๓๐ น. ณ ห้องประชุมคริสตจักร

คริสจักรตลาดพลูแบบตรีศ

รูปภาพที่ ๑๔ สัมภาษณ์คุณอัญชลี พิริยวัฒนาพร
ตำแหน่งศิษยาภิบาลอาวุโส อายุ ๕๗ ปี
วันสัมภาษณ์ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๓๐ ณ สำนักงานคริสจักร

สัมภาษณ์ผู้นำศาสนา และผู้เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม จำนวน ๑๓ คน ประกอบด้วย

รูปภาพที่ ๑๕ สัมภาษณ์มัสยิดสวนพลู โดยวิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

- ๑) คุณสนิท วัฒนวิน, ตำแหน่งรองประธานกรรมการ (บิหลาล) อายุ ๗๒ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖
 - ๒) คุณพรรณี พุ่มประดิษฐ์, ตำแหน่งอนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๕๘ ปี วุฒิปริญญาตรี
 - ๓) คุณฟาติมะ มานแพ้ว, ตำแหน่งอนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๕๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๓
 - ๔) คุณไผ่ดินา วันเอเราะ, ตำแหน่งอนุกรรมการฝ่ายสตรี อายุ ๔๕ ปี วุฒิปริญญาตรี
 - ๕) คุณนาอีม จุลธีระ, รองประธานกรรมการ อายุ ๕๐ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖
- วันสัมภาษณ์ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ สำนักงานมัสยิด

รูปภาพที่ ๑๖ สัมภาษณ์คุณสุนีย์ ชาน, แม่บ้านมัสยิด อายุ ๕๐ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖
วันสัมภาษณ์ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๓๐ น. ณ บ้านพักคุณสุนีย์

รูปภาพที่ ๑๗ สัมภาษณ์คุณวิชัย วัฒนวาทีน, ตำแหน่งอิหม่าม
อายุ ๗๕ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๖
วันสัมภาษณ์ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๓๐ น. ณ บ้านพักคุณวิชัย

รูปภาพที่ ๑๘ สัมภาษณ์นายจักรกฤษณ์ เหล่ากุลประสิทธิ์, ตำแหน่งพนักงานขับรถ
บริษัท ยูเซ็นโลจิสติก จำกัด อายุ ๔๑ ปี วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดราชโอรส
วันสัมภาษณ์ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๓๐ น. ณ บ้านพักนายจักรกฤษณ์

รูปภาพที่ ๑๙ สัมภาษณ์กลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย ณ โรงเรียนมัธยม

๑) คุณวรรณดี โนมมณี, ตำแหน่งกรรมการมูลนิธิรวมกลุ่มพัฒนา อายุ ๗๔ ปี วุฒิประโยค
วิชาชีพชั้นสูง

๒) คุณชัยวัฒน์ ภูมิรัตน์, ตำแหน่งครูสอนประจำมัธยม อายุ ๕๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๓) คุณเสน่ห์ วัฒนวาทีน, ตำแหน่งครูประจำมัธยม อายุ ๖๗ ปี วุฒิปริญญาตรี

๔) คุณปิยะพงศ์ ไตรสินธุ์, ตำแหน่งครูประจำมัธยม อายุ ๑๗ ปี วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๕) ด.ช.ชาพิณลลธ มูฮัมหมัด, นักเรียนในโรงเรียนมัธยม อายุ ๑๕ ปี วุฒิประถมศึกษาปีที่ ๖

๖) ด.ญ.อัสมะ จูวรรณะ, นักเรียนในโรงเรียนมัธยม อายุ ๑๓ ปี วุฒิประถมศึกษาปีที่ ๖

วันสัมภาษณ์ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๒๐.๒๐ น. ณ ห้องสอนโรงเรียนมัธยม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระมหาณัฐฐานันท์ อนุบาลโย (กุลจรัสโกสิน)

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

ภูมิลำเนา : ๑๓/๓๔๔ ตำบลตันธงชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ประวัติการศึกษา :

ปี ๒๕๕๔ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนจังหวัดลำปาง

ปี ๒๕๕๙ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนคณะเขตลาดพร้าว-บึงกุ่ม

ปี ๒๕๕๙ รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงาน :

ประธานกองทุนอนุบาลโยเพื่อการศึกษา ภาษาบาลี ภาษาล้านนา จ.ลำปาง

(องค์กรสาธารณประโยชน์ สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

ครูพระสอนศีลธรรม สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ครูพระสอนศีลธรรม สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๒๒

พระธรรมวิทยากร กรมการศาสนา

เลขานุการ วัดทองศาลางาม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

เจ้าอาวาสวัดสันตันเปา อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะอำเภอฝาง

สถานที่ทำงานปัจจุบัน วัดสันตันเปา หมู่ ๗ ตำบลแม่ข้า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

E-Mail analayo.79@gmail.com

โทรศัพท์มือถือ ๐๙๑-๔๔๙-๒๙๙๙

อุปสมบท ๑๘ มกราคม ๒๕๕๒ พัทธสีมา วัดนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ

สังกัด วัดทองศาลางาม แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ

ปีที่เข้าศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๙

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดทองศาลางาม แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ